TIJDSCHRIFT OVER PIANOMUZIEK & PIANO'S VOOR PIANISTEN, DOCENTEN, PIANOSTEMMERS EN PIANODETAILHANDEL

PIANIST

JUNI 2025 - JRG. 12 - NR. 2 - € 9,50

NEDERLAND | BELGIË

NIEUW BOEK:
Marietta Petkova
Het nieuwe seizoen
Twente Klassiek

20 jaar Muziekgebouw Amsterdam!

Fazioli terug in de tijd
The Fabulous Four in Gent
Grote prijs bij Young Pianist Foundation!

THE WORLD OF PIANO COMPETITIONS

LEES ALLES OVER NIKOLA MEEUWSEN!

MET GRATIS CD!

Elizabeth SOMBART

MUZIEK VOOR DE ZIEL

8 720828 452905

YUJA WANG

REACH FOR THE CROWN

THE LAND-DWELLER

ROLEX

FOTO: YOSHIE KUWAYAMA

REDACTIONEEL

Historisch

U ontvangt dit nummer later dan u van ons gewend bent, omdat we vooral vanwege onze Belgische lezers het Elisabeth concours onmogelijk konden overslaan. Nu blijkt, met de historische winst van Nikola Meeuwsen, dat we ook onze Nederlandse lezers hiermee waarschijnlijk een plezier doen. In de bijlage *The World of Piano Competitions* leest u er 'alles' over.

Voor mij persoonlijk was het concours toch een bijzondere ervaring. Ik volg de wedstrijd al precies 50 jaar. Toen ik vijftien jaar oud de piano ontdekte, zaten we, nog bij mijn ouders thuis, tijdens de finale een hele week aan de buis gekluisterd, ook bij de vioolsessies.

Op uitnodiging van Liebrecht Vanbeckevoort was ik dit jaar een hele finale-avond op de Belgische radio, en ook de laatste avond was ik in Brussel. Ik kon de schade ruimschoots inhalen. En wat bijzonder om in de zaal te zijn toen het pandemonium bij de proclamatie losbrak. Ik zal de wat ongelovige reactie van Enrico Pace, een van Nikola's leermeesters, toen ik hem met een appje het goede nieuws heet van de naald kon melden, niet licht vergeten. Inderdaad, Nikola Meeuwsen schreef geschiedenis als eerste Nederlander met een eerste prijs in Brussel. Nog een cherry on the cake voor mij was een ontmoeting samen met andere leden van pers met Koningin Mathilde. Het waren onvergetelijke ervaringen.

Nog een persoonlijke noot. Het is precies 100 jaar geleden dat Erik Satie overleed in Parijs en het leek mij een leuke geste om u allen, als trouwe lezers van PIANIST, een CDtje te schenken dat ik zelf alweer twaalf jaar geleden op mijn eigen Steinway uit 1901 heb opgenomen, toen Satie de straten van Parijs nog onveilig maakte. Geniet ervan!

Ik denk verder dat we zelden zo'n gevarieerd nummer hebben gemaakt, met aandacht voor jonge kunstenaars naast een beschouwing over Arturo Benedetti Michelangeli en ook in het gesprek met Elizabeth Sombart gaan we de diepte in. Met Paulo Fazioli blikken we terug op zijn beginjaren, we waren bij een bijzonder evenement in Gent waar Quatre Mains Piano's met Bechstein, Fazioli, Steinway en Yamaha de diversiteit in pianoland vierde, hetzelfde gebeurde overigens in Neurenberg bij Akustika. We belichten bijzondere festivals en aantal beluisterenswaardige projecten van internationale pianisten en ook van kunstenaars uit onze contreien: Marie François en Bas Verheijden. We blikken alvast vooruit naar het nieuwe seizoen en staan stil bij 20 jaar Muziekgebouw in Amsterdam. En dan hebben ongetwijfeld nog veel gemist, zo rijk is de pianowereld…

Wij wensen u veel leesplezier en een fijne zomer!

ERIC SCHOONES
Hoofdredacteur/Eigenaar

Agreeable Place PUBLICATIONS

Pianist verschijnt in Nederland en België. Daarnaast in de Duitse taal in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Luxemburg, Liechtenstein en via controlled circulation in Oost-Europa.

PIANIST
NEDERLAND | BELGIË

COLOFON

Pianist is een uitgave van
Agreeable Place Publications BV
Poolsestraat 41
5282 XC Boxtel

Agreeable Place PUBLICATIONS

Pianist verschijnt in Nederland, België, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Luxemburg, Liechtenstein en Oost-Europa (controlled circulation).
www.pianistmagazine.nl | www.pianist-magazin.de

Founder
Henk Brüger sr.

Eigenaar/Hoofdredacteur
Eric Schoones
e.schoones@pianistmagazine.nl
Tel. +31 (0)6-40145568

Eindredacteur
Arlette Beijer
Esther van Helvoort (Beluisterd)

Vormgeving
Eric Geurts, Elan Media

Community manager
Maria Nikiforov

Aanlevering advertenties
Agreeable Place Publications BV / PIANIST
Tel. +31 (0)6-40145568 | +31 (0)411-684431
info@pianistmagazine.nl

Redactieadres
Poolsestraat 41
5282 XC Boxtel
redactie@pianistmagazine.nl

Samenwerkende instanties
NPMB, VvPN, akustika, World Master Pianists, PianoLAB

Foto omslag
Fondation Résonnance

Aan dit nummer werkten mee:
Aan dit nummer werkten mee:
Jaap Blauwendraat, Margaretha Coornstra, Jurgen Degryse, Cornélie Hoendervanger, Paul Janssen, Christo Lelie, Edward Meijer, Maria Nikiforov, Angelique van Os, Stephan Schwarz-Peters, Rudy Tambuyser, Wynold Verweij, Mario-Felix Vogt. Beluisterd: René de Cocq, Harry-Imre Dijkstra, Arnoud Heerings, Paul Herruer, Frank Hougee, Paul Janssen, Olga de Kort, Emanuel Overbeeke, Hans Quant, Siebe Riedstra, Wenneke Savenije, Gerard Scheltens, René Seghers, Marjolein Sengers, Emile Stoffels, Wynold Verweij, Aart van der Wal. Selectie: Emanuel Overbeeke.

Abonnementen Nederland & België
PIANIST verschijnt 4x per jaar
Een jaarabonnement kost € 37,50 inclusief btw en inclusief twee edities van The World of Piano Competitions, gratis voor abonnees (€ 12,- voordeel). Ga voor een abonnement naar: www.pianistmagazine.nl/abonnement.
Inlichtingen: Tel.: +31 (0)411-684431
E-mail: abonnementen@pianistmagazine.nl
Een abonnement kan op ieder gewenst moment ingaan en dient twee maanden vóór de vervaldatum schriftelijk te worden opgezegd.

Copyright 2025
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

14 | THE FABULOUS FOUR

20 | MARIE FRANÇOIS

24 | PIANOFESTIVAL TWENTE

28 | PAULO FAZIOLI

Inhoud

INTERVIEWS

06 Elizabeth Sombart | Muziek voor de ziel
20 Marie François | Wie houdt er niet van Chopin?
59 Bas Verheijden | Onuitgesproken, nieuw Schubert-album
62 Benjamin Lackner | Ik moet altijd hard werken
64 Cristian Sandrin | Beethoven vanuit een jong perspectief

DE PIANO

23 Column VvPN | Pareltjes
27 VvPN De Pianostemmer vertelt | Marc van Hoorn
28 Evert Snel restaureert Fazioli nr. 3
31 Alexander Kobrin over Shigeru Kawai
42 Derde editie Akustika
44 Uw dealer in België
47 NPMB | Zuid-Nederland Piano's

MUZIEKLEVEN

14 The Fabulous Four | Festival der Vleugels
24 Pianofestival Twente | Muziek als ontmoeting
32 Arturo Benedetti Michelangeli en de mystieke dimensie van perfectie
36 Spotlight: Young Artists
39 Jonathan Ide | Winnaar Steinway Concours België 2024
53 Piano LAB
54 Festival 20•21 brengt onontgonnen repertoire
56 Bach en Sjostakovitsj, hand in hand
60 YPF-Concours | Eindelijk weer een Grand Prix Youri Egorov

PIANORAMA | HET NIEUWE SEIZOEN

10 Grote Pianisten in het Concertgebouw
19 Twintig jaar Muziekgebouw in Amsterdam!
41 Column | Muziek als vorm van welzijn
26 | 49 | 51 Nieuws
66 Concertagenda
69 Concertrecensies
73 Boekrecensie | Marietta Petkova
74 Proefspel | Nieuwe bladmuziek

Extra magazine bijgevoegd bij dit nummer:
THE WORLD OF PIANO COMPETITIONS

GRATIS CD: **ERIK SATIE | ZOON VAN HET LICHT**

ELIZABETH SOMBART

Muziek voor de ziel

FOTO'S: FONDATION RÉSONNANCE

Dit voorjaar verscheen opnieuw een album van Elizabeth Sombart met pianoconcerten van Mozart. Nadat ze eerder al vier concerten (nrs. 20, 21, 23 en 27) opnam, waren het nu het geliefde concert nr. 9, KV 271 met de bijnaam *Jeunehomme*, en het concert nr. 12, KV 414, opgenomen zoals eerder ook met het Royal Philharmonic Orchestra onder leiding van Pierre Vallet. Muziek is voor Elizabeth Sombart een mysterie, en met name de ongrijpbare kunst van Mozart.

Wat maakt het Jeunehomme concert voor u zo fascinerend?
Het langzame deel in het bijzonder, het is pure magie. Hier hoor je iets, ver verheven boven tijd en ruimte. Deze sferen vinden we ook bij Schubert en Beethoven en natuurlijk bij de romantici. Dit deel is geschreven in mineur, en daarvan zijn er maar vijf in alle pianoconcerten van Mozart. Het belangrijkste voor mij is om die ingehouden, verinnerlijkte pijn te laten horen en tegelijkertijd de hoop.

En Mozart was nog maar 21 jaar toen hij dit schreef.
Weet je, leeftijd heeft niets te maken met de rijpheid van de ziel. Mozart geeft je een ongelooflijk geluk, het geluk van hoogste rijpheid. Het is een heel bijzonder concert, alles is verrassend, ook het laatste deel, met die variaties in het Minuet Cantabile. Dat is zo vrij, het klinkt volledig geïmproviseerd, het lijkt wel vooruit te wijzen naar *Die Zauberflöte*, naar de aria van Monostatos: *Alles fühlt der Lieben Freunden*, die hij pas op het eind van zijn leven schreef. Alles aan dit concert is nieuw en de rijkdom van de thema's is uniek.
[Ze lacht] En ik heb eens gelezen dat hij dit concert schreef voor een pianiste uit Straatsburg, mijn geboortestad. Ik denk graag dat hij dat concert ook een beetje voor mij heeft geschreven.

Is die emotie die achter deze muziek schuilt sterker wanneer je het daadwerkelijk speelt met het orkest, of voel je dat altijd, ook als je studeert thuis of de muziek toevallig op de radio zou horen?
Dat is een heel goede vraag. Het was een heel bijzondere ervaring met het orkest. Het orkest was ook duidelijk mee in mijn interpretatie en het is heel fijn om al die nuances werkelijk samen te voelen en te beleven. We waren echt samen.

Was er ook voldoende tijd om te repeteren?
Ja absoluut en dat is op zich wel bijzonder. Bij een concert heb je soms alleen maar de tijd om het even door te nemen. Hier niet, we hadden werkelijk alle tijd om samen te werken aan de frasering. En ook om te luisteren, waar kan het beter. Dat is ook nodig want die muziek vraagt erom, dat je probeert die ongelooflijk diepte in deze muziek ook te benaderen. Het was een luxe.

Maar u speelt al heel lang samen met dit orkest en ook met deze dirigent.
Precies, het voelt eigenlijk als familie. Het orkest weet hoe ik speel, en ze hebben de flexibiliteit om daarin mee te gaan. Het is zoals met stemmers. Een stemmer is alleen maar heel goed als de pianisten veeleisend zijn, dan kan hij ook werkelijk zijn kwaliteit laten zien en voor zichzelf ook veel ontdekken. Zo is het hier ook. Voor mij is dit een van de beste orkesten, de klank is geweldig. En met Pierre Vallet heb ik al een jarenlange samenwerking, we begrijpen elkaar.

Ondertussen hebt u alweer twee andere concerten opgenomen die in januari zullen verschijnen. Komt er een integrale opname van alle concerten?
Toen ik begon met het Royal Philharmonic Orchestra werd me gevraagd om inderdaad alle concerten op te nemen, maar ik hou daar niet van. Het is ook niet omdat ik één sonate van Beethoven goed kan spelen, ik ze allemaal moet opnemen. Ik deed wel eerder de twee concerten van Chopin en de vijf van Beethoven heb ik gedaan omdat dat werkelijk een reis is, van de eerste concerten tot aan het Keizersconcert, waar ik mijn hele leven mee bezig ben geweest.

Is het niet moeilijk omdat u bij een opname zich moet vastleggen op één interpretatie, terwijl als je speelt het elke keer nieuw is.
Dat is zo, en daarom doe we heel weinig montage om het gevoel van eenheid te bewaren. We nemen steeds lange stukken op. En het is waar, ik kan bijvoorbeeld iets van Schubert een miljoen keer spelen, en het zal altijd weernieuw zijn voor mij. Eigenlijk is dat zo met alle muziek. Dat is geen verdienste van mij, dat de genade van de muziek. Ik kan het niet uitleggen.

En u speelt op een Bechstein.
Ja, ik heb al mijn opnames van concerten van Mozart gedaan op Bechstein, omdat de klank zo dicht bij de zang komt. Op deze piano kan ik in dialoog met het orkest kleuren, zoals met de hobo of de cello bijvoorbeeld.

Ook het concert KV 414 past qua sfeer goed bij het* Jeunehomme *concert.
Voor mij is dit het concert van de vrijheid. Mozart kwam in 1782 naar Wenen, en daar voelde hij zich vrij, hij had zich losgemaakt van Salzburg en van Aartsbisschop Colloredo. Hij speelde daar drie nieuwe concerten, KV 413, 414 en 415 en hij vierde daarmee zijn onafhankelijkheid. Ze zijn heel persoonlijk, de lyriek en de melodische rijkdom is iets ongelooflijk.

SEIZOEN 25 - 26

za 4 okt
Dmytro Choni
Schumann en Brahms

vr 31 okt
Alexander Melnikov
Sjostakovitsj

wo 3 dec
Leif Ove Andsnes +
Bertrand Chamayou
Schubert en Kurtág

za 7 feb
Antonii Baryshevskyi
Etudes toen en nu

zo 1 mrt
Piotr Anderszewski
De late Brahms

za 4 apr
Saskia Giorgini
Liszt en Debussy

vr 24 apr
Fazil Say
Bachs Goldbergvariaties

za 30 mei
Imogen Cooper
Impromptus van Schubert

Piano

De oneindige mogelijkheden van de piano

Muziekgebouw

Bestel nú via
muziekgebouw.nl / 020 788 2000

Deze concerten worden ook wel met strijkkwartet gespeeld.
Dat heb ik ook vaak gedaan. Mozart schreef er iets bijzonders over in een brief aan zijn vader: 'deze concerten zijn niet te moeilijk, maar ook niet te eenvoudig. Ze zullen zowel de kenners als de niet-kenners aanspreken. Iedereen zal er gelukkig mee zijn, zonder te weten waarom.' Dat laatste vind ik iets ongelooflijks, het zegt me heel veel over zijn muziek.

U had het grote geluk om met Sergiu Celibidache te werken.
Ja, hij woonde lang geleden in Berlijn in het huis van mijn grootouders, en dat is altijd een warme band gebleven. Hij kon heel lastig zijn, en altijd veeleisend, maar met mij was hij altijd heel vriendelijk en respectvol. Ik bleef altijd nog de kleindochter van zijn vrienden.
Nadat hij me de eerste keer hoorde zei hij: "Het is niet dankzij jou, maar je hebt de kennis om klanken om te zetten in muziek. Ik zal je de sleutels van de fenomenologie geven." Dat was het eerste begin, later heb ik ook zijn cursus over fenomenologie bijgewoond, en hij heeft veel tijd voor me genomen, daar ben ik hem erg dankbaar voor. Hij begreep de spirituele dimensies van muziek als geen ander.

Tijdens de pandemie ging ik vaak spelen in het funerarium hier vlakbij. Er zijn in die tijd veel mensen in afzondering gestorven, hun geliefden mochten niet bij ze zijn. Zelfs onder de ergste dictaturen van Stalin of Pol Pot hadden we zoiets nog niet meegemaakt. Ik ging die overledenen gezelschap houden met de muziek van Bach, Schubert. Ik speelde voor hun ziel, net zoals je in wezen ook doet voor de levenden. Ik gaf in die tijd geen concerten, ik speelde daar. Het is de kracht van de muziek die werkelijk troost kan bieden.
Ik ga binnenkort naar Beiroet, voor zes concerten in drie dagen met nog een masterclass. De mensen daar hebben de muziek het meest nodig.

ERIC SCHOONES

Mozart - Pianoconcerten nr. 9, KV 271 Jeunehomme en nr. 12, KV 414
Elizabeth Sombart, Royal Philharmonic Orchestra, Pierre Vallet
Rubicon Records RCD1192

NICO ALSEMGEEST

20 JAAR MUZIEKGEBOUW IN AMSTERDAM!

De concertzaal voor de nieuwe muziek gaat inmiddels alweer een paar jaartjes mee en is nog altijd een uniek podium, met een bijzondere programmering en een meer dan formidabele akoestiek. We spreken met algemeen directeur Boudewijn Berentsen.

Van huis uit is hij politicoloog, maar rond zijn twintigste werd hij naar eigen zeggen 'gegrepen door klassieke muziek' en in 2008 begon hij daarom als zakelijk directeur bij het Muziekgebouw. Toch liet zijn passie voor de programmering hem niet los, ook toen hij in januari van het vorig jaar algemeen directeur werd. Jarenlang programmeerde hij heel intensief samen met Frans Bernard van Riel. Ondertussen is er een 'programmacollectief'. 'Met vijf, zes mensen zitten we bij elkaar en bepalen de grote lijn. Zo zorgen we voor draagvlak en dat stemmen we ook goed af met marketing, omdat je je ook moet afvragen of er wel mensen willen komen luisteren naar al je mooie plannen.'

Boudewijn Berentsen kon toen hij begon bij het Muziekgebouw initiatiefnemer Jan Wolff nog net even meemaken, zij het op afstand. Wolff was een muzikale duizendpoot, o.a. hoornist van het Concertgebouworkest, maar ook, samen met zijn vrouw de drijvende kracht achter een spraakmakend centrum voor nieuwe muziek, de IJsbreker.. 'Daar konden zo'n 130 mensen in en Jan droomde van een grotere zaal en hij heeft hemel en aarde bewogen om het Muziekgebouw, met een zaal voor 725 toehoorders, te realiseren. En dat is gelukt! In zijn plan stond alles in dienst van de akoestiek en met beweegbare vloer- en plafonddelen kan voor heel verschillende ensembles en ook voor koren bijvoorbeeld een ideale akoestiek worden gerealiseerd. Bovendien is de zaal gebouwd als een doos in een doos, waardoor heel weinig geluid van buiten in de zaal doordringt en daarmee is het in de zaal extreem stil. Dat geeft bijvoorbeeld pianisten ongekende mogelijkheden. Je kunt heel zacht spelen en de akoestiek is heel transparant, maar tegelijk ook heel warm. Pianisten komen ook graag omdat ze hier repertoire kunnen doen wat ze elders niet zo gemakkelijk kunnen spelen. Bovendien zorgen we dat de vleugels in topconditie zijn, en tenslotte is ook het aandachtige en deskundige publiek iets wat veel musici enorm waarderen.'

FOPPE SCHUT

Boudewijn Berentsen

Het is bekend dat Marc-André Hamelin ooit heeft gezegd dat je hem midden in de nacht kunt wakker maken voor een concert in het Muziekgebouw. 'Ja dat is iemand met een enorm repertoire en met avontuurlijke programma's. Voor ons is dat ideaal. Ook Leif Ove Andsnes hebben we vaker gehad met bijzondere programma's. Hij was eigenlijk een beetje verrast dat we zijn programma met de totaal onbekende sonate van Geirr Tveitt zonder bezwaren meteen overnamen. En komend seizoen komt hij samen met Bertrand Chamayou, die hier trouwens vorig seizoen een fenomenale *Vingt regards sur l'Enfant-Jésus* van Messiaen speelde. Ze spelen samen dan Schubert en Kurtág, iets waar andere podia niet per se voor in de rij staan, maar wanneer twee wereldsterren dat willen spelen, wie ben ik dan om te zeggen dat we dat niet zouden willen?'

Komend seizoen is er met Dmytro Choni en Saskia Giorgini ook ruimte voor de jonge generatie. 'Zeker, we hopen iets met ze op te bouwen, maar ondertussen vergeten we de gevestigde orde niet. Recitals van bijvoorbeeld Pierre-Laurent Aimard en Elisabeth Leonskaja, dat waren steeds hoogtepunten voor mij. En ze hebben zo'n diepgang in hun spel, dat komt pas met veel ervaring. Ik kijk ook uit naar Fazil Say, die van de *Goldbergvariaties* zeker iets bijzonders zal maken en bovendien speelt hij ook nog eigen werk. Ook zo'n hoogtepunt voor mij is Piotr Anderszewski, echt een grootmeester en dan natuurlijk Melnikov, die weer terugkomt met Preludes en fuga's van Sjostakovitsj.' Het programma van Antonii Baryshevskyi is ook echt een programma dat past als een handschoen, met zelden gehoorde etudes van Maxim Shalygin, ingebed tussen bekende etudes van Chopin, Liszt en Debussy. 'We hechten natuurlijk nog altijd aan nieuwe muziek en we hebben elk seizoen toch wel zo'n 25 wereldpremières.'

Ook buiten de serie Piano is er veel voor pianoliefhebbers. 'Ik noem alleen maar Maria João Pires, die samen met Matthias Goerne de *Winterreise* komt doen, daags na zijn recital speelt Melnikov samen met Quatuor Danel ook de pianokwintetten van Sjostakovitsj en Weinberg.'

Boudewijn Berentsen is zelf ook een trouwe bezoeker van de concerten. 'Het is geen straf, ik hou ontzettend van muziek en ik vind als je zelf iets programmeert moet je er gewoon zijn. En ook al heb je soms een drukke dag achter de rug, ik kom altijd helemaal opgeladen uit zo'n concert en het is zo mooi, om de musici na afloop nog te zien in die roes van het concert. Daar kan ik ontzettend van genieten.'

ERIC SCHOONES

De serie Piano in het kort:

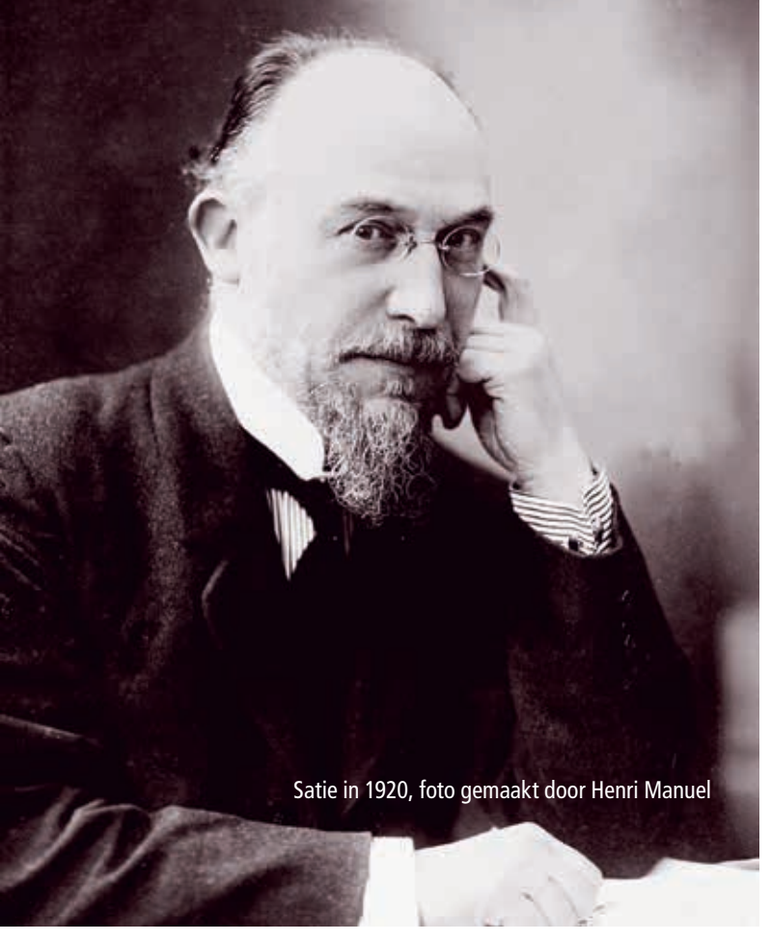
4 oktober: Dmytro Choni: Schumann, Brahms, Liebermann
31 oktober: Alexander Melnikov: Preludes en fuga's van Sjostakovitsj
3 december: Leif Ove Andsnes en Bertrand Chamayou: Schubert en Kurtág
7 februari: Antonii Baryshevskyi: Etudes toen en nu
1 maart: Piotr Anderszewski: de late Brahms
4 april: Saskia Giorgini: Liszt en Debussy
24 april: Fazil Say: Bachs Goldbergvariaties als nieuw
30 mei: Imogen Cooper: Impromptus van Schubert

www.muziekgebouw.nl

FOPPE SCHUT

Bertrand Chamayou

QUATRE MAINS
PIANOS
FAZIOLI
FAZIOLI
Premium dealer of
C. BECHSTEIN
FAZIOLI
YAMAHA
www.quatremainspianos.be

Satie in 1920, foto gemaakt door Henri Manuel

Erik Satie (1866-1925) Zoon van het licht

Wanneer u dit blad ontvangt, op of rond 1 juli, is het precies 100 jaar geleden dat Erik Satie in Parijs overleed. Bij deze PIANIST ontvangt u als presentje een CD door uw hoofdredacteur in 2013 opgenomen met enkele van de bekendste, maar enkele verrassende composities van deze nog altijd raadselachtige componist, die in de muziekgeschiedenis van grote betekenis is geweest. Debussy werd alom beschouwd als de vader van de moderne muziek, maar Satie was de grote vernieuwer, in de woord van Jean Cocteau was het Satie 'die de deur voor hem openhield.'

Op de CD hoort u pianomuziek geschreven tussen 1888 en 1903.

1 Prélude de la Porte héroïque du Ciel 1894
Calme et profondément doux [04:39]

Pièces froides 1897
Danses de travers
2 1 [01:29]
3 2 [01:20]
4 3 [02:28]

Trois Gymnopédies 1888
5 *Lent et douloureux* [03:24]
6 *Lent et triste* [02:49]
7 *Lent et grave* [02:26]

8 Sonneries de la Rose + Croix 1892
Air du grand Prieur [03:33]
Lent, lié le chant, l'accompagnement détaché

Le Fils de Étoiles 1891
9 Prélude du 1er Acte, La Vocation [04:31]
En blanc et immobile
10 Prélude du 2e Acte, Thème decoratif: La salle du Grand Temple [04:08]
Dans la tête
11 Prélude du 3e Acte, Thème decoratif: La terrasse du palais du patesi Goudéa [05:30]
Très bien

12 Petite Ouverture à danser 1900
Très modéré, le chant bien en dehors et très scandé [01:53]

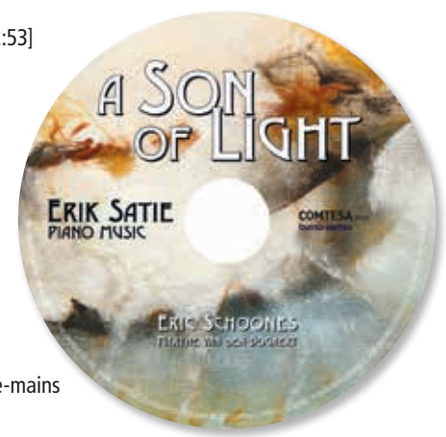
Trois Gnossiennes 1890
13 *Lent* [03:58]
14 *avec étonnement* [02:06]
15 *Lent* [03:15]

16 Gnossienne 4 1891
Lent, avec force et expression [02:10]
17 Gnossienne 5 1889
Moderato, souple et expressif [03:23]
18 Gnossienne 6 1897
Avec conviction et avec une tristesse rigoureuse [01:28]

Trois Morceaux en forme de Poire 1903 (delen)*
19 *Manière de Commencement (Allez modérément, un peu plus vif)* [03:42]
20 *I (Lentement)* [01:30]
21 *II (Enlevé – De moitié – Premier temps)* [02:53]
22 *En plus (Calme)* [01:44]
23 *Redite (Dans le lent)* [01:49]

24 7ème Gnossienne
Allez, calme [03:54]

25 Pièces froides 1897
Airs à faire fuir 2 [01:38]

Eric Schoones, piano
*met Myrthe van den Bogaert, piano à quatre-mains

Total Timing: 71:54
recorded Boxtel, The Netherlands, 5-7 September 2013
Steinway & Sons Piano (1901) serviced by Leszek Blach-Siewierski
recording, editing and mastering by Gé Bijvoet, www.gebijvoet.nl
positioning of DPA 4006 microphones and mastering by Leszek Blach-Siewierski
artwork: Lift-Off, painting by Annelies Dölle, www.anneliesdolle.nl

'Zijn spel klink fraai en werd uitstekend opgenomen.'

CHRISTO LELIE (VIJF STERREN IN TROUW)

Download op ericschoones.nl/pianist het booklet met o.a. een uitvoerig essay over Satie en ook de vaak bizarre aanwijzingen voor de interpretatie.

WINTERCIRCUS IN GENT

THE FABULOUS FOUR: FESTIVAL DER VLEUGELS

Het Wintercircus in Gent was het decor voor *The Fabulous Four*, een uniek pianofestival waarin vier concertvleugels van wereldklasse centraal stonden. Dit voormalige circusgebouw, recent omgevormd tot een creatieve hotspot in het hart van de stad, bood op 10 en 11 mei een inspirerend podium aan vier kroonjuwelen van evenveel vooraanstaande pianobouwers: een Yamaha CFX, C. Bechstein Concert D-282, Fazioli F278 en Steinway D.

Organisator *Quatre Mains Piano's* bood het publiek – volledig gratis – twee testdagen en drie concerten aan. Het publiek kon genieten van een recital met Marie François, een concert met vier laureaten van de Cantabile-pianowedstrijd en een zinderende jazz-battle. *Quatre Mains* stelt met dit festival de besloten wereld van de concertvleugels voor iedereen open.

Eenzaam aan de top?

In de eredivisie van de pianobouw spelen meerdere topmerken mee. Veel pianofirma's schuiven één bepaald type concertvleugel naar voren in hun verhuur. In de grote concertzalen is het vooral Steinway dat een vaste plaats heeft veroverd: het merk staat al sinds de 19e eeuw synoniem voor uitmuntende kwaliteit en vakmanschap. De verhuurvloot van *Quatre Mains Piano's* bestaat echter uit maar liefst vier concertvleugels van uiteenlopende, gerenommeerde bouwers. Quatre Mains wil ruimte creëren voor de persoonlijke voorkeur van de pianist – een exclusief verhaal met een inclusieve boodschap.

Les goûts et les couleurs

De uiteenlopende keuzes van pianisten tonen aan hoe instrumentkeuze vaak verre van vanzelfsprekend is: Artur Schnabel voelde zich verbonden met Bechstein, Valentina Lisitsa speelt graag op Bösendorfer en Boris Giltburg verkiest Fazioli. Jorge Bolet voelde zich thuis op Baldwin en zei ooit: *"Steinway is against me"* – een uitspraak die, wellicht ondanks de bewondering voor de bouwer, vooral de persoonlijke relatie tussen pianist en instrument onderstreept.

Een van de meest opvallende keuzes komt van Glenn Gould. Voor zijn laatste opname – een tweede versie van Bachs *Goldbergvariaties* – opteerde hij niet voor zijn vertrouwde Steinway: de restauratie bij Steinway New York voldeed immers niet aan zijn verwachtingen. Van de vleugels die hij toen testte, kwam een Yamaha het dichtst in de buurt van wat hij zocht. Die opmerkelijke keuze werd later – met toestemming van Steinway – bevestigd door Franz Mohr in zijn memoires *My Life with the Great Pianists*.

Proeven van klank

Bij de testsessies konden deelnemers de vleugels – via een vooraf online gereserveerd tijdslot – twintig minuten in alle rust verkennen. Het testen had niets klinisch; amateurs en (semi-)professionals brachten opeenvolgende mini-concerten, waardoor er met de aanwezige toehoorders een levendige sfeer en warme interactie ontstond. Opvallend was hoe gelijk de waardering voor de vier instrumenten was, bij zowel amateur als professional. Beroepspianisten – vooral Marie François en jazzpianist Bram De Looze – beklemtoonden het belang van een uitstekende pianotechnieker en stemmer.

Parisian Reverie

Marie François speelde haar recital op de Yamaha CFX, die ze voor *Quatre Mains* in Hamburg zelf mee mocht helpen selecteren en tevens gebruikte voor haar opname van Chopin's *Nocturnes*. Vanaf het eerste contact was ze overrompeld door de klank van de vleugel die ze tijdens haar bindteksten zelfs haar *'vriend'* noemde. Ze is ondertussen Yamaha-artieste en voelt zich diep verbonden met het merk. Haar recital stond op zaterdagavond om 21 uur

FOTO'S: YOSHIE KUWAYAMA

Marie François liet het publiek de resonantie van de piano ook fysiek ervaren.

geprogrammeerd – een uur waarop de *Nocturnes* volgens haar nog beter tot hun recht komen. *Parisian Reverie* begon verrassend met 4'33" van John Cage, dat ze omschreef als een moment van onthaasting, een manier om het publiek tot rust te brengen en open te stellen voor wat zou volgen. Later in het programma, bij de *Gnossiennes* van Erik Satie, nodigde ze het publiek uit om onder de vleugel te gaan liggen en de resonantie van het instrument fysiek te ervaren. Die vorm van directe publieksinteractie werkte ontwapenend en werd positief opgepikt. Met enkele van haar favoriete *Nocturnes* van Chopin, Ravel's sprankelende *Jeux d'eau* en

geslaagde samenspel was te danken aan de coaching van Jan Lust, secretaris en medewerker van Cantabile, die na afloop zijn indrukken over de verschillende vleugels deelde: in de Fazioli herkende hij de helderheid van de Italiaanse zon, de Yamaha omschreef hij als krachtig en egaal. De Bechstein klonk volgens hem poëtisch, met warme, houtachtige klankkleuren. Het parlando karakter van de Steinway liet een diepe indruk op hem na.

Jazz Battle: 4 pianisten in de ring

Terwijl de concertprogramma's van Marie François en de Canta-

FOTO'S: ANDERS VRANKEN

Jazz-Battle met v.l.n.r. Alano Gruarin, Jef Neve, Bart Van Caenegem en Bram De Looze.

Bach met de Cantabile-finalisten.

Debussy's *Pour le piano* en *L'Isle joyeuse*, groeide het zorgvuldig opgebouwde programma vanuit de contemplatieve stilte van Cage naar een virtuoos en feestelijk hoogtepunt.

Cantabile in Concert

Tijdens het aperitiefconcert op zondagochtend om 11 uur brachten Bill Dewispelaere, Mahault Ska, Raffaello Giannini en Sverre D'hooghe, finalisten uit de Cantabile pianowedstrijd, een gevarieerd programma met onder meer Chopin's *Eerste Ballade* en *Tweede Scherzo*. Elk van de vier jonge pianisten koos een vleugel die het best bij zijn of haar spel paste. Samen sloten ze af met het Largo uit Bachs *Concerto voor vier klavieren, BWV 1065*. Het

bile-finalisten tot in de puntjes waren voorbereid, genoten de jazzpianisten van een flexibeler speelveld, met ruimte voor keuzes tot op het laatste moment. Tijdens het gezamenlijke diner van musici en medewerkers, voorafgaand aan de Battle, werden nog snel wat muzikale afspraken gemaakt. "Kunnen jullie dit allemaal onthouden?" merkte Marie François geamuseerd op – een knipoog naar de vrijheid en spontaniteit die de jazz kenmerkt.

Jazz draait om interactie, improvisatie en het moment zelf. In een losse sfeer speelden Jef Neve, Bart Van Caenegem, Alano Gruarin en Bram De Looze beurtelings solo en in duo, trio of kwartet, waarbij de vier pianisten voortdurend van instrument wisselden.

Jazzstandards als *Black Orpheus* en *Bluesette* werden afgewisseld met verrassende keuzes zoals de jazz-versie van het *Menuet in g mineur* uit het notenboek van Anna Magdalena Bach. Net als François zocht ook Gruarin in zijn performance naar directe betrokkenheid met het publiek. Hij nodigde het publiek uit om mee te neuriën met de Belpop-klassieker Twee meisjes. Het zachte gezang van het publiek, in een cirkel rond de vleugels gezeten, en Gruarin's toonkunst, versterkt door de imposante kathedraleske akoestiek van het Wintercircus, creëerden een omnisonorische klankbelevenis.

uit een streven naar inclusiviteit – pleit voor meer openheid: *"Please, let us be open-minded and continue to play, but not exclusively on Steinways…"* Zijn oproep pleit voor een concertpraktijk die de veelzijdige wereld van uitmuntende pianobouwers én de uiteenlopende voorkeuren van pianisten weerspiegelt.

François gaf in dat verband een interessante suggestie: misschien is het zinvoller voor concertzalen om het budget dat ze besteden aan de aankoop van één of meerdere eigen concertvleugels, te investeren in een flexibele verhuur-formule. Zo kunnen pianisten

Bestuursleden van de Cantabile-wedstrijd met de prijswinnaars, v.l.n.r. Olivier Herberigs (penningmeester), Mahault Ska, Raffaello Giannini, Sverre D'hooghe, Jan Lust (secretaris), Bill Dewispelaere en Stephanie Proot (voorzitter).

Hoewel de Bechstein bij de jazzpianisten favoriet bleek, merkte Bart Van Caenegem terecht op dat vleugels van hetzelfde merk en type – maar met een ander serienummer – in kwaliteit kunnen verschillen. Zo zou bij deze vier topvleugels van dezelfde merken, maar met andere individuele vleugels, misschien een heel andere favoriet zijn gekozen. Deze uitspraak benadrukt opnieuw hoe gelijkwaardig de kwaliteit van de betrokken pianobouwers is.

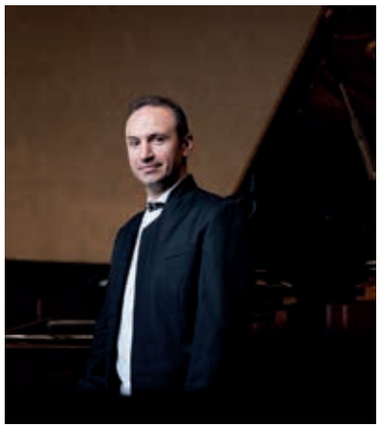
Diversiteit als troef

Beroepspianisten komen tijdens hun carrière in contact met een scala aan top-instrumenten. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat András Schiff – niet vanuit kritiek op Steinway, maar vanspelen op een instrument dat werkelijk bij hen past en krijgt het speelveld van de pianowereld opnieuw de veelstemmigheid die het verdient.

Die oproep tot meer openheid vond in *The Fabulous Four* een overtuigend antwoord. Vanuit integriteit en dienstbaarheid aan de pianist wil *Quatre Mains Piano's* ruimte laten voor de voorkeuren van concertpianisten – een benadering die evenzeer voor het publiek verrijkend is.

JURGEN DEGRYSE

Grote Pianisten in Het Concertgebouw

zo 28 sep

Simon Trpčeski

'Het beste wat uit Macedonië is gekomen sinds Alexander de Grote is pianist Simon Trpčeski', volgens *The Seattle Times*. Trpčeski opent de Grote Pianisten en neemt een aantal meesterwerken mee, waaronder Ravels *Valses nobles et sentimentales* en Tsjaikovski's *Notenkrakersuite.*

zo 26 okt

Ivo Pogorelich

Zijn enigma is groot, net als de nieuwsgierigheid van het publiek: de Kroatische pianist Ivo Pogorelich keert terug in de serie. Dit keer met fantasierijke werken van Mozart en het gestileerde verdriet van Beethoven en Chopin in twee grootse sonates.

zo 23 nov

Martha Argerich en Sophie Pacini

Martha Argerich behoort tot de grootste pianisten van haar generatie. In een geanimeerd en virtuoos programma, waarin muziek klinkt van componisten die ook zelf thuis waren achter het klavier, betreedt ze het podium met haar protegé Sophie Pacini.

di 20 jan

Maxim Emelyanychev

In Het Concertgebouw krijgt Maxim Emelyanychev extra energie, laat hij weten. Voor zijn avond koos hij werken van Moesorgski, Ravel en Rachmaninoff, en bespeelt daarbij verschillende vleugels die passen bij de kleur van de muziek.

zo 8 mrt

Seong-Jin Cho

Chopin vormde de wals om tot iets subliems, met verfijnde nuances. Seong-Jin Cho laat zijn Chopin in Amsterdam horen: de Koreaanse pianist weet raad met klankkleuren en speelt met zwier.

zo 8 feb

András Schiff

Een avond András Schiff is een buitengewone belevenis, een avontuur. Deze grootmeester is verknocht aan het werk van oude meesters als Bach, Beethoven en Schubert. Wat hij deze avond gaat spelen, blijft tot het laatste moment geheim.

zo 10 mei

Alexander Malofeev

De jonge Alexander Malofeev combineert een titanische techniek met een fijnzinnige humoristische toon. Vanavond speelt hij Grieg en Rachmaninoff, in wiens muziek hij volgens dirigent Riccardo Chailly excelleert.

Bekijk op onze website alle Grote Pianisten-concerten en bestel een serie of passe-partout
concertgebouw.nl of 020 - 671 83 45
dagelijks van 10.00 tot 17.00 uur

HET CONCERT GEBOUW

Fotocredits: zie de desbetreffende concertpagina op concertgebouw.nl

Grote Pianisten in het Concertgebouw

De grote zaal van het Amsterdams Concertgebouw is al sinds mensenheugenis een uniek podium waar grote pianisten een quasi ideaal thuis vinden in de chemie tussen piano en de zaal. Anita Crowe, verantwoordelijk voor de samenstelling van de serie, vertelt over haar keuzes.

‘Het is een serie geworden met nieuwe namen en oude bekenden. Ik ben heel blij dat Martha Argerich na heel veel jaren weer terug zal zijn in de grote zaal. Ze komt samen met Sophie Pacini en samen brengen ze een romantisch programma, met Liszt, Brahms, Schumann en Wagner. En natuurlijk zijn er weer pianisten zoals Schiff, Sokolov en Simon Trpčeski. Een hoogtepunt voor mij belooft ook het concert van Ivo Pogorelich te worden. Zijn optreden vorig jaar was een heel groot succes, na zo’n 25 jaar was hij weer terug in Amsterdam. Dat was zo bijzonder dat we hem gewoon meteen weer terug hebben gevraagd.

Voor onze serie is Maxim Emelyanychev nieuw, maar hij is zeker geen onbekende in de grote zaal. Hij speelt op twee verschillende vleugels uit de tijd van de componisten: Rachmaninoff en Ravel op een Bechstein, Moesorgski op een Erard. Maar hij is spotlight artiest en zal als dirigent, naast met zijn eigen barokensemble Il Pomo d’Oro, ook twee maal een pianoconcert van Mozart spelen met twee orkesten die hij goed kent: het Orchestre de Chambre de Paris en het Scottish Chamber Orchestra.

Hoe jong ze ook zijn, Alexander Malofeev en Alexandra Dovgan, ze waren beiden al eerder te horen in de grote zaal, Dovgan piepjong toen Sokolov haar introduceerde. En ook Malofeev komt vaker, o.a. in de zomerconcerten dit jaar.’

Een paar mooie herinneringen uit het vorig seizoen? ‘Ja, het concert van de Jussens, ze zijn enorme lievelingen van het publiek. En hun programma met de *Bunte Blätter* van Jörg Wittmann was weergaloos. We horen in de serie naar mijn gevoel niet genoeg hedendaagse muziek. En een andere favoriet was Bruce Liu in december. Ik ben enorm fan van hem.’

In de Kleine Zaal zijn er nog meer debutanten. ‘Ja, Het Geister Duo met twee Franse pianisten: David Salmon en Manuel Vieillard. Nathalia Milstein kennen we van haar viool-piano duo met haar zus Maria Milstein, Fijn dat ze nu solo komt spelen. De jongste debutant is Tony Siqi Yun, een heel bijzonder talent. Zijn opnames zijn glashelder en ik ben heel benieuwd naar zijn optreden. En Benjamin Grosvenor, kennen we al wat langer, hij was eerder te gast bij ons.

Alle informatie op **www.concertgebouw.nl**

Zie ook pagina 26 voor het extra concert door Nikola Meeuwsen.

Alexander Malofeev

XENIE ZASETSKAYA

De Grote Zaal

zo 28 sep: Simon Trpčeski speelt Tsjaikovski, Beethoven en Ravel
zo 26 okt: Ivo Pogorelich speelt Mozart, Beethoven en Chopin
zo 23 nov: Martha Argerich en Sophie Pacini
zo 30 nov: Pierre-Laurent Aimard speelt Bachs Das wohltemperierte Klavier
zo 14 dec: Ronald Brautigam speelt Beethovens ‘Appassionata’ en Schubert
di 20 jan: Maxim Emelyanychev speelt Moesorgski’s Schilderijen van een tentoonstelling
zo 8 feb: András Schiff
zo 8 mrt: Seong-Jin Cho in walsen van Chopin
zo 19 apr: Alexandra Dovgan speelt Prokofjev en Chopin
zo 10 mei: Alexander Malofeev speelt Rachmaninoff en Grieg
zo 7 jun: Grigory Sokolov

De Kleine Zaal

do 30 okt: Geister Duo speelt Schubert, Dukas en Ravels Bolero
do 11 dec: Nathalia Milstein speelt Beethoven en Prokofjev
za 7 feb: Benjamin Grosvenor: Beethovens Mondschein-sonate & Schumann
do 19 mrt: Tony Siqi Yun: Beethoven ‘Waldstein’ en Brahms

MARIE FRANÇOIS

Wie houdt er niet van Chopin?

JOHAN JACOBS

"Ik wilde de Nocturnes van Chopin niet 'zomaar' opnemen als de zoveelste versie. Ik wilde daar een verhaal aan vastkoppelen", zegt de Belgische pianiste Marie François. Zij spreekt zoals zij piano speelt: energiek, warm, gepassioneerd en beeldend. Haar expressie is breed: ze speelt niet alleen concerten, maar ze maakt ook podcasts, schrijft opiniestukken en maakt foto's. "Ik vind het belangrijk dat het volledige plaatje klopt." Een gesprek.

Marie François (Hechtel-Eksel, 1994): "Vanaf mijn zevende ging ik met mijn grootouders naar klassieke concerten. Mijn opa vertelde mij in de auto waar we naartoe gingen, wat ik kon verwachten, zoals van Sjostakovitsj' 11e symfonie, een prachtig stuk. En na dat werk keek ik naar mijn opa en ik zag dat hij zo ontroerd was, door de kracht van klassieke muziek. Op dat moment wist ik het: dat is wat ik wil doen."

Ze vertelt dat ze bij concerten waar ze als kind naartoe ging soms de menselijke connectie tussen de artiest en het publiek miste. Het mysterie dat er niets gezegd mag worden en dat geacht wordt dat de muziek voor zichzelf spreekt. "Ik vind het juist uitdagend om beide te laten spreken. En ik denk dat ik me daarmee onderscheid van veel andere klassieke pianisten van vandaag. Dat menselijke aspect mag van mij duidelijk naar boven komen, zoals Chopins melancholie, het gemis van zijn vaderland. Ik wilde niet 'gewoon' weer een versie van de Nocturnes opnemen. Daar wilde ik graag meer aan koppelen."

In 2023 besloot ze om een maand in Warschau te gaan wonen. Niet alleen om meer te leren over Chopin als componist, maar ook om zijn stad te ervaren, de cultuur te ontdekken en te praten over Chopin. "Via-via ben ik in contact gekomen met een pianowinkel in het centrum van Warschau. Mijn plan was om elke dag in die winkel één nocturne te oefenen. Vanaf dag één heb ik mij in de vitrine geïnstalleerd, de partituur opengeslagen en me er doorheen gewerkt. En dan kwamen er mensen langs. Ze werden nieuwsgierig. En dan kwamen ze binnen en hadden we een gesprek over Chopin."

Leidden die bezoekers u dan niet af? Of stak u er ook iets van op?

"Ik merkte hoe ongelooflijk veel mensen een persoonlijke connectie hebben met die muziek. Dat inspireerde me enorm. Dan heb ik een podcast gemaakt over mijn leerproces en over wie Chopin was en over wat hem inspireerde. Ik heb, bij wijze van spreken, op die manier een dagboek bijgehouden. Ik ging ook naar het Chopin-instituut, ik heb de manuscripten mogen inkijken, ik heb een facsimile van de nocturnes gekregen. Je denkt dan onwillekeurig dat Chopin deze elegante muziek ook heel verzorgd zou hebben opgeschreven. Maar het is één kliederboel, waaruit ik dan ook

"Het verhaal moet kloppen."

dan toch niet een écht concert spelen?' En dat mocht. Het was binnen een uur uitverkocht."

U bent ook Yamaha-artiest geworden. Beperkt u dat niet in uw mogelijkheden?

"Ik ben Yamaha-artiest geworden, inderdaad. Eerste in de Benelux. De CD is opgenomen op een Yamaha CFX – hun laatste nieuwe concertvleugel – en het resultaat is fantastisch qua klank. Die vleugel resoneert met elk repertoire. Ik vind dat de keuze van de piano altijd bepaald mag worden door de pianist, afhankelijk van het repertoire. Op een Pleyel bijvoorbeeld, klinkt bepaald repertoire totaal anders dan op, laten we zeggen, een Fazioli. En dat is net zo fantastisch. In een utopische wereld zou een concertzaal voor mij niet één vleugel bezitten, maar gewoon het instrument huren dat de pianist vraagt en wat nodig is voor het repertoire. Ik vind dat niet meer dan normaal."

Wat betekent fotografie voor u?

"Ik heb in mijn vrije tijd een bachelor fotografie gedaan. Ik ben heel visueel ingesteld. Als je veel zorg steekt in de klank, de sound en de voorbereiding van een cd, vind ik het logisch dat ook de cover diezelfde aandacht verdient. Ik heb zo ook een documentaire reeks foto's gemaakt in Warschau, om mijn verhaal visueel te vertalen. Ook een paar zelfportretten in reflecties van piano-etalages in de stad. Omdat ik het belangrijk vind dat het hele plaatje klopt, zowel muzikaal als visueel – dat je het verhaal van mijn project voelt vanaf de eerste stappen in Warschau tot het moment waarop je de cd in handen hebt."

WYNOLD VERWEIJ

weer leerde. Bijvoorbeeld, uit al die kleine riedeltjes die Chopin toevoegde blijkt dat hij nooit stopte met zoeken en improviseren aan de piano."

Is er een reden dat u nooit aan concoursen heeft deelgenomen?

"Er zijn zo ontzettend veel wedstrijden en erg veel pianisten die daaraan deelnemen. Maar er zijn ook heel wat andere manieren om je op de kaart te zetten. Ik wil mijn focus altijd leggen op het artistieke, de muziek en het verhaal. Minder op het competitieve. Je moet gewoon durven risico's nemen, vragen en doen. In de coronatijd heb ik de vier grootste kathedralen in Vlaanderen gebeld. Ik zei: 'Jullie hebben een grote kathedraal. Als er vijftig man komen luisteren die meters uit elkaar zitten, mag ik

Marie François
"Who doesn't love Chopin's Nocturnes?"
Evil Penguin Classics (2 cd's)

YAMAHA

Make Waves

Crafted for Your Moment.

CFX

Yamaha Concert Grand Piano

There's a moment every artist lives for.

Where the music flows effortlessly.

Player and piano in harmony, as one.

Reaching this state takes more than practice.

It takes a piano that feels like an extension of you.

An instrument that lets you express an extraordinary range of emotions with exceptional tone and resonance.

Presenting the next generation CFX, our flagship concert grand.

uk.yamaha.com/cfx

Pareltjes

"Het zijn interessante tijden", dat hoor ik vaak om me heen. De wereld verandert en dat geldt ook voor de wereld van de piano. Er zijn diverse pianofabrikanten failliet gegaan of ze hebben het zwaar door hogere kosten of het wegvallen van buitenlandse markten.

Maar niet getreurd: we hebben in Nederland een grote hoeveelheid piano's en vleugels, echte pareltjes die behalve in winkels ook juist bij particulieren vaak onbespeeld in huis staan. Hiermee bedoel ik niet de destijds goedkope studiepiano's waaronder merken als Lindbergh, Wuhlfar, Rösler, Rippen enz. uit de na-oorlogse periode maar met name de kwaliteitsmerken als Ibach, Bechstein, Feurich, Schimmel, Hoffmann, Grotrian-Steinweg, Seiler, Fritz Kuhla enz. die we moeten koesteren wanneer de aanwas van goede, nieuwe piano's aan het opdrogen is. Daarnaast ook de vooroorlogse beauty's die niet op volume maar vooral op klankschoonheid zijn gebouwd, vaak zeer de moeite waard om te laten reviseren!

Ze komen vaak pas in beeld als een huis ontruimd wordt of de piano op Marktplaats wordt aangeboden, potentiële kwaliteit die pas tot leven komt als de piano professioneel onderhanden is genomen door een gepassioneerde pianotechnicus.

De veranderde wereld gaat voor duurzaamheid en comfort, daarvoor worden de huizen in toenemende mate geïsoleerd, dikwijls met vloerverwarming. Ik hoop dan maar dat de schade meevalt, zeker als er ook nog een houtkachel in gebruik is. De zangbodem kan dermate krimpen dat deze scheurt of loskomt van de randen of spreitsen, de balkjes die de zangbodem gewelfd houden. Mechaniekdelen raken los en de stemming zakt. Als de verwarming uitgaat wordt de snaarspanning weer hoger maar bij de overgang van bas naar discant gebeuren er rare dingen zodat de stemmer de boel weer moet fatsoeneren. Herstel van fysieke schade is tijdrovend en dus kostbaar mede omdat dan vaak ook de besnaring moet worden vervangen.

Om onze vloot van piano's voor de toekomst te beschermen zodat we ook over vijftig jaar nog bruikbare kwaliteitspiano's ter beschikking hebben moeten we op de barricade voor klimaatbeheersing. Meten is weten dus graag een hygrometer naast de piano en niet in de vensterbank, en als je zelf droge lippen krijgt heeft de piano een droge klankbodem. Er is gelukkig compensatie mogelijk door inbouw van een klimaatsysteem of een externe luchtbevochtiger naast de piano, met opstijgende warmte vanaf de vloer is een bak water in de piano effectief als je deze op tijd weer vult. De pianotechnicus denkt graag met u mee en een gesprekje met de klant is voor mij altijd heel informatief.

Opvallend is trouwens ook dat het pianospelen vaak een flinke boost krijgt in kwaliteit en plezier als de digitale "piano" wordt vervangen door een akoestische. Een mooier pleidooi voor het behoud van ons nationale pianobestand kan ik me niet wensen.

JAAP BLAUWENDRAAT

De Vereniging voor Pianotechnici Nederland (VvPN), streeft ernaar om de technische bekwaamheid van pianostemmers en pianotechnici te vergroten. In deze columns laat Jaap Blauwendraat, als voorzitter van VvPN zijn licht schijnen over verschillende aspecten van het vak.

PIANOFESTIVAL TWENTE EN TWEE NIEUWE CONCERTSERIES

FOTO'S: CONCERTART

Muziek als ontmoeting

"Het begint voor mij allemaal met de muziek. Met het verlangen naar een intense, persoonlijke beleving van klank. En als die muziek klinkt op een plek die iets toevoegt – een museum, een landschap, een historische plek – dan krijgt het moment een eigen sfeer." Als artistiek directeur van het ***Pianofestival Twente*** *heeft Mariete Peerik een missie: een muziek die verbonden is aan kunst en natuur brengen aan een nieuw publiek, op intieme en authentieke wijze.*

Wanneer ik Mariete Peerik spreek over de telefoon gaat het al gauw over de omgeving. Zij belt vanuit Ootmarsum; ik vanuit mijn huis in Zweden. "Hebben jullie ook zon vandaag?" vraagt ze opgewekt, waarop ik – het was niet ver boven het vriespunt – helaas ontkennend moet antwoorden. Lyrisch vertelt ze over het Twentste landschap: "Je staat eigenlijk versteld. De natuur hier is werkelijk prachtig. Dat glooiende, vooral rondom Ootmarsum, vind ik zo mooi. Je zou het echt eens moeten zien!"
Het rijke landschap dient in september als decor voor het Pianofestival Twente, dat dit jaar zijn vierde editie in gaat. Gedurende

drie volle weekenden worden concerten gegeven door pianisten, van jong tot meesterpianist, op culturele en historische locaties verspreid door de regio. Bezoekers wacht een indrukwekkende omgeving, een muzikale stadswandeling en een filmtentoonstelling – allemaal bijeengebracht met muziek op het hoogste niveau. “We merken dat juist die combinatie ook ander publiek aanspreekt – het maakt mensen nieuwsgierig”, vertelt Peerik. Ze noemt het Rijksmuseum Twenthe in Enschede als voorbeeld, waar dit jaar twee pianorecitals (**Eric Tornabene** en het **duo Felicioni-Ridolfi**) plaatsvinden. “Sommige bezoekers komen voor de kunst of het museum zelf, en worden dan onverwacht door de muziek geraakt. En dan zien we ze later terug bij een volgend concert.”

Het is een nodig recept in tijden waarin het bereiken van nieuw publiek een voortdurende uitdaging is. Hoewel de angst voor de vergrijzing van het concertpubliek al decennia wordt uitgesproken – en inmiddels voor een goed deel is ontkracht – is het binnen de gehele cultuursector duidelijk dat bezoekers behoefte hebben aan méér dan het ‘traditionele’ concert- of museumbezoek. “Het gaat bij ons om de mooie ontmoetingen die bezoekers hebben, met de muziek en de omgeving, maar vooral ook met elkaar en met de musici. Het delen van die beleving, drie weekenden achter elkaar, brengt zo’n warm, feestelijk enthousiasme naar de concerten. Dit is de ziel van het festival – en voor mij van groot belang.”

Muziek als prestatie

Want ook voor de ziel van de muziek en voor musici zelf is het een beproevende tijd. De hegemonie van de concoursen en het internationale concerteercircuit, en de druk die komt kijken bij het streven naar – en de verwachting van – smetteloze uitvoeringen zet de beleving van zowel publiek als musici onder druk. “Zoveel binnen de muziekwereld is prestatie- en prestigegericht. Dit is iets dat moet veranderen, en waar wij goed over na moeten denken.” Het is juist die prestatiegerichtheid die de drijfveer vormt voor de grote concurrentie die de ontwikkeling en potentie van veel jonge pianisten in de kiem smoort. Als afgestudeerd pianiste is Peerik is er bekend mee, en duidelijk over waar het heen moet. “Jonge pianisten moeten vandaag een andere weg vinden, en dat is niet de weg van de ellebogen.”
Daarom biedt ze tijdens het Pianofestival Twente het podium en haar warme publiek aan een aantal pianisten die aan het begin van hun loopbaan staan. “Ik weet hoe moeilijk het is om de muziek te beheersen – dúsdanig te beheersen dat je ermee kunt vertellen. Als ik jonge pianisten kan helpen dit te verwerkelijken, dan heel graag.”

Vanaf aankomend seizoen wordt het Pianofestival Twente uitgebreid met de nieuwe concertserie **Twente Klassiek**. Op verzoek van het publiek, nog wel: “Wij kregen de opmerking: ‘Goh, wat jammer dat er alleen in september concerten zijn, misschien is het leuk om het vaker in het jaar te organiseren.’” Met acht concerten in 2025-26 (o.a. **Gabriele Cerofolini**, **Anna Massi**, **Leonardo Giulanelli** en een nieuwjaarsconcert met sopraan **Alessandra Cordova**) krijgt de ziel van het Pianofestival Twente een permanente plek in het Nederlandse cultuurlandschap.

OLIVER FRANKS

De data van alle concerten en verdere informatie over het **Pianofestival Twente** (6-21 september 2025), **Twente Klassiek** en **Amsterdam Klassiek** zijn te vinden op **concertart.nl**

AMSTERDAM KLASSIEK

Haar visie brengt Peerik ook naar De Duif en Schuilkerk de Hoop in Amsterdam. met bijzondere aandacht voor de samenstelling van het repertoire: “We hebben vier meesterpianisten met prachtig gevormde programma’s die specifiek als eenheid zijn uitgezocht. **Andrea Turini** speelt een programma van Bach-Debussy-Bach – van vaste vorm naar vrijheid en terug naar vast; er is een programma gewijd aan variaties (**Alberto Dalgo**), en een volledig Italiaans recital (**Gianluca Luisi**). De serie wordt door **Lorenzo Reho** schitterend afgesloten met het concert *De kracht van de Muze*, met meesterwerken van Ravel, Liszt en Stravinsky.”

ALFRED BRENDEL OVERLEDEN

Vlak voor het ter perse gaan van dit tijdschrift bereikte ons het droevige nieuws over Alfred Brendel. Op 17 juni overleed hij, 94 jaar oud, in Londen.
Brendel was uniek en in veel opzichten anders dan alle anderen, omdat hij zichzelf alles had geleerd, vertrouwde hij niets wat hij niet zelf had ontdekt. Hoewel zijn carrière heel anders begon dan die van zijn collega's – hij kwam niet uit een muzikale familie, was geen wonderkind, kon niet zo goed van blad spelen en had ook geen geweldig geheugen – was Alfred Brendel een autoriteit in de muziekwereld. Met zijn afkeer van ceremonieel gedoe had hij ook het liefst quasi terloops afscheid genomen van het concertpodium, maar dat bleek onmogelijk. Zijn allerlaatste optreden, met het *Jeunehomme-concert* van Mozart, was een juweel. Sober en intellectueel – een hogepriester van de meest heilige muziek die voor zijn instrument is geschreven – bleef hij gefascineerd door het groteske en het fantastische. Hij verzamelde kitsch, primitieve maskers en bloopers uit kranten, noemde lachen zijn favoriete bezigheid. Al met al leek hij de belichaming van de paradox.

SVEN LORENZ

In onze volgende uitgave gaan we hierop verder, o.a. aan de hand van delen uit een uitgebreid interview dat hoofdredacteur Eric Schoones precies tien jaar geleden (voor zijn boek *Walking up the Mountain Track*) had met Alfred Brendel.

FELICITATIECONCERT NIKOLA MEEUWSEN

Vanwege zijn overweldigend succes bij het Elisabeth Concours organiseert het Concertgebouw in Amsterdam een speciaal felicitatierecital voor Nikola Meeuwsen. Hij speelde al vaak in het gebouw maar nog nooit solo in de Grote Zaal en nu meteen in de serie Grote Pianisten! Mooi, want daar hoort de jonge ster thuis. Zondag 19 oktober as. is hij te horen met Mozart (Sonate in Es KV. 282), Schumann (Carnaval op. 9), Mendelssohn (Variations Serieuses), Prokofiev (Suggestion Diabolique) en Shostakovich (Sonate no. 2 op. 61).
www.concertgebouw.nl

Vindt een vakbekwame pianostemmer of pianotechnicus in Nederland of Vlaanderen op www.vvpn.nl

VvPN is de Vereniging voor Pianotechnici Nederland. Ook met leden in Vlaanderen!

- Vakbekwaamheid en hoogwaardige dienstverlening als doel
- Seminars, workshops en bijeenkomsten. Expertise en kennisdeling
- Ondersteuning van de opleiding Pianotechniek in Amsterdam
- CPT Certified Piano Tuner keurmerk

Meer informatie?
www.vvpn.nl

Pianostemmer worden? Kijk op
www.hmcollege.nl/opleidingen/pianotechnicus

MARC VAN HOORN

Het mooie, schone werk

Als derde generatie van de bekende Eindhovense pianofamilie Van Hoorn weet Marc van Hoorn niet beter dan de piano en weet niemand het beter dan hij. Na 43 jaar in het vak spreekt hij over zijn werk met hetzelfde enthousiasme van een jongen voor wie de magie van de vleugel zich voor het eerst openbaart.

"Vanaf het begin zat ik er al in!" De pianozaak Van Hoorn draait al op volle toeren als Marc en zijn tweelingzus Monique ter wereld komen. Opgroeiend tussen de vleugels en met een vroege passie voor sleutelen aan van alles en nog wat, was het altijd duidelijk dat Marc van Hoorn pianotechnicus zou worden. "Dat ging heel natuurlijk. Als 16-jarige ging ik al mee op transport en als er een hamerkop niet goed was, dan maakte ik het ter plekke."

Zodra hij klaar is met school stuurt zijn vader hem voor zijn opleiding naar Schimmel. "Dat was voor mij toch wel heel bijzonder, op die jonge leeftijd zo, hup, in Duitsland een kamertje te betrekken."

Vier jaar is hij er grondig in de leer. "Je loopt de hele fabriek rond, van waar het hout binnenkomt tot aan het echte intoneren toe. Ze maakten 47 piano's en zeven vleugels per dag. Er was altijd wel iets te doen! Nu nog denk ik: daar heb ik heel veel geleerd – het mooie, schone werk te doen."

Na nog even mee te hebben gedraaid bij Steinway gaat hij de wereld in als pianotechnieker. Hij vertelt stralend nog over zijn eerste stemopdracht, voor het Brabants Orkest. "Ik was al zó blij toen ze achteraf zeiden 'Marc, goed gedaan!' 'Yes!'"

Inmiddels is hij al 33 jaar de vertrouwde stemmer bij het Muziekgebouw Eindhoven. "Voor mij is het Muziekgebouw thuiskomen. Ik mag er helemaal mijn gang gaan. Laat mij maar mijn ding doen, zeg ik dan. En als het podium vies is of zo, haal ik er desnoods een bezem over heen – een kleine moeite allemaal voor een mooie avond!"

Volodos, Pires, Kissin, Lang Lang – de lijst van grote pianisten met wie hij heeft samengewerkt lijkt eindeloos. Voor Marc van Hoorn geen reden voor zenuwen of om onderscheid te maken. Als zijn vader hem in 1995 voor een gesigneerde poster naar de pianist van de avond stuurt, weet hij niet dat hij zojuist voor dé Shura Cherkassky gestemd heeft. Bescheiden en met een dosis nuchterheid luidt zijn motto: "Bij mij is het altijd: als de vleugel maar goed is!"

Bij jazzpianiste Diana Krall was er echter wel sprake van een kleine uitzondering. "Omdat ik zelf zo'n fan was vond ik dát wel wat spannend."

Naast zijn werk met toppianisten vindt hij niets leuker dan langsgaan bij zijn (vaste) klanten voor een stembeurt. Zijn agenda staat voor de komende zeven maanden al vol met stemafspraken. "Je komt óveral, en dat is gewoon hartstikke leuk!"

Zijn liefde voor de beide kanten van zijn werk komt hem ook nog eens ten goede. "Ik kreeg ooit het verzoek van een pianist dat een specifieke noot in het onderregister diréct moest dempen. Nu galmt het bij een concertvleugel altijd nog na – hoe je er ook aan werkt. Ik heb toen twee loodjes op die demper geplakt, gewoon met wat tape. De pianist vond het ge-wel-dig! Hij dempte meteen! En dán denk ik, ja, het is toch wel een mooi vak."

OLIVER FRANKS

www.vanhoorn.nl

EVERT SNEL RESTAUREERT FAZIOLI NR. 3

In oude glorie hersteld

Onlangs restaureerde Evert Snel een van de allereerste vleugels die Fazioli produceerde: nummer 3, een 156, gebouwd in 1981. Toen het instrument, na een goed gelukte restauratie, weer in perfecte conditie door Snel werd teruggebracht naar Sacile, toonde Paulo Fazioli toonde zich geëmotioneerd en heel trots op die allereerste vleugels. Deze instrumenten brengen dierbare herinneringen met zich mee en daarom vroegen we aan Paulo Fazioli om ons mee terug te nemen naar de beginjaren van zijn bedrijf.

U had vanaf het begin de beste medewerkers.

Ja, ik zocht de samenwerking met Pietro Righini op het gebied van akoestiek toegepast op muziekinstrumenten, met Pietro Giordano als houttechnoloog, misschien wel de beste ter wereld in die tijd, en met Lino Tiveron, een van de meest bekwame 'meester-ambachtslieden' die ooit heeft geleefd, die als geen ander met hout kon werken.
De grootste uitdaging was hen te overtuigen om aan mijn project mee te werken maar het lukte hen bij mijn avontuur te betrekken. Door met mensen van dit kaliber samen te werken, konden we alle disciplines die met de piano te maken hebben, heroverwegen en de constructie ervan op innovatieve leest schoeien.

U zocht wat u noemde een "Italiaanse klank".

Mensen vragen ons vaak om Italiaans te spreken, ook al begrijpen ze geen woord, ze genieten van de klank van de taal. Italiaans is een zoete taal, zonder hardheid, elegant en helder, gekenmerkt door een grote muzikaliteit en een formele strengheid die doet denken aan de koepels van Bernini en Brunelleschi.
Daarom was het voor ons vanzelfsprekend om inspiratie te putten uit deze kwaliteiten, rijk aan kleur en licht, de Italiaanse klank. Die klank ontbrak destijds in de wereld van de piano.
We hadden wel al een idee van de soort klank die we wilden bereiken, maar het nastreven van een ideaal is altijd een proces dat nooit werkelijk een eindbestemming bereikt; integendeel, het kan – en moet – voortdurend evolueren, strevend naar steeds hogere doelen. Dus ja, gelukkig kunnen we zeggen dat de Fazioli-klank zelfs in 1981 al een herkenbaar karakter had, maar in de loop der tijd hebben we er onvermoeibaar aan gewerkt om deze steeds meer in overeenstemming te brengen met ons ideaal.
Het was natuurlijk een emotionele ervaring voor mij om dit instrument weer te zien – het derde dat in het eerste jaar van ons bestaan werd geproduceerd. Ik heb de restauratie toevertrouwd aan Evert Snel, omdat hij een van de beste werkplaatsen van Europa heeft. Met originele reserve-onderdelen van onze fabriek en een grondige

FOTO'S: FAZIOLI ARCHIVE

Paolo Fazioli, Pietro Righini en Lino Tiveron, het eerste research team, Sacile 1980.

Lino Tiveron op een van de eerste foto's van de productie.

kennis van onze instrumenten, opgedaan in tientallen jaren van samenwerking, hebben zij uitstekend werk geleverd.

U was ook ontroerd na het concert van Marc-André Hamelin in Cremona op een 'oude' Fazioli.

Ja, ik voelde een diepe emotie toen ik onze piano – eigendom van het Teatro Ponchielli – in uitstekende staat aantrof. De klank is in de loop der jaren gerijpt en Marc-André was er erg tevreden over. Het was een prachtig concert, opnieuw een bewijs dat onze piano's 'goed verouderen' en dat deed me denken aan verschillende concertvleugels die onze geschiedenis en reputatie echt hebben getekend. Zoals een piano gebouwd begin jaren tachtig, waarop de handtekeningen staan van alle grote artiesten, van Martha Argerich tot Alfred Brendel, van Vladimir Ashkenazy tot Maria João Pires; of de concertvleugel in de Fazioli Concert Hall in Sacile, die de grote Aldo Ciccolini de bijnaam 'Merlin de Tovenaar' gaf tijdens het openingsconcert van ons seizoen in 2005. Of de vleugel nr. 2230 die schitterde op het podium van verschillende internationale wedstrijden, met name het Chopin Concours in Warschau in 2021, naast de winnaar Bruce Liu, ook nog twee andere finalisten: Martin Garcia Garcia en Leonora Armellini.

Maarten Snel bij het afleveren van de vleugel in Sacile.

Thuis in Werkhoven vertelt Egbert Snel: 'De allereerste vleugels van Fazioli zijn ook nu nog heel mooie en volwaardige instrumenten, zoals Paulo zelf ook zegt. Ze verouderen mooi. We hebben bij nr. 3 de gescheurde zangbodem gerepareerd. Dat gebeurt nog weleens wanneer de vleugel bij een particulier te droog staat, overigens is dat ook bij nr. 1 het geval. Normaal haal je voor zo'n reparatie de zangbodem uit het instrument, maar dat wilde Fazioli niet om de klank zo oorspronkelijk mogelijk te houden. En het bleek niet nodig, deze bodem had nog genoeg druk. Al met al zijn we er toch een paar maanden mee bezig geweest. Naast de bodem is ook de besnaring vernieuwd en zijn de hamerkoppen vervangen.'
De fabriek is alweer een tijd geleden uitgebreid, maar toch zal de productie niet veel hoger kunnen zijn dan 150 instrumenten per jaar. Het ontbreekt ook aan goed personeel. De productie gaat nu richting de 4000 instrumenten en Fazioli kan de vraag niet bijbenen, Fazioli is altijd uitverkocht met een levertijd van enkele maanden. Evert Snel loopt nog even binnen: 'De levertijden, dat komt ook door het perfectionisme van Paulo. Hij wil alles persoonlijk nakijken. Maar ja, als hij niet zo perfectionistisch was, was hij nooit zo succesvol geworden. Wat hij heeft bereikt in een paar jaar tijd is ongelooflijk. Daar kun je niet omheen en dat willen we ook niet.'

ERIC SCHOONES

Beeld van de officiële presentatie van Fazioli, Milaan, januari 1981.

Paulo Fazioli met de nr. 3.

Pianofestival Twente

Vierde editie

6 - 21 september 2025

Klank, kunst en inspiratie – een ontmoeting in Twente

Twaalf pianisten op unieke locaties

concertart.nl

INTERNATIONALE TOPPIANISTEN

IN TIVOLIVREDENBURG

6 OKT 2025 • **PAUL LEWIS & STEVEN OSBORNE**
QUATRE-MAINS VAN FAURÉ, DEBUSSY & RAVEL

19 NOV 2025 • **MARC-ANDRÉ HAMELIN**
BEETHOVEN & SCHUMANN

15 MRT 2026 • **OLGA PASHCHENKO**
SCHUMANN, CHOPIN & LISZT

23 APR 2026 • **FAZIL SAY**
GOLDBERGVARIATIES VAN BACH

1 JUN 2026 • **GRIGORI SOKOLOV**
VERRASSINGSPROGRAMMA

TIVOLI VREDENBURG

ALEXANDER KOBRIN OVER SHIGERU KAWAI

De ideale Beethoven

Alexander Kobrin voltooide onlangs zijn opname van alle sonates van Beethoven op een Shigeru Kawai. Ooit zocht hij naar de ideale Beethovenklank van Artur Schnabel en vond die bij de Japanse piano.

“Een gebeurtenis die mijn artistieke leven sterk heeft beïnvloed was mijn ontmoeting met de Amerikaanse pianist Van Cliburn. Hij vertelde veel, maar één ding sprong eruit. Hij zei: ‘Iedereen in ons publiek zou willen doen wat wij op het podium doen. Maar ze kunnen het niet. En dus moeten we ons realiseren hoe gezegend we zijn dat we muziek echt kunnen aanraken en overbrengen.”

Alexander Kobrin (vader uit Oekraïne, moeder uit Polen) is in Rusland geboren maar woont en werkt in de Verenigde Staten.

Kobrin: “De Russische traditie zegt dat alles heel serieus moet zijn. Maar toen ik mijn eerste concert in de Verenigde Staten gaf zei de productieassistent: ‘Nou, geniet ervan!’ Ik dacht, waar heb je het over? Wat bedoel je met ‘genieten’? Pianospelen is lijden, is een strijd. Pas later drong het tot mij door dat je echt kan genieten van de verbinding met deze kunst, met dit geluid. Het gaat niet om het vermogen om te spelen – dat kunnen heel veel mensen – maar om het verbinden met deze wereld.”

In het geval van Kobrin, oud-leerling van de prestigieuze Gnessin school, lag een carrière als concertpianist niet voor de hand. “Ik had als 17-jarige zoveel andere interesses. Theater, sport, reizen, op verschillende plaatsen zijn. Maar geleidelijk werd muziek een uitweg. Ik studeerde mooi af, ik begon wedstrijden te winnen. En toen ging ik natuurlijk naar het conservatorium, waar de wereld voor mij compleet veranderde.”

Voor iemand die in Rusland is geboren, speelt Kobrin niet veel Russische muziek. “Ik heb vaak naar Westerse muziek geluisterd. Russisch was er altijd wel bij, maar meer omdat ik daar woonde. Toch ben ik gehypnotiseerd door Sjostakovitsj. Interessant, fascinerend, donker. Intussen heeft mijn repertoire zich op natuurlijke wijze ontwikkeld. Schumann, Brahms en natuurlijk Chopin zijn erbij gekomen. Beethoven kwam later.”

Hoe hebben Kawai en u elkaar gevonden?

Kobrin: “Mijn relatie met Kawai begon op een heel vreemde manier. Ik bereidde mij voor om alle Beethoven sonates op te nemen. En daar zocht ik een instrument voor. Vooral voor het geluid dat ik in mijn hoofd had en waarvan ik dacht dat Beethoven zo zou moeten klinken. Ik hou van de toon van Artur Schnabel. Hij bracht volgens mij de essentie van Beethovens muziek. Maar sinds ik Michael Pletnev de laatste drie sonates op Shigeru hoorde spelen dacht ik: dàt is het geluid waar ik naar op zoek ben. Shigeru geeft bij het bespelen warmte en rust. Ik hou van die intieme sfeer. Toch zou ik eigenlijk één suggestie willen doen. Ik hou persoonlijk van piano’s die weerstand hebben in de aanslag. Het zou minder licht moeten zijn. Er moet strijd zijn, vergeet dat niet. Maar de Shigeru waarmee ik de Beethovensonates heb opgenomen heeft een perfecte aanslag. Nu de opnames zijn afgerond, ben ik bezig met de bewerking en de mastering zodat het Centaur-label en de Amazon en de Apple-platforms verder kunnen. We zijn in 2020 begonnen ... oef!”

WYNOLD VERWEIJ

alexkobrin.com

Arturo Benedetti Michelangeli en de mystieke dimensie van perfectie (2)

In het eerste deel van dit drieluik verkende redacteur Jurgen Degryse de link tussen Michelangeli's kunst en de Zen-filosofie. In dit vervolg richt hij zich op de spirituele en religieuze belevingswereld van de maestro.

Michelangeli blijft een enigma. Hij gaf nauwelijks interviews, vermeed contact met fans en hield zichzelf bewust zo veel mogelijk buiten de schijnwerpers. Alles in zijn houding leek gericht op een hoger doel: een leven in dienst van de muziek en aan de mystieke waarheid die in haar besloten ligt. Toch omschreven intimi hem niet als een kille of afstandelijke figuur, maar als een warmhartig, geestig en genereus mens, doordrongen van spirituele en religieuze diepgang.

Spiritualiteit in leven en muziek

Wie Arturo Benedetti Michelangeli van nabij meemaakten – zoals zijn leerlingen of de leden van het Coro Della SAT, een koor waarvoor de Maestro arrangementen schreef – werden getroffen door zijn stille, sobere levenswijze. Teruggetrokken, dicht bij de natuur en de bergen, leidde hij een eenvoudig en gedisciplineerd leven, ver van het publieke vertoon dat zijn faam had kunnen voeden. Zijn terughoudendheid was geen vlucht, maar een ascetische levenshouding, die hij – volgens zijn leerlinge Lidia Kozubek in *Arturo Benedetti Michelangeli as I Knew Him* – zelf samenvatte als: "To labour more and more each day, without caring about anything else. To get rid of all inessentials not directly serving the purpose of music – that's the only way."

Voor periodes van regeneratie trok hij zich wel eens terug in het Franciscaner klooster van La Verna. Volgens C. Tallone, zijn pianostemmer, was Michelangeli derde-orde-Franciscaan — een lekenverbintenis met de orde van Franciscus, gericht op eenvoud en dienstbaarheid. Deze levenshouding is verweven met zijn kunst, iets wat ook resoneert in wat Inayat Khan schrijft in zijn boek *Muziek en Mystiek*: "Van één ding werd ik telkens opnieuw overtuigd na ontmoetingen in India met diegenen die een zekere staat van volmaaktheid bereikt hebben in muziek: dat men de harmonie, die een toetssteen van de volmaaktheid vormt, niet alleen in hun muziek kan ervaren, maar ook in hun leven."

Op de maestro's verzoek werd in programmaboekjes zijn curriculum vitae weggelaten. Hij vermeed sociale verplichtingen die vaak gepaard gaan met het muzikale

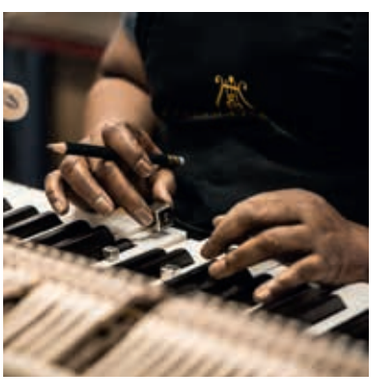
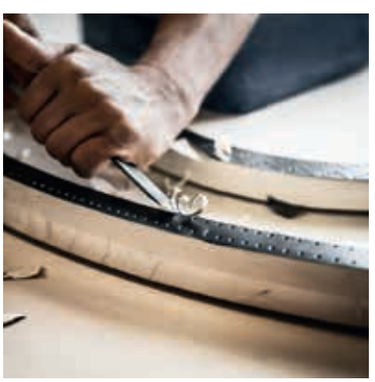
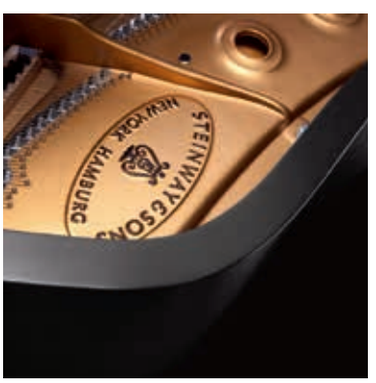
STEINWAY & SONS

THE MASTERPIECE OF CRAFTMANSHIP

MAENE

PIANO'S MAENE - EXCLUSIVE DISTRIBUTOR BELGIUM & THE NETHERLANDS
ALKMAAR - AMSTERDAM - ANTWERPEN - BRUSSELS - DELFT - GENT - LANAKEN - RUISELEDE - UTRECHT
WWW.MAENE.BE - WWW.MAENE.NL

beroep: recepties, interviews of officiële ontvangsten liet hij meestal aan zich voorbijgaan. Een treffende anekdote werd aangehaald in het boek *A Life among Legends: An Impresario Looks Back* door zijn toenmalige manager, Jacques Leiser. Tijdens een tournee in Japan liet Michelangeli verstek gaan voor een officiële receptie voor de Italiaanse ambassade te Tokyo. Dit veroorzaakte nogal wat consternatie, ook bij het management en de aanwezige pers. Men wachtte vergeefs op hem. Uiteindelijk belde Tallone naar Michelangeli om te vragen waar hij bleef. Zijn reactie was kort en duidelijk: "No, I won't come to this pointless reception. I didn't come to Japan to fool around; I have to practice. I have a concert tour, I don't have time for this nonsense." Zelfs de aanwezigheid van een Japanse prinses kon hem niet weerhouden trouw te blijven aan zijn principes.

Toch was Michelangeli, ondanks zijn publieke terughoudendheid, in privé-kring geen afstandelijke of kille persoonlijkheid. Zoals Marco Vitale het verwoordde: "Neither was he an isolated, unsociable, self-centred artist, but a person who had an extremely high opinion not of himself but of music, which he perceived as a way of approaching God." Ook voor Leopold Stokowski is muziek onlosmakelijk met religie verbonden: "Music was the greatest manifestation of the divine creative power," aldus de dirigent, beschreven door P. Opperby in diens biografie.

Ondanks zijn sobere levenshouding had Michelangeli een passie voor snelle auto's, vooral voor Ferrari, de enige luxe die hij zich toestond. De uitspraak "Wenn nur alle Flügel so laufen würden wie Ferraris" is de vertaling uit het Italiaans van Michelangeli's commentaar, zoals weergegeven door de makers van de documentaire *Beyond Perfection* (2019).

Sacrale integriteit

Grote pianisten voelen een uitzonderlijke connectie met hun instrument. Liszt verwoordde zijn verbondenheid met de piano ooit als volgt: "Mijn piano, tot nu toe, ben ik zelf…" Michelangeli zei volgens Kozubek: "The piano becomes part of you, so you cannot betray it." Chopin vatte het kernachtig samen: "De piano is mijn andere ik." Voor deze kunstenaars was de piano niet louter materieel bezit, maar het verlengde van hun *zijn*.

Net door die diepe verbondenheid met zijn instrument, en met de muziek zelf, kon Michelangeli geen enkel compromis dulden. Wanneer hij voelde dat het instrument, of zelfs de luchtvochtigheid, het fysieke en innerlijke evenwicht verstoorde dat hij nodig had voor een waarachtige uitvoering, aarzelde hij niet om een concert op het laatste moment te annuleren. Hij verkoos stilte boven het compromis; de financiële gevolgen droeg hij zelf. Kozubek noemde dit een "positively ascetical conception of absolute devotion."

Diezelfde devotie herkennen we in een anekdote die Inayat Khan vertelt over een Indiase vina-speler: "Hij kwam, werd welkom geheten, pakte zijn instrument uit, keek aandachtig rond en voelde dat er iets niet klopte. In stilte borg hij zijn vina weer op, groette beleefd en vertrok", zonder een noot te hebben gespeeld. In datzelfde India herkende ook Karlheinz Stockhausen die sacrale houding tegenover muziek, zoals hij beschrijft in *Towards a Cosmic Music* (1989): "When a musician walks on to the stage he should give that fabulous impression of a person who is doing a sacred service. In India, Bali, when a group of musicians are performing, you don't feel they do it to entertain you. They do it as a holy service. They feel a need to make sounds, and these sounds are waves on which you ride to the eternal."

Wat Stockhausen beschrijft, belichaamde Michelangeli. Zelfs bij televisie-opnames bleef hij trouw aan deze sacrale houding. In de RAI-studio's vroeg hij uitdrukkelijk om een sobere cameravoering, zodat niets de essentie – de muziek – zou verstoren.

Diezelfde geest van dienstbaarheid uitte zich ook in zijn omgang met mensen. Michelangeli gaf gratis les, vaak langdurig en intensief. Zelfs accommodatie en het huren van vleugels werden soms door hemzelf bekostigd. Ook speelde hij benefietconcerten en hiermee was hij verwant aan onder andere Franz Liszt. Hij verwachtte nooit dankbetuigingen: "Feelings can only be demonstrated by actions, not by empty words."

Innerlijk kompas

Michelangeli stelde zich dienstbaar op: aan de muziek, aan de mens, en aan een hogere waarheid. Zijn leven en houding getuigen van een diepe, ascetische toewijding waarin integriteit belangrijker was dan erkenning, een houding die voor veel artiesten als een risico voor hun carrière zou gelden. Doordat hij zichzelf buiten het commerciële van de muziekwereld plaatste, stond hij juist des te meer in de muziek. Zoals Giorgio Pestelli het verwoordt in *Il Grembo del Suono*: "Benedetti Michelangeli felt out of place in the system; he was not outside of culture, he was outside of the organisation of culture, which is something very different."

Lidia Kozubek vatte het als volgt samen: "Certainly, the pianist disliked the extramusical elements accompanying his concerts. He lived for his art alone. He was opposed to any kind of exhibitionism or theatricality, both in art as in life, which is why he declined to make a show of his success. He enveloped himself in reserve and silence — for love of self-improvement."

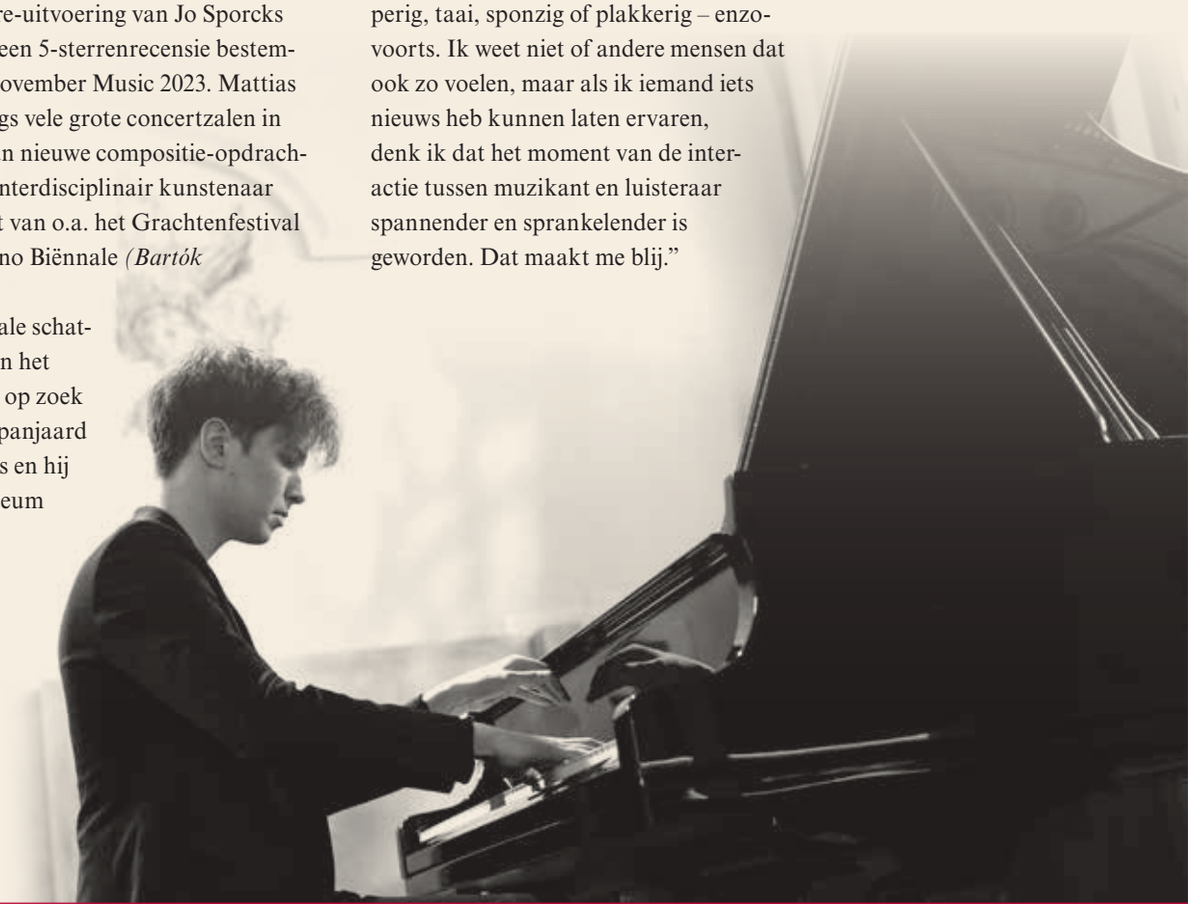
JURGEN DEGRYSE

MATTIAS SPEE Muzikale schatgraver

Mattias Spee is een Nederlandse pianist en componist, die zich graag tussen de muzikale hokjes beweegt. NRC omschreef hem als "een Edgar Allen Poe-achtige verteller met veel gevoel voor emotionele onderstromen". Zijn première-uitvoering van Jo Sporcks pianoconcert *Into Silence* werd in een 5-sterrenrecensie bestempeld als hoogtepunt van festival November Music 2023. Mattias toerde met zijn eigen *Insomnia* langs vele grote concertzalen in Nederland en werkt momenteel aan nieuwe compositie-opdrachten, o.a. een opera *Arondeus*. Als interdisciplinair kunstenaar maakte voorstellingen in opdracht van o.a. het Grachtenfestival *(Waar Gezongen Wordt)* en de Piano Biënnale *(Bartók de Barbaar)*.

Hij beschouwt zich als een 'muzikale schatgraver' en dook in de archieven van het Russsisch Ministerie van Cultuur, op zoek naar Sergei Protopopov, van Ed Spanjaard voor diens 'oom' Hans Henkemans en hij schreef aan de Universität Mozarteum een masterscriptie (op zoek naar Joseph Wölfl, een totaal vergeten, maar destijds zeer geduchte concurrent van Beethoven). Bij TRPTK verscheen een albumtrilogie *Eclipse* (2021-2025), met fantastisch gespeelde opnames van deze componisten.

Mattias legt uit dat synesthesie voor hem als componist en pianist betekent dat zijn zintuigen vrij intens met elkaar verbonden zijn: "Luisteren naar muziek is zo'n krankzinnige gebeurtenis, het is zo individueel. Soms klinkt muziek heel knapperig, taai, sponzig of plakkerig – enzovoorts. Ik weet niet of andere mensen dat ook zo voelen, maar als ik iemand iets nieuws heb kunnen laten ervaren, denk ik dat het moment van de interactie tussen muzikant en luisteraar spannender en sprankelender is geworden. Dat maakt me blij."

YOUNG ARTISTS

In deze nieuwe reeks portretten geven we de spotlight aan nieuwe generaties van veelbelovende jonge pianisten. Ze zijn er tegenwoordig in overvloed en Maria Nikiforov zocht ze op.

ISCHICO Kleur in het leven

De Nederlands-Indiase pianiste en componiste Ischico Velzel studeerde aan het Royal Conservatoire of Scotland en het Conservatori Superior de Música del Liceu in Barcelona. Ze heeft op gerenommeerde internationale podia gestaan, waaronder het Muziekgebouw aan 't IJ in Amsterdam en haar optredens waren te horen op NPO Klassiek en SBS Australia. Haar werk werd ondersteund door o.a. het VSBfonds, het Amarte Fonds, AFK, Heij Konijn Fonds en Ars Donandi.

Voor Ischico is muziek een manier om kleur te geven aan het leven. *Kleurstof* is dan ook de titel van haar debuutalbum: een ontdekkingstocht langs sprekende klassieke stukken en haar eigen muzikale verhalen. Ze zet daarbij twee bijzondere vrouwelijke volksmuziek componisten in het zonnetje, Zara Levina en Gayane Chebotarian. Ook horen we een werk van Arno Babadjanian, die zijn Armeense afkomst laat weerklinken in uiterst dansbare composities. Ishico's Nederlands-Indiase afkomst wordt door haar verkend in haar eigen 'Native Speaker' en ze vindt haar stem in het

FOTO'S: STEFAN WIJNJA

verbinden van haar klassieke basis met invloeden uit andere genres waar ze graag naar luistert, zoals jazz en volksmuziek. Haar avontuurlijke spel, beschreven als 'moeiteloos expressief', laat haar in dialoog treden met andere kunstvormen, waaronder beeldende kunst, dans en theater. "De eenvoud van het dagelijks leven en de verbinding van mensen om mij heen vormen voor mij een onuitputtelijke bron van inspiratie." *Kleurstof* is een productie van 7 Mountain Records, www.7mntn.com.

LILIANNE VOSSEN Oneindig zingende stemmen

Lilianne is 18 jaar en begint in september haar bacheloropleiding aan het Conservatorium van Amsterdam bij Frank van de Laar. Eerder studeerde ze bij Nino Gvetadze. In 2024 deed ze eindexamen gymnasium en won de eerste prijs in regio West tijdens de nationale finale van het Prinses Christina Concours 2021. Lilianne is een aantal keren te gast geweest bij het programma Podium Klassiek en ze speelde vaker in de Kleine Zaal van het Concertgebouw, Muziekgebouw aan het IJ, Muziekgebouw Eindhoven en ook in Muziekcentrum Tbilisi.
Ze volgde masterclasses bij Nelson Goerner en Dejan Lazić. Daarnaast heeft ze privézangles bij Miranda van Kralingen gehad en volgt ze musical theatre lessen bij de Nationaal Jeugd Musical Theater Academie in Amsterdam.
Bij het Naarden International Piano Festival kreeg ze samen met Jesse Wienke carte blanche voor een concert: "Wat ik ook zoek, ik vind het terug bij Liszt. Eenvoud en diepte, grenzeloze virtuositeit en passie. Hij legt de lat heel hoog voor iedere pianist en hij daagt mij uit om zijn poëtische verhaal tot leven te brengen. Wat op jonge leeftijd begon als een voorzichtige kennismaking met zijn *Consolations*, heeft zich ontwikkeld tot een grote liefde. Liszt deelt echter zijn ereplaats in mijn hart met Bach. Diens muziek kan ik dag en nacht spelen. De stemmen zingen continu en stoppen niet als ik de klep van mijn piano aan het eind van de dag sluit. Beginnen aan een nieuw stuk is als een puzzel. Het is een wonderlijke zoektocht naar het complete muzikale tableau. En dan is er natuurlijk Nodar Gabunia, een groot Georgische pianist en componist én mijn opa die ik helaas nooit heb gekend. Hij was leerling van Khachaturian en kende Sjostakovitsj en Prokofiev persoonlijk. Zijn bijzondere muziek zal ik de rest van mijn leven blijven spelen."

FAZIOLI Bösendorfer YAMAHA

WIJ BESTAAN 50 JAAR!

- Importeur van Fazioli
- Exclusief dealer van Bösendorfer
- Dealer van o.a. Yamaha, Schimmel, Grotrian Steinweg
- Groot aanbod occasion instrumenten
- Inkoop, verkoop, restauratie, stemmen, onderhoud, verhuur, concertservice

EVERT SNEL
PIANO'S - VLEUGELS BV

Bezoek- en correspondentieadres:
Nieuwendaal 66
3985 AE Werkhoven
Tel. 0343 551577 / 551741
Fax 0343 552059
info@evertsnel.nl
www.evertsnel.nl

In gesprek met Jonathan Ide, winnaar Steinway Concours België 2024

Jonathan Ide is 18 jaar en werd onlangs de winnaar in de hoogste leeftijdscategorie van het Belgische luik van het Steinway Concours. Dat kon niet anders. Ide onderscheidde zich met een voor zijn leeftijd uitzonderlijke rijpheid. Haydn, Liszt en Prokofjev kregen elk hun eigen klankwereld en stilistisch idioom mee. Zelfs ondanks een serieuze geheugenfout in Prokofjevs Zesde Sonate moest de jury Ide de palm toekennen. Een jonge wolf om in de gaten te houden dus, en een goede reden om hem even te spreken – in De Singel in Antwerpen, net voor een andere wedstrijd winnende Jonathan – Fournel – tot merkbaar plezier van Ide het Tweede Pianoconcerto van Chopin zal spelen.

KATHLEEN DE TEMMERMAN STEINWAY CONCOURS

Je bent verbazend stressbestendig. Doe je veel wedstrijden, of heb je sowieso weinig last van trac?

Ik speel voor mezelf, om eruit te leren, nooit tégen iemand. Op welke plaats ik eindig maakt me eerlijk gezegd niks uit. Ik 'verlies' weinig door speelstress – integendeel, zeggen velen.

'Voor jezelf spelen' lijkt me dubbelzinnig, in de mate dat muziek communicatie is.

Dat bedoel ik niet. Ik zie een concert als een kans, niet als een proef. Dat is alles.

Ben je van plan om professioneel pianist te worden?

Het is nu het eerste jaar dat ik me alleen met muziek kan bezighouden (Ide studeert bij Nikolaas Kende in Antwerpen, red). We zien wel wat er op mijn pad komt. Geen idee of ik zal proberen om solist te worden of lesgeven. Ik hou ook van kamermuziek – sinds kort doe ik liedbegeleiding en dat bevalt me. Ik zie me ook niet heel mijn leven hetzelfde doen.

Frank-Peter Zimmermann zei ooit dat een leraar voor een goede student weinig meer kan zijn dan wat saus op de salade. Zijn leraar Herman Krebbers vond dat ook. Wat denk jij?

Ik zie een leraar als een coach die samen met mij mijn richting zoekt. Hoe studeer je? Hoe denk je na over muziek? Wat zijn de mogelijkheden? Wat is de context van een stuk? Marc Masson noch Nikolaas Kende heeft me iets opgelegd.

Je hebt een goed ontwikkeld stijlbesef. Leg je je daar speciaal op toe?

Ik speel nu *Rhapsody in Blue* van Gershwin. Ik ken niks van jazz, maar op de een of andere manier voél ik wel waar de muziek naartoe wil.

Anatol Ugorski zei me ooit dat virtuositeit op zich oninteressant is: snelheid van elektrische breinprocessen. Wat denk jij?

Juistheid en snelheid op zich interesseren me weinig. De muzikale gedachte en de klank wel.
Ik oefen zelden traag en krijg daar vaak opmerkingen over. Maar als ik snel doorheb waar ik mee bezig ben of hoe ik een probleem moet oplossen, dan zie ik het nut van traag studeren niet in.

Ben je van de vaste vingerzettingen, of neem je de vrijheid om ze telkens anders te nemen?

Vrijheid! Misschien ben ik wel daardoor uit die Prokofjev gevallen. (lacht)

RUDY TAMBUYSER

NEW ALBUM!

ELIZABETH SOMBART

Royal Philharmonic Orchestra
Pierre Vallet, conductor

'For me the perfect Mozart-style.'
Eric Schoones - Editor-in-chief PIANIST MAGAZINES

'Joseph Haydn said: "Music is the sound of the door to enter paradise." Music is not paradise itself, but it is a way to enter paradise.'
Elizabeth Sombart

Mozart Piano Concertos No. 9 in E-flat Major, K. 271 *Jeunehomme* and No. 12 in A Major, K. 414.

The long-awaited album following the earlier recordings of Mozart's Piano Concertos 20, 21, 23 and 27.

RUBICON Rubicon Records
RCD1192

www.elizabethsombart.com
www.rubiconclassics.com

Muziek als vorm van welzijn

Muziek wordt al eeuwenlang gebruikt als medium om zowel de psyche als het lichaam te verzorgen of gerust te stellen – denk aan het beroemde voorbeeld van Orfeo met zijn lier. Tegenwoordig wordt muziek steeds breder toegepast: bij pijnbestrijding na operaties, in revalidatieprocessen en als therapievorm. Ook laten scholen kinderen kennismaken met de oeuvres van o.a. Mozart en Beethoven, omdat het hun leerproces positief kan beïnvloeden.

Het gebruik van muziek en geluid ter ontspanning wordt in het kader van de zorg 'psychomuzikale relaxatie' genoemd. Dit is een techniek binnen de muziektherapie, waarbij een patiënt muziek en geluid bewust ervaart, maar zonder actief deel te nemen in het musiceren. De professionele muziektherapeut kan zijn patiënt een audiomontage voorleggen om hem uit zijn stressvolle staat te begeleiden. De montage bestaat uit meerdere (relatief onbekende) instrumentale muziekfragmenten met een zeer specifiek aantal slagen per minuut.

Een concertbezoeker daarentegen, gaat bijvoorbeeld naar een liveoptreden van een symfonieorkest om bewust auditief en emotioneel gestimuleerd te worden – hij ervaart tijdens het luisteren naar een symfonie per deel een andere gemoedstoestand en een andere hartslag. Merkwaardigerwijs zijn de luisterervaringen van zowel de patiënt, als de concertbezoeker met elkaar te vergelijken. Dit komt mede doordat de verschillende fases van een therapeutische montage overeenkomen met de klassieke opbouw van symfonieën en sonates. Een initiële fase *(allegro)*, reflecteert met zijn relatief hoge tempo de huidige, alerte staat van de patiënt aan het begin van de luistersessie. Daarop volgt een tweede fase, waar het tempo vertraagt en het algemene timbre verzacht *(adagio, cantabile)*, waardoor een gevoel van diepe ontspanning ontstaat. Een slotfase *(scherzo, presto)* met een opbouw in tempo en dynamiek zorgt ervoor dat de luisteraar op energieke wijze terugkeert naar een evenwichtige staat. De hartslag van de luisteraar – en van de patiënt! – kan tijdens het laatste deel weer stijgen, maar blijft gegarandeerd lager dan in de beginfase.

> Waar bij musici op het podium het hele zenuwstelsel geprikkeld wordt om hun spel in gang te houden, ervaren de luisteraars juist een ultieme vorm van ontspanning.

Van de meeste componisten is bekend dat ze de gemoedstoestand van hun luisteraar in acht nemen tijdens hun compositieproces. Denk aan Beethoven, Chopin, Debussy, en later ook Satie en Pärt, die beseften dat muziek een bijna instinctieve synchronisatie kan oproepen tussen de intentie van de componist en de emotionele beleving van het publiek. Vandaag de dag wordt dit principe verder toegepast in mindfulness- en ademhalingstechnieken, waar (minimalistische) muziek een bewezen effect heeft op het verlagen van stresshormonen zoals cortisol en het herstellen van innerlijke balans.

ADRIAN KORTE

Elke generatie componisten zal op zijn eigen manier blijven spelen met muzikale structuren, omdat muziek altijd een directe invloed zal uitoefenen op de menselijke gevoelswereld.
Juist door haar niet slechts als kunstvorm te beschouwen, maar als een krachtig en essentieel medium, blijft haar veelzijdigheid voortleven als een onmisbare brug tussen klank, emotie en welzijn.

MARIA NIKIFOROV

DERDE EDITIE AKUSTIKA

Ook in 2025 kwamen weer veel exposanten en bezoekers naar de Akustika in Neurenberg voor alles wat met ambachtelijke gebouwde akoestische muziekinstrumenten te maken heeft. De piano speelde weer een belangrijke rol.

Sinds de middeleeuwen is Neurenberg een stad waar kunst en ambacht samenkomen. In dat opzicht is er, na het verdwijnen van de Frankfurter Musikmesse, geen betere plek voor de Akustika, voor instrumentenbouwers en -fabrikanten, toeleveranciers, handelaren, professionele musici en geïnteresseerden. Voor de derde editie, begin april jl, kwamen 230 exposanten uit 18 landen en bezoekers uit 38 landen naar Neurenberg. Naast haar functie als platform voor uitwisseling tussen fabrikanten en klanten uit de professionele sector en vertegenwoordigers van muziekscholen of studenten, is de beurs ook een soort branchebijeenkomst, met lezingen en workshops.
"De tijd van de klassieke beurs is sowieso voorbij", zegt ook Andreas Harke, directeur van Alfred Jahn GmbH & Co. KG en eerste voorzitter van de Bund Deutscher Klavierbauer (BDK). "Ik zie dit geweldige evenement meer als een congres, als een conferentie. Je merkt dat de beurs steeds meer bekendheid krijgt en ook steeds internationaler wordt", zegt Andreas Harke.

Heel bijzonder is het om in één zaal de instrumenten van de grote pianofabrikanten (met uitzondering van Fazioli) zelf te kunnen bespelen: o.a. de Concert Grand 280VC van Bösendorfer, de C. Bechstein D-282, de (zelfspelende) Steinway & Sons D-274 SPIRIO, de P284 Mistral van Petrof, de YAMAHA CFX of de Steingraeber concertvleugel E. Voeg daarbij de historische instrumenten van Paul McNulty zoals een replica van een Pleyel uit 1830, en je hebt een enorme diversiteit in klanken.

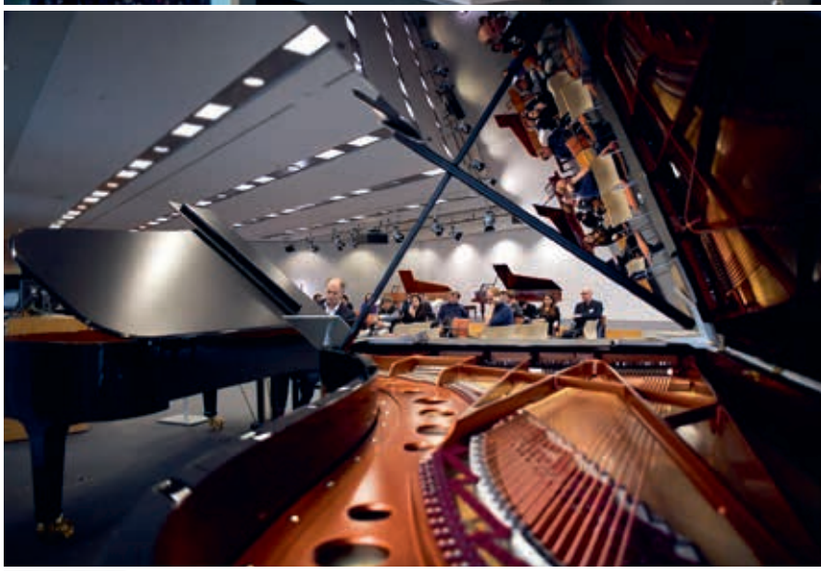
Het was druk en gezellig in de showroom van Steingraeber. Het innovatieve vermogen van het inmiddels door de zevende generatie geleide familiebedrijf kwam indrukwekkend tot uiting in speciale instrumenten, zoals het model 138 Curved R 380 met een ergonomisch afgeronde in plaats van recht toetsenbord of modellen speciaal voor linkshandigen of voor mensen met kleine handen (en dienovereenkomstig smallere toetsen). En wie dorst had gekregen van al het spelen en uitproberen, kon bij de naburige stand van August Förster, ook in de Piano Salon met de concertvleugel 275, weer op krachten komen met een zelfgetapt verfrissend drankje: net als vorig jaar was de tapinstallatie van de (niet helemaal serieus bedoelde) “Klabiers” druk in bedrijf. Daarnaast had het traditionele Saksische bedrijf natuurlijk ook serieuzere producten naar Neurenberg meegebracht, waaronder enkele technische innovaties op het gebied van design.

Tenslotte, ook Frans Pietjouw en Wim Feldhaus waren aanwezig met hun Precision Touch Design Academy Europe (PTDAE), om in samenwerking met Jahn Pianoteile – in het begeleidende programma van de beurs tijdens seminars en demonstraties – hun collega’s onder andere kennis te laten maken met de Adjustable Piano Touch – electronic. Dat de pianotechniek steeds meer profiteert van digitalisering, bleek ook op de beurs uit het bezoek van het bedrijf Online Piano Atlas Ltd. uit Boedapest, dat met zijn Piano Service App een handige tool heeft ontwikkeld voor pianobouwers, pianowinkels, werkplaatsen en soortgelijke klanten, die nu al door veel professionals wordt gebruikt. En niet te vergeten: de studenten van de Hochschule in Neurenberg, die indruk maakten met o.a. Gustav Holsts *The Planets* voor tien vleugels, celesta, pauken en koperblazers.

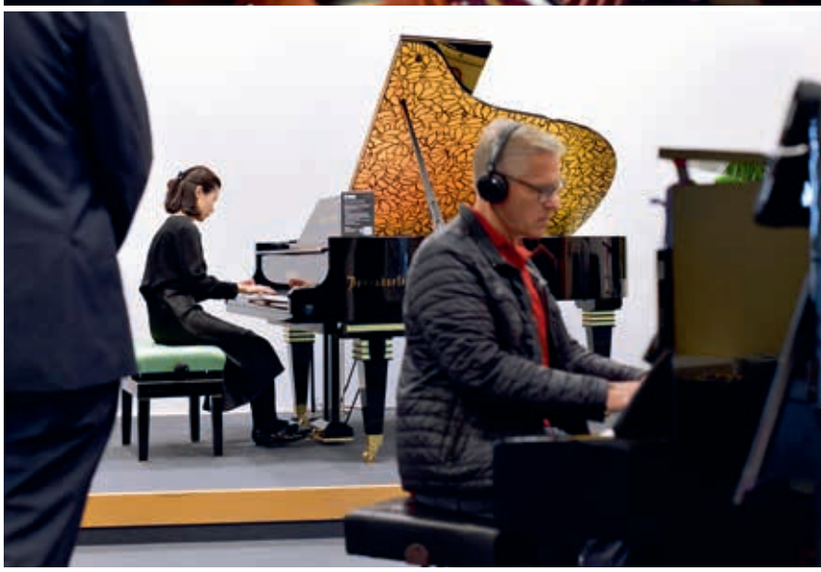
Volgend jaar, wanneer de beurs van 24 tot 26 april haar deuren opent, wordt ze weer vergezeld door het Europiano-congres, naast de jaarvergadering van de BDK.

STEPHAN SCHWARZ-PETERS

FOTO’S: AKUSTIKA-NUERNBERG.DE /ANGIE WOLF

PIANIST selecteert:

Gerenommeerde Pianohuizen

PIANO'S VERHULST
Europalaan 1B-1
8970 Poperinge
Tel. +32 (0)57 33 41 89
www.pianosverhulst.be

ROMBAUX BVBA
winkel: Mallebergplaats 13
piano toonzaal: Kelkstraat 13
8000 Brugge Tel. +32 (0)50 33 25 75

Rombaux BRUGGE

PIANO-ATELIER PROOST-SLACKX
Apollostraat 43 - 2600 Antwerpen, België
Tel. +32 (0)3 502 81 62 - GSM 0496 12 90 46
maarten@proost-slackx.be
www.proost-slackx.be

PROOST SLACKX

TAFFIJN PIANOS SUPPLY BVBA
Hoevestraat 37B, B-1755 Gooik
Tel. +32 (0)54 56 65 70
www.taffijn.be

TPS

PIANO'S MAENE RUISELEDE
(Hoofdzetel, bij Brugge)
Industriestraat 42 - B8755 Ruiselede
Tel. +32 51 68 64 37 www.maene.be

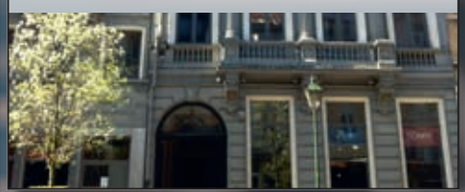
PIANO'S MAENE GENT
Steinway Piano Gallery Gent
P. Van Reysschootlaan 2 - B9051 Gent
Tel. +32 9 222 18 36 www.maene.be

PIANO'S MAENE LIMBURG
Paterskerk Paterstraat 36 - Oud-Rekem
Tel. +32 89 21 52 72
www.maene.be

PIANO'S MAENE BRUSSEL
Argonnestraat 37 - B1060 Brussel
Tel. +32 2 537 86 44
www.maene.be

PIANO'S MAENE ANTWERPEN
Herentalsebaan 431 - B2160 Wommelgem
Tel. +32 3 321 78 00
www.maene.be

DRIESEN PIANO'S
Rijksweg 370 - B3630 Maasmechelen
Tel. +32 89 76 41 45
www.pianosdriesen.be

DRIESEN PIANOS

PIANOMOBIL
VERHUUR VAN CONCERTVLEUGELS

Tervuursesteenweg 176, 2800 Mechelen
Tel. +32 (0) 468 467 794 info@pianomobil.be

PIANO-ATELIER CHAERLE
Gaverlandstraat 171 - 9120 Melsele
Tel. +32 476 87 75 18
www.pianoatelierchaerle.be

PIANO'S NOTON
Berlarij 60 - 2500 LIER
Tel +32 (0)3 480 41 22
info@noton.be www.pianosnoton.be

NOTON
als je noten tonen wil ...

Michaël Grailet – L'Artisan du Piano
Rue de Maestricht 11 • 4600 Visé
www.artisandupiano.be

Steingraeber & Söhne | Sauter | Förster

in België

PITCH PIANOSERVICE BV

Handelsstraat 18D
8020 Oostkamp
Tel. +32 483 52 47 70
info@pitchpianoservice.com
www.pitchpianoservice.com

PITCH PIANOSERVICE

GRIFFIOEN TRANSPORT

Geeft vertrouwen!

Schumanweg 1
2411 NH Bodegraven - NL
Tel.: +31 (0)172-612644
www.griffioentransport.nl
info@griffioentransport.nl

+32 498 84 00 03
info@kintpianos.be
www.kintpianos.be

kint pianos

Winkel: Kortrijksesteenweg 128 9000 Gent
Atelier: Klapeksterstraat 1A 9000 Gent

QUATRE MAINS PIANO'S

Kwaadham 52 - 9000 Gent
Tel.: +32 9 233 80 59
www.quatremainspianos.be

QUATRE MAINS
PIANOS

PIANIST

Wilt u informatie over deze rubriek,
dan kunt u bellen op
nummer +31 655 141 982
of mailen naar:
info@pianistmagazine.nl

ANDRIESSEN
PIANO'S~VLEUGELS

ANDRIESSEN PIANO'S ~ VLEUGELS BV

INKOOP - VERKOOP - VERHUUR - REPARATIE
RESTAURATIE - STEMMEN - TAXATIE

BOTERMARKT 18 - 2011 XM HAARLEM
TEL. 023-5322922 - FAX 023-5420738
E-MAIL: INFO@ANDRIESSENPIANO.NL
WEBSITE: WWW.ANDRIESSENPIANO.NL

Jaap Blauwendraat

www.pianoservice.nl

verzorgt al uw
piano- en vleugelwensen

Al 30 jaar dé pianospecialist voor Midden Nederland. Voor stemmen, onderhoud, reparatie, verbetering van speelaard en vervoer. Vakbekwaam én klantgericht. Met een ruime voorraad piano's en vleugels voor leerling en professional.

VvPN CERTIFIED PIANO TUNER

PTDAE

- gecertificeerd pianostemmer
- all-round pianotechnicus
- specialist in precisietechniek
- zorgvuldig en betrouwbaar

06 212 688 71 / 0343 76 41 00
info@pianoservice.nl / www.pianoservice.nl

Bekijk spraakmakende muziekvideo's

Productie: Woudgraaf AV

www.npmb.nl/videos

Bart Houtgraaf,
pianotechnicus en vennoot Andriessen piano's en vleugels, Haarlem

Bezoek onze NPMB-erkende muziekwinkels

GRONINGEN: Kuipers Muziekhuis Orgels & piano's **Leens**
OVERIJSSEL: De Graaf Muziek **Zwolle** • Schumer Piano's & vleugels **Hengelo**
GELDERLAND: Oostendorp Muziek **Wezep** • Muziekhuis Souman **Hattemerbroek**
Verhoog Muziek Piano's & orgels **Nijkerk** • Westera Piano's & vleugels **Winterswijk**
Het Klavier Piano's & vleugels **Vorden**
UTRECHT: Steinberg & Rinkel Piano's & vleugels **Eemnes** • Evert Snel Piano's & vleugels **Werkhoven**
Piano's Maene **Utrecht**
NOORD-HOLLAND: Alphenaar Muziekhandel **Haarlem** • Andriesen Piano's & vleugels **Haarlem**
Van Kerkwijk Piano's **Amstelveen** • Moeskops Muziek **Hoorn** • Oostendorp Muziek **Hilversum**
Spanjaard Muziek **Alkmaar** • Piano's Maene **Alkmaar** • Piano's Maene **Amsterdam**
Bockting Piano's & vleugels **Amsterdam** • Kaldenbach Piano's & vleugels **Assendelft**
ZUID-HOLLAND: Muziekhandel Van Buytene **Delft** • Joh. de Heer Muziekinstrumenten **Sliedrecht**
Pianohandel Mos en Spetter **Waddinxveen** • Pianobedrijf Arie Keijzer **Oud-Beijerland**
Piano's Maene **Delft** • Pianometropool **Rijswijk** • Cox Pianoservice **Gouda**
Emile van Leenen Piano's **Leiden** • Schinck Piano's **Sassenheim**
ZEELAND: De Hamernoot Piano's & vleugels **Middelburg**
NOORD-BRABANT: Edward Meijer Piano- & vleugelonderhoud **Tilburg**
Simons Piano **Tilburg** • Acustica Piano's & vleugels **Breda**
Muziekhuis Arie Willems **Helmond**
LIMBURG: Piano Technica **Beegden**

• Vakmanschap
• Betrouwbaar advies
• Veilig kopen

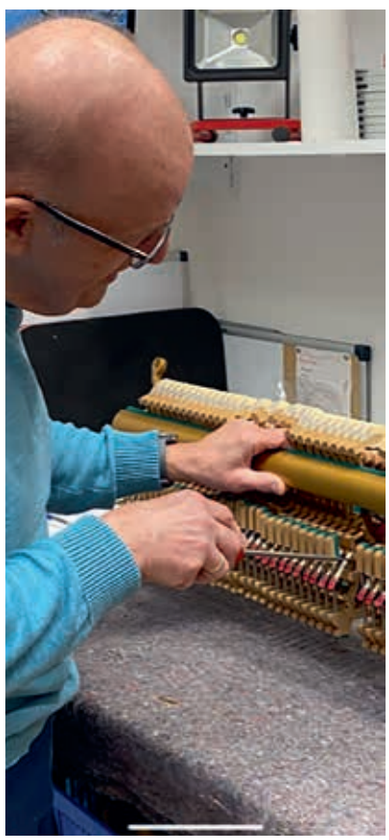
NEDERLANDSE PIANO- EN MUZIEKINSTRUMENTENBOND
npmb.nl • secretariaat@npmb.nl

Zuid-Nederland Piano's: technische perfectie naast de molen

In de schaduw van de korenmolen Schoonoord (1887), buiten de bebouwde kom van het Gelderse Wijchen, bevindt zich Zuid-Nederland Piano's. In 1978 begon de toenmalige trompettist van de Luchtmachtkapel Jacques Janssen op kleine schaal vleugels en piano's te verhandelen. Stap voor stap heeft zijn bedrijf zich uitgebreid tot een speler van formaat in Zuid-Nederland met een showroom van 500 m² waarin instrumenten van o.a. Kawai, Yamaha, Schimmel en Hoffmann te vinden zijn. Het bedrijf is de exclusieve dealer van Kawai.

"De opkomst van digitale piano's was een kantelpunt", zegt Erik Smarius die al 20 jaar als technicus aan het bedrijf is verbonden, "in korte tijd is de omzet in verhouding met akoestische piano's gestegen van een kwart naar de helft. Dat is daarmee een welkome aanvulling geworden". Hij voegt eraan toe dat de verkoopcijfers uiteraard mee schommelen met het economisch klimaat maar dat de technische activiteiten, zoals stemmen en reparaties, een betrouwbare buffer vormen. Het bedrijf stemt gemiddeld 25 instrumenten per week.
Gezinnen met kinderen vormen het belangrijkste marktsegment. Zij beginnen vaak met een eenvoudige digitale piano (meestal met koptelefoon) en stappen naarmate het spelen vordert over naar een akoestische piano. Eerst een gewone bruine buffetpiano, later zwart hoogglans en nog later misschien een vleugel. Verder levert het bedrijf aan theaters en concertzalen, waarvan sommigen ook afspraken hebben met muziekscholen. De combinatie theater-onderwijs beoogt het gat te vullen dat is ontstaan door de gedwongen sluiting van veel muziekscholen.

De markt van digitale instrumenten wordt sterk beïnvloed door prijsconcurrentie. Daar komt bij dat de klant van een prijsvechter in geval van technische problemen is aangewezen op retourzending in de originele verpakking. Voor Zuid-Nederland is concurrentie op alleen de prijs minder interessant omdat de marges toch al klein zijn. En de concurrentie op service kan het bedrijf gemakkelijk aan. Voor de service na verkoop kan de klant immers vertrouwen op de fabrieksgarantie van Kawai, en dat is dan een zorg minder.

"Als je snel rijk wilt worden moet je niet in de pianohandel stappen", zegt Smarius, "wat je hier ziet is het resultaat van 50 jaar hard werken. We willen natuurlijk de continuïteit waarborgen. Dus kijken we wel naar de afgestudeerden van de opleiding pianotechniek aan het MMC in Amsterdam. Maar om technici te vinden met zakelijk en commercieel instinct is geen eenvoudige opgave. Maar daar schrikken we niet voor terug, het zal zeker lukken".

Wynold Verweij

DE GRAAF

PIANO'S & VLEUGELS

Al sinds 1951 de specialist in Zwolle op gebied van piano's en vleugels
Wij verkopen niet alleen instrumenten, maar verzorgen ook het stemmen en onderhoud.
Daarbij heeft u altijd één aanspreekpunt, namelijk: Ronald de Graaf. Hij zal u in alles begeleiden.

Bijna 75 jaar vakmanschap staat garant voor kwaliteit en betrouwbaarheid
Een uitgebreid assortiment piano's en vleugels: Grotrian-Steinweg, Gaveau, Petrof, Schimmel, Sauter, Seiler, Yamaha en Steinway & Sons.

Eigen werkplaats met een ervaren specialist
Proefspelen in de ruime toonzaal, voelen, ervaren & inspireren
Voor ieder budget een passende oplossing
Ook voor verhuur & transport

DE GRAAF PIANO'S
Hanekamp 8, 8023 TH Zwolle | Telefoon: 038 453 5587 | info@degraafmuziek.nl

VAN HOORN PIANO'S NEGENTIG JAAR!

Van Hoorn Piano's is al drie generaties een begrip. Op 29 mei 1935 werd het fundament gelegd door Cees van Hoorn, die zijn passie voor muziek combineerde met vakmanschap en zo een bedrijf oprichtte dat zich specialiseerde in de verkoop, reparatie en restauratie van piano's en vleugels. Zijn streven naar kwaliteit en klanttevredenheid zorgde voor een stevige basis waarop het bedrijf verder kon groeien.
Zijn zoon Ton van Hoorn nam in 1968 het stokje. Hij breidde de diensten verder uit met nadruk op een persoonlijke benadering en het leveren van topkwaliteit piano's en vleugels voor zowel amateurs als professionele musici. Tevens was Ton van Hoorn de grote inspirator en initiatiefnemer van het nationaal en internationaal Steinway & Sons pianoconcours.
Sinds mei 1997 is het aan de derde generatie, de tweeling Marc en Monique van Hoorn. Met eigentijdse technologieën en trends blijven ze trouw aan de familietraditie van vakmanschap en klantgerichte service. Samen zorgen zij ervoor dat Van Hoorn Piano's nog steeds het vertrouwde adres is voor de aanschaf van een piano of vleugel.
Van Hoorn Piano's dankt alle klanten, partners en medewerkers voor hun vertrouwen en kijkt met hen uit naar de volgende 90 jaar!

www.vanhoorn.nl

PIANISTISCHE TOPTALENTEN KREGEN MASTERCLASSES IN NAARDEN

Begin april werd de tweede editie van de Naarden Internationaal Piano Festival Masterclass gehouden in concertzaal BIJ ANDREAS. Sinds 2023 zijn de masterclasses losgeweekt van muziekfestival zoals dat in eerdere edities was vormgegeven. In de oneven jaren bestaat dit sindsdien uitsluitend uit optredens door internationale topmusici en eerder gescoute, jonge pianotalenten; in de even jaren staat het festival geheel in het teken van masterclasses aan hiervoor geselecteerde binnen- en buitenlandse pianostudenten.

Hankie Bruinsma

Op dinsdagavond 2 april werd de Masterclass geopend met een concert door de docenten Nino Gvetadze (artistiek leider van BIJ ANDREAS), Paul Komen en Juliana Steinbach (Brazilië). Gvetadze en Komen zijn oud-studenten van de in 2022 overleden pianopedagoog Jan Wijn, die nauw betrokken was bij het festival. De Masterclass wordt mede gesteund door het Jan Wijn Fonds.

De negen deelnemers aan de masterclasses (18 tot 27 jaar) waren Lisa Maria Blanco Muiño (Cuba), Romolo Ludovico Lanza (Italië), Ivana Maznejkova (Macedonië), Kateryna Pavlenko (Oekraïne), Mar Sánchez-Domènec (Spanje), Lisa Angelika Tanto (Indonesië) en de Nederlanders Eran Heymann, Lilianne Vossen en Jesse Wienke. Deze jonge talenten lieten op het slotconcert horen wat zij in de Masterclass hadden opgestoken. Hoe intens die lessen ongetwijfeld ook waren, betwijfeld moet worden of twee dagen wel genoeg zijn om de negen jonge musici in het presentatieconcert al hoorbaar op een hoger speelniveau te brengen. Binnen zo'n kort tijdsbestek kan er immers weinig sprake zijn van verwerking en het door studie uitwerken van de informatie die zij van de drie meesterpianisten meekregen. Niettemin viel er die vrijdagavond genoeg te genieten van het enthousiaste en het technisch en muzikaal al professioneel klinkende spel van deze pianotalenten.

Christo Lelie

Marie François plays these Nocturnes both sultry and flirtatious, both expressive and sensitive, and it never becomes sentimental. With her, it's a clear night under a sparkling starry sky.

— Wynold Verweij, Opus Klassiek

Evil Penguin classic

Available on all major digital platforms 4th of July 2025.

PIANOCONCERTEN

22 SEPTEMBER > 20 OKTOBER 2025

Acht uitzonderlijke pianisten op de festivalpodia:

Hannes Minnaar, Severin von Eckardstein, Julien Libeer, Brecht Valckenaers Festival-Artiest-In-Residentie, Lukáš Vondráček, Marlies Cornelis, Daan Vandewalle, Jan Michiels

Pianomuziek van de 20e en 21e eeuw:

22.09 J. S. Bach in dialoog met Dmtri Sjostakovitsj
29.09 Leoš Janáček & Josef Suk
09.10 Maurits Ravel & Kaija Saariaho - Somei Satoh - Jean-Luc Fafchamps - Salvatore Sciarrino - Tristan Murail
12.10 Dmitri Sjostakovitsj & Galina Oestvolskaja
18.10 Transit. Frederik Croene & Benjamin Windelinckx & Marlies Cornelis
19.10 Transit. Alvin Curran
20.10 György Ligeti & Conlon Nancarrow & Brecht Valckenaers

festival2021.be

SUCCESVOLLE BIËNNALE IN ARNHEM EN NIJMEGEN

Initiatiefneemster Daria van den Bercken blikt terug op een zeer geslaagde Biënnale. Het meest in het oog springend was wel *Running for Beethoven* met ruim 500 deelnemers: 'Ik vond het heel mooi hoe die mensen na zes kilometer hardlopen op de muziek van Beethoven, zo rustig en sereen eigenlijk de concertzaal, toch een plek van een bijna gewijde aandacht, binnen gingen om het laatste stuk van Beethovens Eerste Pianoconcert live mee te maken. Het ging precies zoals ik had gehoopt en verwacht. Velen van hen waren voor het eerst bij een klassiek concert en het applaus werkte als een enorme ontlading, ik krijg er nog rillingen van als ik eraan denk. Het bleek de ideale slotnoot van het festival en ik denk dat we dit nog wel vaker zullen organiseren.'

Ze noemt de Schubertiade op woensdag 2 april ook als een highlight. 'Het programma in drie delen met twee pauzes was best lang, maar het publiek, met ook opvallend veel jonge mensen, had daar geen probleem mee. Ik opende de avond met Schuberts Sonate D 664 en kon zelf daarna ook luisteren naar Roderick Williams met liederen van Schubert en Vaughan Williams. En het was heerlijk om het Forellenkwintet te spelen met Liza Ferschtman, viool, Lilli Maijala, altviool, Jakob Koranyi, cello en Ying Lai Green, contrabas. Ik was ook heel blij met onze Songs of Travel-dag op 30 maart, een dag met vier concerten, met gastheer Abdelkader Benali en mooie premières van *Voyage* van Hawar Tawfiq, en *On Resilience* van Karmit Fadael.
Er was een echte festivalsfeer, er gebeurde gewoon veel die dag. Het was niet per se mijn bedoeling dat iedereen naar alle concerten zou gaan, maar veel mensen deden dat wel!'

Ook bijzonder was het programma Droomtrein. 'Ik hou van kinderprogramma's die ogenschijnlijk heel eenvoudig zijn, maar juist veelzeggend. Mooi dat er 500 kinderen kwamen luisteren naar de improvisaties met klarinet en piano! Het was een groot festival, na drie dagen in Musis nog vier in de Vereeniging, en het werd allemaal gretig opgesoupeerd. We gaan er zeker een vervolg aan geven!'
keystomusic.nl

FOTO'S: ERIC VAN NIEUWLAND

MORITZ WINKELMANN OP REIS MET BEETHOVEN

Onlangs verscheen in de aanloop naar de herdenking van de 200ste sterfdag van Beethoven in maart 2027, het tweede album in de reeks met de complete sonates van Beethoven, gespeeld door Moritz Winkelmann.
Deze tweede set van drie CD's omvat 9 sonates: opus 14, opus 31 met *Die Jagd*, opus 57 *Appassionata*, opus 78 *À Thérèse*, opus 81a *Les Adieux* en opus 90.
De pianist vertelt: 'Ik ben nu ongeveer op de helft, en ik heb er een heel goed gevoel over. Ik doe iets betekenisvol en dit is een mooi programma, heel divers uit verschillende periodes uit het leven van Beethoven. Opus 78 een klein juweel, wel een van mijn favorieten.' Hij heeft al veel belangrijke sonates opgenomen. 'Natuurlijk de *Hammerklavier* ga ik nog doen, net zoals de laatste drie.' Die vormden al zijn debuut-cd, maar in het kader van dit project, neemt hij ze nog een keer opnieuw op. Ook de vroege *Kurfürstensonates* komen nog. Als professor wisselt hij van Hochschule, van Mannheim gaat hij naar Stuttgart, maar daar begint hij met een sabbatical om zich volledig te kunnen wijden aan zijn project.
'Ik ben iets veranderd van idee. In het begin nam ik steeds vijf dagen om op te nemen, maar nu ga ik liever wat vaker en dan 2 of 3 dagen, dat past me beter. Je moet goed plannen, maar ook flexibel zijn, ik ga niet opnemen alleen maar omdat het is afgesproken.
En soms ben ik er met een andere sonate wel klaar voor, en dan neem ik die.'
In PIANIST van september vorig jaar las u een interview met Moritz Winkelmann over Beethoven.

Moritz Winkelmann | De pianosonates van Beethoven
Berlin Classics

Piano’s Maene, altijd de rit waard!

Onze missie: onze passie delen en u inspireren om piano te spelen

Piano’s Maene is **een familiebedrijf opgericht in 1938** in België en sinds decennia een begrip bij muzikanten en pianisten. We zijn gespecialiseerd in de **verkoop en verhuur van piano’s** in alle prijscategoriën. Daarnaast is er een sterk uitgebouwde **service-afdeling** met pianotechnici en concertverhuur. In het Chris Maene Atelier worden restauraties uitgevoerd en innovatieve rechtsnarige piano’s en historische klavierinstrumenten gebouwd. Deze Chris Maene instrumenten worden wereldwijd geëxporteerd en illustreren de uitzonderlijke expertise en professionaliteit van Piano’s Maene.

In 2019 nam Piano’s Maene het Nederlandse **Ypma Piano’s** over. Ypma bestond toen meer dan 150 jaar en was net als Maene in België importeur in Nederland voor de topinstrumenten van Steinway & Sons. Ypma Piano’s telde 25 medewerkers en werd omgedoopt tot Piano’s Maene Nederland. Sindsdien kozen steeds meer pianisten voor de instrumenten en service van Maene.

In 2023 werden ook drie vestigingen van Clavis Piano’s toegevoegd. Clavis is **sinds decennia een vaste waarde in Nederland**, en had vestigingen in Utrecht (Nieuwegein), Delft en Amsterdam. Ondertussen maken deze showrooms integraal deel uit van de bedrijfscultuur en filosofie van Maene, en zijn het echte Maene-vestigingen geworden.

Het nieuwe Piano’s Maene Nederland heeft nu dus showrooms in Alkmaar, Amsterdam, Delft en Utrecht en meer dan 40 medewerkers om de Nederlandse klanten maximaal te bedienen.

Piano’s Maene is hiermee nog meer toonaangevend in de hele Benelux, voor zowel de verkoop, verhuur, productie als onderhoud van akoestische en digitale piano’s. De focus ligt op elke pianist, wat ook zijn kennisniveau of budget is: **van digitale piano’s van €400 tot concertvleugels van meer dan €150.000**. Elke individuele vestiging blijft focussen op de lokale markt, de klant staat er meer dan ooit centraal !

We nodigen jullie graag uit naar één van onze 9 vestigingen om piano’s op een unieke manier te beleven. We zijn open van dinsdag tot en met zaterdag, doorlopend tussen 10 en 18 uur. In Delft zijn we ook op zondag open, in Amsterdam ook op maandag.

U kunt ook eerst verkennend inspiratie en kennis opdoen op onze website of online bestellen in onze uitgebreide webshop.

Piano’s Maene is Gebrevetteerd Hofleverancier van België

Piano’s Maene is dichtbij !
9 showrooms én een webshop

Piano nodig? Breng ons zeker een bezoek voor u beslist !
www.maene.nl - www.maene.be

PIANO LAB

SUCCESFORMULE VOORTGEZET

Van 12 tot 19 juli zal de prachtige en zeer inspirerende site van de Landcommanderij Alden Biesen (LAB) alweer voor de vijfde maal geheel in het teken staan van de piano, bespeeld door een 20-tal jonge, beloftevolle klassieke pianisten die daar, door een team van zeer ervaren kunstenaars, worden bijgepraat over alle mogelijke ins en outs van het vak van concertpianist. Want de afkorting LAB staat hier ook voor: laboratorium, een plek voor onderzoek en experiment zoals Liebrecht Vanbeckevoort, gastheer en artistiek directeur dat zich voorstelde.

Vanbeckevoort koos bewust voor een team van steeds vijf toppianisten, die allemaal vanuit het eigen perspectief de jonge deelnemers zouden kunnen inspireren met frisse, soms tegenstrijdige ideeën, maar die wel de deelnemers zelf zullen doen nadenken. Zo wezenlijk voor de ontwikkeling van elke kunstenaar.

In onze vorige editie van PIANIST stelden wij de docenten al aan u voor, maar nog niet Valentina Igoshina die Ingrid Fliter vervangt. Ook Valentina Igoshina kennen we, zoals steeds alle docenten van deze stage, nog van de Koningin Elisabeth Wedstrijd, waar ze in 2003 tot de finale doordrong.

In deze editie maken wij u graag attent op enkele bijzondere evenementen. Traditiegetrouw is er het openingsconcert door de docenten, op zaterdag 12 juli (aanvang 20u30). Dan hoort u Mateuzs Borowiak, Barry Douglas, William Youn en Liebrecht Vanbeckevoort in een prachtig programma dat elke pianoliefhebber zal aanspreken: o.a. Schubert, Chopin, Liszt & Ravel. Valentina Igoshina is er dan helaas nog niet bij, maar u kunt haar wel ontmoeten en aan het werk zien met de studenten tijdens de Open Dag op donderdag 17 juli (van 09:30 tot 17u00). Dat belooft een inspirerende dag te worden met individuele pianolessen, maar ook een workshop en een Q&A-session met de Piano LAB-docenten. Wie zich inschrijft voor de gehele dag, krijgt een gratis lunchbuffet aangeboden.

Tenslotte is er dan op zaterdag 19 juli (11u30-13u00) het Slotconcert Piano LAB 2025, waar u de studenten, de meesters van morgen, kunt beluisteren. Aansluitend bent u van harte uitgenodigd op de gezellige 'Piano LAB 2025 goodbye reception', u van harte aangeboden door Piano LAB.
Zoek op YouTube even op 'Official Piano LAB 2024 After Movie' en u krijgt een mooi sfeerbeeld van voorbije edities.

Meer info op **www.piano-lab.be**

FOTO'S: BJÖRN COMHAIRE

Een impressie van de sessie van 2023.

Festival 20•21 brengt onontgonnen repertoire

Open je oren, open je geest. Dat is het motto van Festival 20•21 dat van 22 september tot 25 oktober plaatsvindt in Leuven. Met Hannes Minnaar, Julien Libeer, Severin von Eckardstein, Jan Michiels, Brecht Valckenaers (artist in residence) en Lukáš Vondráček is Leuven even het pianistieke kloppend hart van de Lage Landen, naast concerten van ensembles en Brussels Philharmonic. Pieter Bergé, artistiek directeur van het festival, licht toe.

Bergé: "Voor mij is kunst iets helemaal anders dan achterover liggen en genieten. Het is een manier om je bewust te worden van jezelf als mens en van je relatie tot andere mensen. En ons festival heeft gekozen om dat te doen via de muziek sinds 1900. Door de keuzes die we maken, heb je heel vaak te maken met muziek die je bijna dwingt om op een andere manier te luisteren. Er is zoveel onontgonnen repertoire uit de 20e eeuw. Dat geeft ons de mogelijkheid om voortdurend prikkels te geven, om de luisterervaring te verruimen."

Als opening staan preludes en fuga's van Sjostakovitsj en het Wohltemperiertes Klavier van Bach in één programma. Wordt dit een dialoog of een confrontatie?

"In 1950 zetelde Sjostakovitsj in Leipzig in een jury voor een wedstrijd ter gelegenheid van de 200e verjaardag van het overlijden van Bach. Hij heeft daar die preludes en fuga's van Bach leren kennen, en is er dan ook enkele beginnen schrijven. Hij deed dat niet alleen uit bewondering, maar ook omdat hij daar goede vingeroefeningen vond om zijn compositorische scherpte in stand te houden. Dit concert zoekt de dialoog op tussen ouder en nieuwer repertoire. Dat is een insteek waar we vaak voor kiezen in het openingsconcert, waar we traditiegetrouw een wat breder publiek bedienen. Dat is ook de reden waarom in het openingsconcert vaak met visueel materiaal gewerkt wordt. Er is altijd zo een zoektocht naar de ideale match tussen traditie en vernieuwing. Ik ken Hannes Minnaar goed, zijn manier om Bachs Goldberg-variaties te spelen is niet zeer emotioneel. Voor mij werkt dat het beste. Gewoon doorspelen. Zodat het mechanische van die muziek als een tikkende klok verder loopt. Mij raakt dat, eigenaardig genoeg, het diepst. Vandaar onze uitnodiging aan Hannes."

KEVIN GAUDEUS

Pieter Berge

Het concert Mirror of Mirrors, met Julien Libeer en het SPECTRA ensemble, suggereert een spiegeling van Ravels impressionisme en vijf componisten die zich hebben toegelegd op klankkleur. Hoe is deze combinatie onstaan?

"Het is een programma dat door SPECTRA zelf is voorgesteld. Ze wilden inderdaad een soort moderne reflectie laten horen op het werk van Ravel. Daarom kozen ze ook voor een contrast in de pianoklank. De vijf stukken van Ravel speelt Julien op de historische Erard-vleugel, de klankkleur van de tijd van Ravel, de stukken van de vijf toegevoegde componisten op eigentijdse instrumenten. Alle

Brecht Valckenaers

MALOU VAN DEN HEUVEL

werken worden gespeeld met een piano uit de tijd waarin ze geschreven zijn. De toegevoegde werken (Saariaho, Murail, Sciarrino, Fafchamps, Satoh) richten zich op exploratie van de klankkleur met bijzondere aandacht voor de boventoonstructuren. Alle vijf kan je ze beschouwen als spectralisten, als beeldhouwers van klank en daarom eigenlijk ook als nazaten van het impressionisme. Dus de combinatie van Ravel en het vijftal van rond 1950 is is niet zo vergezocht als je zou denken."

En dan Screams of Despair, Sjostakovitsj en Oestvolskaja. Twee vormen van wanhoop op één piano?

"Ik vind Oestvolskaja een van de meest unieke stemmen uit de tweede helft van de twintigste eeuw. Het is slopende muziek. Ze heeft een soort hartelоosheid en tegelijkertijd is haar muziek extreem emotioneel. Er staan heel veel fortes maar tegelijkertijd voel je onmacht, kwetsbaarheid. Je hebt soms het gevoel dat je zou willen vragen om even te stoppen. Brecht Valckenaers heeft misschien niet de fysionomie die je intuïtief koppelt aan de muziek van Oestvolskaja, maar daarin kan je je toch vergissen. Brecht heeft in zijn recital met werk van Henry Cowell laten zien dat hij tooncluster – van pols tot elleboog – rijk en transparant kan laten klinken. En Oestvolskaja schrijft aan de lopende band clusters, vaak tientallen. Brecht heeft de finesse om brutale klanken toch sonore diepgang te geven."

Verder spelen Brecht Valckenaers en Jan Michiels stukken voor twee piano's van György Ligeti, Conlon Nancarrow en een creatie van Brecht zelf. De stukken van Nancarrow zijn oorspronkelijk geschreven voor mechanische piano en getranscribeerd (o.a. door Valckenaers) voor twee piano's. Bergé: "Dat wordt weer een andere manier van luisteren. Hier moet je openstaan voor een totaal vernieuwende benadering van ritme en tijd".

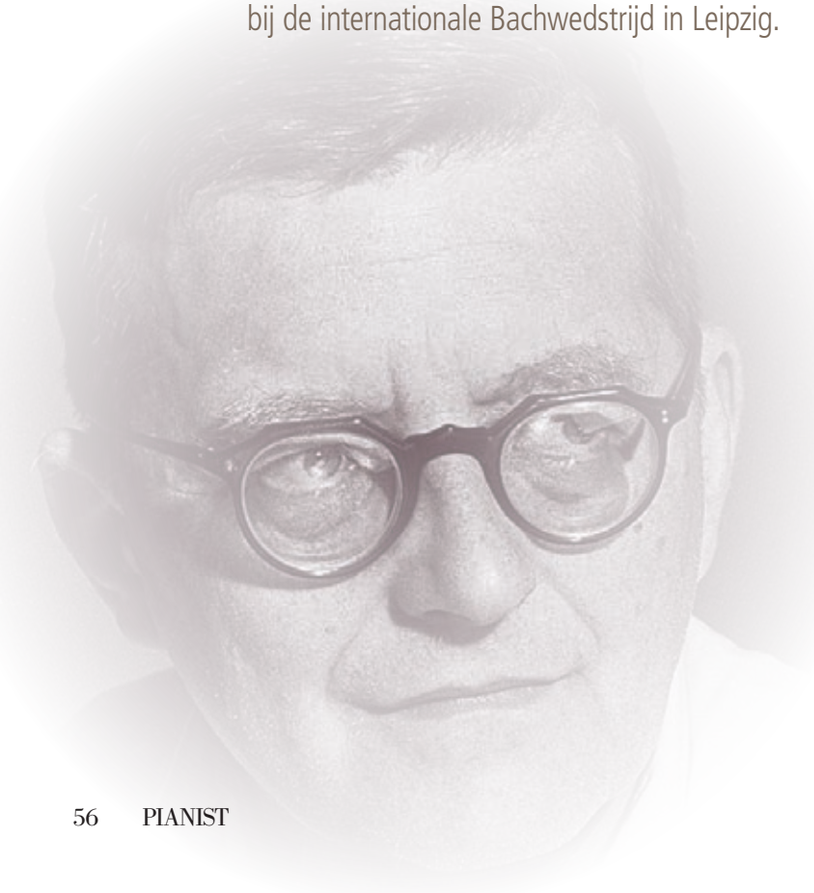
Veel wordt verwacht van het 'transdisciplinaire' concert Things Lived & Dreamt met werken van de Tjechische componisten Leoš Janáček en Josef Suk. Het concept is van de videokunstenares Lise Bruyneel, die daarin samenwerkt met Severin von Eckardstein. Speciaal voor dit concert reisde Bruyneel door de Tsjechische natuur om er sfeerbeelden vast te leggen. Tijdens het concert worden deze beelden geprojecteerd op hoge langwerpige doeken, gemaakt van lichte stoffen en dus gevoelig voor lucht en licht. Pieter Bergé: "Door Suks laatromantische werken waait geregeld een impressionistisch windje, terwijl Janáčeks stukken nog niet de verscheurende hardnekkigheid etaleren die zijn latere composities zo getormenteerd zouden maken."

WYNOLD VERWEIJ

Festival 20·21
22 september – 25 oktober 2025, Leuven (diverse locaties)
Info en tickets: www.festival2021.be

Bach en Sjostakovitsj hand in hand met hun Wohltemperierte Klavier

Bach schreef zijn *Wohltemperierte Klavier*, in twee delen met in totaal 48 preludes en fuga's in alle toonsoorten als ode aan een nieuwe stemming "de gelijkzwevende temperatuur" en ook voor de "leergierige muzikale jeugd". Dit magistrale monument, dat menig componist inspireerde, blijft onovertroffen en een van de pijlers in de muziekgeschiedenis. Twee eeuwen later was Dmitri Sjostakovitsj (1906-1975) niet alleen leergierig maar vooral diep onder de indruk van Bachs majestueuze schepping en ook van zijn landgenote Tatiana Nikolajeva, die de eerste prijs won bij de internationale Bachwedstrijd in Leipzig.

Dit gebeurde anno 1950, het 200e sterfjaar van het genie Bach. Sjostakovitsj zat in de jury en was verbijsterd dat deze pianiste alle 48 ingewikkelde polyfone stukken uit het hoofd kende en liet kiezen welke nummers zij zou spelen. Terug in zijn thuisland wierp hij zich direct op het creëren van een eigen *Wohltemperierte Klavier*, 24 koppels van een preludium met fuga ook in alle toonsoorten volgens de kwintencirkel gerangschikt, niet chromatisch zoals bij Bach. Het werd zijn meest intieme dagboek. De componist verkeerde in een zeer moeilijke tijd, werd bejubeld en tevens verguisd vanwege "kwalijke kakofonie" en "westerse decadentie". Soms moest hij van kameraad Stalin zijn werk herschrijven en vreesde altijd naar Siberië verbannen te worden. Toch bleef hij in zijn vaderland werken en nam niet de benen naar het buitenland zoals Igor Stravinsky en Sergej Prokofjev wel deden.

Integrale uitvoering

De imposante cyclus opus 87 is knap gebouwd, zeker door de vaak zeer gecompliceerde, volgens strakke regels ontworpen fuga's, en bezit alle verschillende elementen uit het creatieve brein van de componist. Het weerspiegelt de emoties van zijn turbulente door het Sovjetregime getergde leven in caleidoscopisch perspectief. Extreme spanningsvelden, grote dynamische contrasten en sobere, haast seriële meditatieve preludes die voorlopers van de "minimal music" lijken. Ook bijtende sarcastische frases, indringende dramatiek, lichte trivialiteit en zelfs demonische oerkrachten. Zoals in mijn favoriete fuga: de gekmakende en hallucinerende 15e in Des. Oude tonale structuur en barokvorm in een nieuw perspectief met navrant schurende dissonanten. Tatiana Nikolajeva (1924-1993) stond aan de wieg van deze werken want Sjostakovitsj toetste bijna elk nieuw deel aan haar pianistische capaciteiten. Hij droeg zijn (al in 1951 voltooide) werk aan haar op. Zij zorgde voor de première, de ruim twee en half durende integrale uitvoering in Leningrad, december 1952. Van zijn eigen interpretaties zijn ook opnames overgeleverd.

Historische gebeurtenis in Eindhoven

Ruim drie decennia later, maart 1987, kwam Tatiana Nikolajeva naar Eindhoven om in twee avonden het hele magnum opus te vertolken en

te verhalen over het scheppingsproces en haar samenwerking met Sjostakovitsj. Ik was er bij om als recensente verslag te doen en werd helemaal overweldigd door de bezetenheid van haar interpretaties. Beurtelings geselde en streelde zij de vleugel, die zij slechts als medium hanteerde om soms volumineus orkestraal dan weer geheimzinnig fluisterend confidenties liet uiten. Ik meende iets te proeven van de getormenteerde en dramatische Russische ziel die hartverscheurend werd blootgelegd. Het publiek huiverde bij haar aan razernij grenzende liefde voor de partituur en er daalde een droefenis en verlatenheid in de zaal, een ervaring die mij nog als de dag van gisteren voor de geest staat.

Hoewel Nikolajeva als pianiste over een groot repertoire beschikte, werd opus 87 haar lijfwerk en zij ontpopte zich als profetes om het in de hele wereld ten gehore te brengen en zij maakte vele opnames. Ook andere Russische meesters zoals Sviatoslav Richter en Vladimir Ashkenazy hebben zich aan de volledige serie gewijd. Tijdens een tournee in 1993 kreeg Nikolajeva op het podium van het Herbst Theatre in San Francisco midden in één van de fuga's een hersenbloeding. Kort daarna is zij gestorven, echt in het muzikale harnas. Beroemde leerlingen van haar zijn o.a. Nikolai Luganski en András Schiff.

Hannes Minnaar

Nu in 2025 het 50e sterfjaar van Sjostakovitsj herdacht wordt, duiken er in de concertzalen overal werken van hem op en gelukkig is er opnieuw aandacht voor het Russische Wohltemperierte Klavier. Onze eigen Hannes Minnaar, beroemd om zijn Bachopnames o.a. de *Goldbergvariaties*, blijkt allang een groot fan van het opus te zijn. Ik las in een interview dat hij van een theoretische vorm als een fuga, heel ontroerd kan raken en betoverd is door de abstracte schoonheid ervan. In Nederland gaat hij met zijn integrale vertolking de boer op, Arnhem, Middelburg, Groningen en Leiden maar ook het buitenland, Londen, Taiwan en Hongkong. Hij legde zijn interpretatie vast op een indrukwekkende CD (2022).

Pianowerken

De componist, die als wonderkind zijn carrière begon, al op z'n 13e aan het St. Petersburgse Conservatorium studeerde, speelde als jonge pianist in verschillende filmhuizen om te voorzien in het levensonderhoud van zijn familie. Zijn oeuvre met maar liefs 15 machtige Symfonieën is immens en de piano neemt best een belangrijke plaats in. Twee klavierconcerten, opus 35 voor piano, trompet en strijkorkest (vaak gespeeld) en opus 102. Naast 15 strijkkwartetten, ook veel kamermuziek met interessante klavierpartijen in duo's, trio's en zelfs een kwintet. Voor solo tal van miniaturen, preludes, aforismen, sonates, fantastische dansjes, poppendansen, kinderstukken en dus zijn chef d'oeuvre de W.K.-cyclus. Voor twee klavieren o.a. een ludiek Concertino in a opus 94 en een kleine topper, zeer favoriet bij docenten en hun discipelen, de Tarantella opus 97, bijgenaamd de "horzel" die graag steekt. En iedereen kent de populaire Tweede Wals uit de Jazz suite, in talrijke transscripties te spelen. Redenen genoeg om de grote Rus dit jaar eens in een mooi muzikaal zonnetje te zetten.

CORNELIE HOENDERVANGER

C. BECHSTEIN
C. BECHSTEIN
— ARTIST: IRMA GIGANI —
www.bechstein.com

NIEUW ALBUM VAN BAS VERHEIJDEN

ONUITGESPROKEN

SIMON VAN BOXTEL

Na *Unexpected Schubert*, zijn eerste cd met eigen bewerkingen voor piano solo van Schubertliederen bleek er nog van alles in het vat te zitten en nu is er dan een tweede album: *Schubert Unspoken*, deze keer ook met bewerkingen van Franz Liszt.

Thuis regelmatig terechtgewezen dat hij het maar beter niet zelf moet proberen en ook daarom is zingen op de piano voor hem het volmaakte alternatief zeker met de fraaie stem van zijn Baldwin. ‘Nadat ik Jorge Bolet ooit Liszt’ bewerkingen van Schubert hoorde spelen op zijn Baldwin liet die klankschoonheid me niet meer los. Toen ik bij Evert Snel een mooie Baldwin ontdekte hoefde ik niet lang na te denken. Het is bovendien een bijzonder instrument met handtekeningen op het frame van jazzlegendes zoals Fats Domino, McCoy Tyler en Chick Corea. De vleugel staat nu in de Grote Kerk van Driebergen, fijn om daar een soort zeer uitgebreide studeerkamer te mogen hebben.’

Al blijft samenwerken met zangers zijn grote passie, toch houdt hij er ook van om die zangpartij erbij te nemen op de piano met de tekst verzwegen, ‘unspoken’. ‘Je hoort de teksten niet letterlijk maar alles wat de tekst uitdrukt is wel aanwezig. Ik heb gelukkig veel met Maarten Koningsberger gewerkt en dat is een zanger die met de kleur van zijn stem de betekenis van de tekst laat horen. Dat moet je als pianist eigenlijk precies net zo doen.’
Voor zijn eigen transcripties – hij noemt het ‘knutselwerk’ – kan Bas Verheijden putten uit een kaartenbak vol elementen uit sonates en andere pianowerken van Schubert die hij zo kon inpassen in zijn eigen bewerkingen.

Voor hem heeft het album na een wat moeilijk jaar, nog een extra lading gekregen. ‘Je kunt gerust spreken van een helende werking. Schubert wordt wel de meest menselijke componist genoemd en hij is eigenlijk de enige die majeur verdrietiger kan laten klinken dan mineur.’ Bovendien gebruikte Schubert alleen de beste gedichten die hij kon vinden.
Op de cd ook liedbewerkingen van Liszt. ‘Dat vond ik ook wel een beetje spannend natuurlijk om daar mijn eigen bewerkingen naast te zetten. Die transcripties van Liszt zijn zo geweldig en natuurlijk al vaak opgenomen, maar wilde ze graag combineren met de andere muziek op de cd. Ik heb trouwens nog een paar van die bewerkingen, waaronder *Sei mir gegrusst* opgenomen op de dag van de begrafenis van Jan Wijn en het album is ook een soort afscheid van mijn mentor, het voelt nog steeds alsof hij over mijn schouder meekijkt.’

Ondertussen is hij alweer begonnen met een nieuw project: *Das Jahr* van Fanny Mendelssohn. ‘Er komt meer aandacht voor en het is ontzettend gave muziek om mee bezig te zijn. Ik ga er met een actrice een theaterprogramma mee doen. Fanny Mendelssohn had met haar man Wilhelm Hensel een vriendengroep, die dan weer samen met Wilhelm Müller, de dichter van *Die Schöne Müllerin* toneelavondjes deden op de gedichten uit die cyclus. En dat terwijl Schubert in Wenen daar totaal geen weet van had, die kenden ze helemaal niet in Leipzig. Toch heel wonderlijk dat zoiets gelijktijdig gebeurde, het was toch een heel andere tijd.

ERIC SCHOONES

Schubert Unspoken
Bas Verheijden
www.basverheijden.com

YPF-CONCOURS

Eindelijk weer een Grand Prix Youri Egorov

De zeventienjarige Franse pianist Paul Salard heeft in het 9de Europese YPF-concours alle prijzen weten binnen te halen: de eerste prijs, de publieksprijs en de prijs voor de beste vertolking van het nieuwe opdrachtstuk. Als kers op de taart kende de jury hem bovendien de prestigieuze Grand Prix Youri Egorov toe, die tot nu toe slechts eenmaal werd uitgereikt. Viviana-Zarah Baudis (Duitsland, 1999) won de tweede prijs en Brecht Valckenaers (België, 2000) werd derde. Christo Lelie volgde voor Pianist de halve finales op 4 en 5 maart in het BIMHUIS en de finale op zondagmiddag 9 maart in het Muziekgebouw aan 't IJ.

Paul Salard was niet alleen de interessantste van de twintig tot het concours toegelaten jonge pianisten, maar stellig ook de meest spectaculaire winnaar van de negen concoursen die de Young Pianist Foundation de afgelopen 25 jaar hield. De manier waarop hij in de halve finale in Mozarts Eerste Pianokwartet zijn spel naadloos invoegde in de warme klank van het prachtig musicerend strijktrio (violist Tim Brackman, altviolist Floor le Coultre, cellist Pieter de Koe) was fenomenaal. Salard was ook de enige semifinalist die de kamermuziek vrijwel uit het hoofd speelde, meer kijkend naar de strijkers dan naar zijn partituur. Of de jury Salard finalewaardig zou bevinden, was niettemin moeilijk voorspelbaar. Hij speelde in de halve finale namelijk voor internationale competities nogal ongebruikelijke en relatief eenvoudige stukken: de Sonate in b van Clementi en Brahms' Klavierstücke opus 118. Hij deed dat bloedmooi, maar het veel zwaardere solorepertoire bood de vijf andere semifinalisten meer gelegenheid hun pianistisch kunnen te beoordelen. En dat was gemiddeld hoog! Zo overrompelde Alejandro González Gerwig (Duitsland) luisteraars met de dramatisch gespeelde Eerste Sonate van Rachmaninoff, schitterde Miguel Iglesias Lista (Spanje) in Balakirevs vol bravoure uitgevoerde *Islamey* en maakte Youngjae Kim (Zuid-Korea) grote indruk met de muzikaal en technisch perfect vertolkte Zesde Sonate van Prokofjev. Te verwachten was dat tenminste een van deze rasvirtuozen tot de finale zou doordringen, maar dat gebeurde niet. Ook de enige Nederlander, de zeer degelijk maar wat droog spelende Abel Hox, en het Russische techniekfenomeen Elizaveta Kliuchereva sneuvelden in de halve finale.

De winnaars: Brecht Valckenaers, Viviana-Zarah Baudis en Paul Salard

Averij in Liszt, toch naar de finale

Wél een finaleplaats kreeg Viviana-Zarah Baudis; dat leek mij terecht na haar ontroerende spel en gave musiceren in Schumanns Tweede Pianosonate en haar hamerende uitvoering van Bartóks Sonate. Een finaleplaats voor Brecht Valckenaers had ik daarentegen allerminst verwacht. Hij had namelijk technische averij opgelopen in Liszts Sonate in b. Dat Valckenaers toch wel in de finale op zijn plaats was, bleek toen hij de finale zeer overtuigend opende met *Lock, Stock and Barrel*, het verplichte, gloednieuwe opdrachtstuk van Jan-Peter de Graaff. Merkbaar was dat Brecht zelf componist is en hierdoor extra vertrouwd met hedendaags repertoire is. In de halve finale had hij al indruk gemaakt met zijn eigen etude *Chaconne des cloches*.

In Beethovens Vierde Pianoconcert werd Valckenaers prachtig begeleid door Phion. Onder de stimulerende leiding van dirigent Benjamin Levy gaf de 24-jarige pianist een fraaie vertolking van dit heerlijke concert.

Ook Viviana-Zarah Baudis' uitvoering van De Graaffs plichtwerk was uitstekend, maar wat minder fantasievol dan die van Valckenaers. Haar muzikale prestaties in Beethovens Eerste Pianoconcert waren echter dusdanig, dat het begrijpelijk was dat de jury haar de tweede en Valckenaers de derde prijs gaf.

Speelvreugde, humor en verfijning

Paul Salard had met zijn fabelachtige pianistiek zonder meer de beste vertolking gegeven van *Lock, Stock and Barrel*. In Beethovens Eerste Pianoconcert was hij met zijn jeugdig enthousiasme de meest inventieve, spannende en aanstekelijke pianist. Net als in zijn kamermuziekspel vielen zijn zeldzame precisie en verfijnde toucher op, dat tot in de zachtste passages verstaanbaar en volstrekt regelmatig was. Ook zijn gevoel voor humor: in de cadens van deel 1 citeerde hij motieven uit Beethovens sonates *Pathétique* en *Appassionata*. Puristen zullen hier zeker over vallen. De jury kennelijk niet, het laaiend enthousiaste publiek evenmin.

De eerste prijs en de publieksprijs konden Salard daarom niet meer ontgaan, maar de hamvraag was: zou hij ook de Grand Prix Youri Egorov op zijn naam mogen zetten? Sinds de instelling hiervan is deze slechts één keer toegekend: in 2015 aan Ramon van Engelenhoven. Groot was de verrassing toen juryvoorzitter Ronan O'Hara aan het slot van de prijsuitreiking onthulde dat Salard deze eretitel, waar geen prijzengeld aan verbonden is, inderdaad kreeg.

De Grand Prix wordt slechts uitgereikt aan een eersteprijswinnaar met een exceptioneel talent van internationale klasse. Dat roept de vraag op of de piepjonge Salard, met slechts een paar jaar vakopleiding achter de rug, al voldoende rijping en ervaring heeft om wereldwijd de grote concertpodia op te gaan. Ondanks zijn uitzonderlijke speelniveau zal hij nog veel moeten leren. Bijvoorbeeld het verbeteren van zijn houding achter het klavier of gewennen om niet langer met slungelige passen over het podium te 'schaatsen'.

Dit alles laat onverlet dat Paul Salard een uiterst markant, sympathiek en origineel pianotalent is dat het ver kan gaan schoppen, mits voorlopig nog goed begeleid. Daarvoor is hij nu in goede handen, want de YPF biedt naast prijzengeld een gewogen traject van masterclasses en coaching dat aan deze jonge pianoheld stellig goed besteed zal zijn.

CHRISTO LELIE

In de serie YPF Young Virtuosi in De Duif in Amsterdam, o.a. Paul Salard op 7 september.
Meer info op: **www.ypf.nl/agenda/ypf-young-virtuosi-serie-2/**

Paul Salard met het orkest

FOTO'S: FOPPE SCHUT

BENJAMIN LACKNER

FOTO'S: HENRY SCHULZ

Zijn strikte routine van componeren en het najagen van zijn dromen werpt zijn vruchten af en pianist Benjamin Lackner is wat overweldigd door alle aandacht en lof voor zijn nieuwe ECM-album Spindrift.

"Ik moet altijd hard werken"

Eigenlijk had Benjamin Lackner (1976) moeten studeren en nieuwe stukken willen schrijven, zoals hij doorgaans elke ochtend doet. Ons gesprek 'verstoorde' zijn dagelijkse ritueel, hoewel hij dat geen enkel punt vindt. Als hij niet op tournee is probeert de pianist elke dag zo'n zes uur nieuwe composities te schrijven, zonder oordeel en verwachtingen. "Ik probeer te registeren wat er melodisch in me opkomt. Als pianist kun je nogal afgeleid raken door de harmonische opties. Een leraar adviseerde me op jonge leeftijd al om daarom op te schrijven wat ik hoor. Dat werk ik vervolgens uit in mijn studio en neem ik dezelfde dag op. Een tip die ik heb overgenomen van Prince; zodat ik niet met honderd losse ideeën blijf zitten. Dat ik studioruimte en tijd heb om dit te doen, is heel rustgevend en sinds ik vader ben – zijn twee kinderen zijn inmiddels tieners– is mijn leven veel gestructureerder", vertelt de pianist. Vervolgens laat hij zijn kersverse songs een dag of tien rusten en luistert het dan terug. Veel belandt in de prullenbak, want Lackner is zeer kritisch op zijn eigen materiaal. Als het echter emotioneel raakt, en het niet te veel lijkt op eerder repertoire, dan weet hij dat het goed is voor de short list. Zo kwam ook zijn nieuwste en tweede ECM-album *Spindrift* tot stand. Nu het album een paar maanden uit is kan hij zich meer ontspannen. Hij is blij met de vele positieve reacties. Ik dacht dat mijn eerste ECM-album *Last Decade* uit 2022 goed ontvangen was, waardoor ik mede nogal zenuwachtig was voor de follow-up, maar dit overtreft mijn verwachtingen."

Berlijn en de VS

Benjamin Lackner is half Duits, half Amerikaans. Hij is geboren in Berlijn en vanaf zijn dertiende groeide hij op in Los Angeles. Hij studeerde bij grootheden als bassist Charlie Haden en pianist Brad

Mehldau. Na tien intense jaren in New York te hebben gewoond en gewerkt, keerde hij in 2008 terug naar Berlijn om meer aan zijn eigen identiteit te werken en afstand te nemen van de dagelijkse hectiek, competitie en het dure leven in de metropool.

ECM

Daarnaast speelde hij met zijn trio al jarenlang meer in Europa dan in de VS en bracht daarmee zes albums uit voordat ECM in beeld kwam. Ondanks de vele muzikale avonturen met het trio, droomde Lackner er al jaren van om een plaat uit te brengen op ECM. Het was de bevriende drummer Manu Katché die via een telefoontje Lackner introduceerde bij labelbaas Manfred Eicher, waarop een ontmoeting volgde in 2017. Geduldig wachtte de pianist tot hij zes jaar later zijn eerste ECM-plaat kon opnemen.

Familie en natuur

Het album beslaat tien stukken, waarvan sommigen nogal exotisch klinken en vraagtekens oproepen. Zoals *Ahwahnee* bijvoorbeeld. Lackner licht toe: "*Ahwahnee* is de regio van de inheemse bevolking van de Yosemite vallei. Ik schreef dit stuk als een ode aan mijn vrouw waarmee ik vlak voor ons huwelijk rondtrok door die regio. Een ander stuk is getiteld *Anacapa*. Dit verwijst naar een eiland voor de kust van mijn ouders woonplaats. Het is ook de straatnaam van waar mijn eerste twee pianodocenten, *Arlene and Dick Dunlap*, woonden. Het is een tribute aan hen. Zij was een klassiek docente en hij gaf jazzles. Ik begon bij haar en na een paar maanden besefte ze dat ik beter kon gaan lessen bij haar man, toen was ik een jaar of zes."
Lackner vertelt enthousiast verder: "*Murnau* verwijst naar het gelijknamige stadje in Zuid-Duitsland waar mijn grootouders en ik vroeger veel tijd doorbrachten. Ik ga er nog steeds bijna jaarlijks naar toe. Toevallig bleek dat Mathias hier familie heeft wonen. Veel van mijn titels dragen een dubbele betekenis. Ik refereer in mijn stukken vaak naar familie en natuur."

Lyrische muziek

Dat de muziek van Lackner goed aansluit bij ECM is niet vreemd, omdat het goed past binnen de lyrische, bijna zangerige sound van het label. Keith Jarretts' Europese kwartet was daarbij zeer bepalend. Lackner nam daar tijdens zijn studietijd al elementen van over in zijn eigen muziek. Charlie Haden – die ook veelvuldig met Jarrett speelde – gaf Lackner de tip om dicht bij eenvoudige guidelines te blijven. "Ik schrijf geen enorme complexe ritmische stukken. Dat raakt me te weinig. Ik gebruik twee apps die me helpen bij langzame tempo's: Metronomics HD en de ander is een solfège app waarin je alle akkoorden en intervallen kunt trainen en toepassen. Het is een spier die ik altijd moet trainen. Ik ben geen genie zoals Brad Mehldau. Ik moet altijd hard werken om op een bepaald niveau te komen en te blijven en daarbij is motivatie van groot belang om je verder te ontwikkelen. Ik werk daarom graag het liefste met musici die beter zijn dan ik, want daardoor haal je het beste uit jezelf."

ANGELIQUE VAN OS

TJ KREBS

TJ KREBS

Beethoven vanuit een jong perspectief

Met zijn uitzonderlijke nieuwe opname van de laatste drie sonates van Beethoven heeft Cristian Sandrin niet alleen PIANIST overtuigd. De Roemeense pianist, die tegenwoordig in Londen woont, brengt bovendien verschillende werelden uit Beethovens late periode samen.

Een van de onuitputtelijke bronnen van de muziekgeschiedenis is de late Beethoven, die symfonieorkesten, strijkkwartetten en pianisten voor eindeloze interpretatieopgaven stelt. Het lijkt alsof de dove, gedesillusioneerde componist in het laatste decennium van zijn leven zijn blik van de politieke en maatschappelijke realiteit van zijn tijd heeft afgewend en een hoger perspectief heeft ingenomen. Van daaruit spreekt hij nog steeds tot de mensheid, want ondanks alle persoonlijke teleurstellingen is de componist nooit opgehouden in haar te geloven. Zijn toon is echter zachter, milder, spiritueler – en juist in de slotdelen van de laatste drie pianosonates, dringt men door tot dimensies waarin muziek en goddelijke sferen al lang met elkaar zijn versmolten.

Tenminste, zolang men als vertolker de juiste 'rijpe klank' voor deze zo buitenaardse stukken weet te vinden. Cristian Sandrin is niet van mening dat men hiervoor de vijftig gepasseerd moet zijn, zoals conservatieve Beethoven-gelovigen beweren. Begin dertig waagde hij zich aan een opname van de laatste drie sonates. De sonates op. 109 tot 111 vormen het programma van zijn tweede album, dat begin maart is verschenen bij het Belgische label Evil Penguin. Sandrin beschouwt het benaderen van deze werken met een jeugdige blik eerder als een verrijking – en haalt als pianistische kroongetuige Daniel Barenboim aan, die op 17-jarige leeftijd al de hele cyclus op het podium uitvoerde, en wiens eerste (van vijf) opnames van de Beethoven-sonates ook niet op hoge leeftijd tot stand kwam. "Het was tijdens de pandemie dat ik me intensief met deze stukken begon bezig te houden", vertelt Cristian Sandrin. "Ik had al veel van Beethovens sonates gespeeld, maar het was nooit bij me opgekomen om ze in chronologische volgorde te bestuderen." Sandrin is waarschijnlijk al sinds hij zich kan herinneren omringd door Beethovens muziek. Dat is niet anders te bedenken in een muzikaal gezin. Cristian's vader, Sandu Sandrin, was professor aan het conservatorium van Boekarest. "Ik heb echter geen les van hem gehad, hij heeft zich ook nooit met mijn pianospel

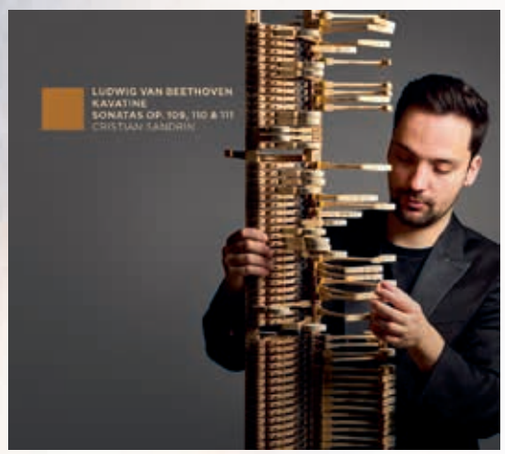
bemoeid.” Of hij een muzikale carrière wilde, lieten zijn ouders volledig aan hun zoon over. “De enige voorwaarde was dat ik piano zou spelen tot ik 16 was.” Op die leeftijd wordt in het Roemeense schoolsysteem namelijk besloten welke richting het verdere leven opgaat. Cristian Sandrin, die in zijn jeugd naast muziek ook erg geïnteresseerd was in wiskunde, had zijn keuze al op 13-jarige leeftijd gemaakt. Wiskundewedstrijden maakten plaats voor pianowedstrijden en hij debuteerde in het beroemde Atheneum in Boekarest.

YVONNE HARTMANN

Na zijn opleiding aan het Dinu Lipatti Art College in zijn geboortestad verhuisde hij naar Londen om verder te studeren, waar hij les kreeg van Diana Ketler en Christopher Elton aan de Royal Academy of Music. Hij woont nog steeds in de Britse hoofdstad. “Ik heb erg genoten van de open en vrije sfeer aan de Royal Academy”, zegt Sandrin, die in die tijd met succes deelnam aan internationale wedstrijden en in 2019 zijn studie afrondde met een masterdiploma. “Niet alleen de lessen zelf, maar ook de interpretatiecursussen en de uitwisseling met docenten uit alle disciplines en medestudenten hebben een grote indruk op mij gemaakt.” Het is vooral de muzikale veelzijdigheid die hem zo aanspreekt in de metropool. Hij ziet zichzelf niet zozeer in de traditie van andere Roemeense pianisten als Dinu Lipatti of Radu Lupu, ook al heeft hij nog steeds veel respect voor de grote pianolegendes van zijn vaderland. Als belangrijke invloed op zijn eigen spel noemt hij Sviatoslav Richter. Naast zijn podiumcarrière is het opnemen van cd’s een belangrijke constante in de artistieke biografie van Cristian Sandrin. Zijn debuutalbum Correspondances, dat in 2023 als een uitzonderlijke compilatie met werken van Ravel, Enescu en Cyril Scott verscheen bij het Evil Penguin-sublabel Antarctica, werd door de internationale pers lovend ontvangen. Dat ook het nieuwe Beethoven-album, ondanks de ‘correcte’ samenstelling van de drie laatste sonates, met conventies breekt, laat de titel Kavatine al vermoeden – die Beethoven-kenners op het puntje van hun stoel brengt en prachtig past bij het Arioso van het laatste deel uit de sonate opus 110 (en natuurlijk ook bij de Arietta van de laatste sonate, opus 111. Onder de eveneens aan de opera ontleende naam Cavatina staat het wereldberoemde vijfde deel uit Beethovens 13e strijkkwartet – een in zijn eenvoud ontroerend meesterwerk dat de componist zelf als zijn meest persoonlijke beschouwde. Om een verband te leggen tussen de late pianosonates en de late strijkkwartetten en zo deze twee werelden met elkaar te verbinden, heeft Cristian Sandrin dit stuk ingevoegd tussen de As-majeur-sonate op. 110, met zijn eveneens uit zang ontleende algemene thematiek, en de c-mineur-sonate op. 111. Het is hier te beluisteren in een gevoelige bewerking van Carl Tausig, de vroeg overleden favoriet van Liszt uit de generatie van zijn vroege leerlingen, die niet veel afwijkt van Beethovens originele handschrift. Inmiddels is er nog een album van Cristian Sandrin verschenen – een ware prestatie: bij het Britse label SOMM heeft Cristian Sandrin alle acht suites van Henry Purcell uitgebracht en daarmee de eerste opname van deze werken op een moderne concertvleugel gepresenteerd.

STEPHAN SCHWARZ-PETERS

Ludwig van Beethoven
Christian Sandrin, Klavier solo
Kavatine, Sonatas Op. 109 -111

Pianorama

Elk kwartaal presenteert Margaretha Coornstra de mooiste concerten van haar keuze, in grote en kleine zalen, van bekende en minder bekende kunstenaars.

SAMENSTELLING: MARGARETHA COORNSTRA

ZINDERENDE TANGOMUZIEK

Een warmbloedig en weemoedig optreden door het Satin Tango Trio. Bárbara Varassi Pega (piano), Jean-Baptiste Wallez (klarinet) en Gerardo Agnese (bandoneon) combineren originele tango en Zuid-Amerikaanse muziek met eigen composities en arrangementen tot een zinderend geheel.
25 juni, Vlieland. NicolaaskerkVlieland.nl

VERBORGEN PARELS

Mattias Spee is een schatgraver die verborgen parels uit het pianorepertoire opdiept. Hij speelt muziek die je nergens anders hoort, maar die zeer de moeite waard is. Laat je ook dit concert meenemen op een avontuur vol verrassingen, met muziek van o.a. Mélanie Bonis (1858-1937), Joseph Wölfl (1773-1812) en de Nederlandse pianist en componist Hans Henkemans (1913-1995).
9 juli, Vlieland. NicolaaskerkVlieland.nl

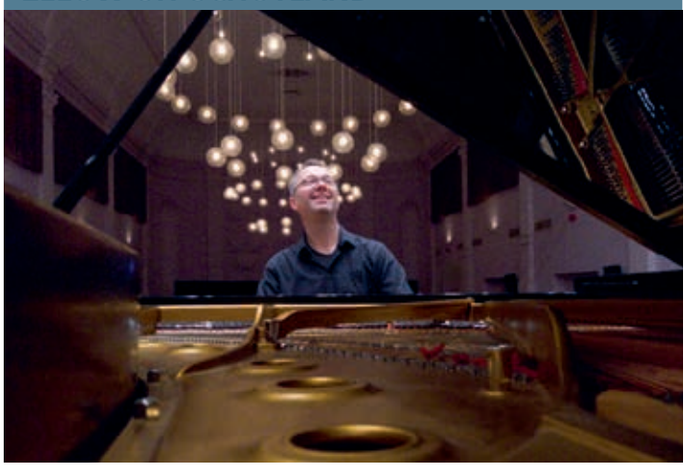
EINAUDI BIJ KAARSLICHT

Nee, de maestro komt niet zelf. Maar de sfeer zal er niet minder om zijn! Tijdens de Candlelight Concerts spelen getalenteerde muzikanten de bekendste pianowerken van Ludovico Einaudi. Geniet van *Primavera*, *Una Mattina* en *Divenire*, in de warme gloed van het kaarslicht.
11 juli Eindhoven. MGE.nl

JAZZ AAN DE WADDENZEE

Het Dutch Classic Jazz Trio brengt een gevarieerd en swingend jazzprogramma. Peter Beets (piano), Steven Zwanink (contrabas) en Sander Smeets (drums) staan garant voor spectaculaire ritmes, pakkende melodieën, avontuurlijke improvisaties en weergaloze passie.
16 juli, Vlieland. Nicolaaskerk-Vlieland.nl

ZEEUW UIT SCHOTLAND

Pianist en componist Jacco Lamfers woonde van 2013 tot 2018 in Schotland en werkte aan het Royal Conservatoire of Scotland in Glasgow. In de natuur van Hooglanden deed hij inspiratie op voor pianocyclus *Highland Meditations*. Terug in Nederland vestigde hij zich in Zeeland, waar de pianocyclus Zee-variaties ontstond. Bij het concert in de Sint Jacobskerk hoort u bestaand (Zeeuws) en nieuw werk, naast muziek van Arvo Pärt, Philip Glass, Douwe Eisenga en Ludovico Einaudi.
17 juli, Vlissingen. SintJacobskerk.nl/agenda

DE VROUWEN ROND CHOPIN

Het Chopinfestival 2025 schenkt aandacht aan diverse vrouwen in het leven van Chopin. Zij waren zonder uitzondering baanbrekende kunstenaars, schrijvers en musici. Ze componeerden, traden op en veroverden de internationale podia, vaak ondanks de uitdagingen van hun tijd.
Festivallocatie is Kasteel Oud Poelgeest; voor het gevarieerde programma zorgen o.a. mezzosopraan Karin Strobos en pianisten Clara Biermasz, Jacqueline Wan Ning Wang (Australië), Michal Szymanowski (Polen) en pianoduo Sophie & Alexander Wagner (Duitsland).
25-27 juli, Oegstgeest. ChopinStichting.com

MA FESTIVAL

Veel zang en snarenspel op het MA Festival, maar ook pianistisch valt er het nodige te beleven. Tomasz Ritter bespeelt een Weense Conrad Graf-piano uit 1833. Zijn programma vermeldt muziek van Franciszek Lessel (1780-1838), Ludwig van Beethoven en Frédéric Chopin. Pianist Julien Libeer en klavecinist Korneel Bernolet gaan in een duorecital aan de slag met *Le Tombeau de*

Couperin, Maurice Ravels iconische hommage aan de 18e-eeuwse klavecimbelsuite.
1-10 augustus, Brugge. MAfestival.be

PUCCINI MET PIANO

Een opera van Puccini begeleiden op één enkele piano: Jeroen Sarphati waagt zich eraan. In het meeslepende drama *Manon Lescaut* speelt Anastasia Terranova de hoofdrol, een geboren Siciliaanse die sinds enkele jaren in Nederland woont. De Belgische bariton Sven Weyens en de Nederlandse tenor Leon van Liere maken het internationale gezelschap compleet. *Manon Lescaut* is een programmaonderdeel van het Festival Via Musica van het Apollo Ensemble.
8 augustus, Lelystad. FestivalViaMusica.nl

ELEGIE IN PARIJS

Geïnspireerd door de melancholieke en reflectieve aard van de dichtvorm elegie maakten Yente Lottman (viool) en Maxim Heijmerink (piano) een programma over nostalgie en hartstocht, van spijt over het verleden tot verlangen naar de toekomst.
Met werk van drie componisten die elkaar in Parijs ontmoetten, bewonderden en inspireerden. Het duo speelt de Vioolsonate in g van Claude Debussy, *Poème élégiaque* op. 12 van Eugène Ysaÿe

en de Vioolsonate in A van César Franck.
20 augustus, Vlieland. NicolaaskerkVlieland.nl

BRAUTIGAM EN SCHUBERT

Ronald Brautigam is een icoon op het gebied van de klassieke en vroeg-romantische componisten. Zijn onvoorstelbaar uitgebreide discografie omvat onder meer de complete werken van Haydn, Mozart en Beethoven. Ook ditmaal speelt hij 'klassieke' werken voor piano, met als hoogtepunt de grootse Sonate D 959 van Schubert.
26 augustus, Voorschoten. CultuurfabriekVoorschoten.nl

TE KOOP PIANOFORTE ANTON WALTER NAAR MODEL 1805

Uitgevoerd in Walnoot fineer, traditionele schellak "French Polish" met messing voeten en vergulde elementen.
5,5 octaaf FF/c4, Voorzien van Una Corda, Moderator en Sustaining knee levers,
In opdracht gebouwd door Paul McNulty in juni 2014.
In nieuwstaat, met pianobank in identieke fineer-afwerking en een zeer solide transportverpakking.
Met certificaat van Paul McNulty.
Voor verdere informatie fj.dijkman@chello.nl

Het beste van twee werelden!

bij misschien wel de beste toetsenspecialist van midden-Nederland

piano's
vleugels
orgels
keyboards
digitale piano's
gitaren
reparatie
stemming
concertverhuur

Verhoog Muziek

www.verhoogmuziek.nl

Nieuwstraat 2, 3861 AJ Nijkerk

pianolab

International Piano LAB for young pianists 12–19 July 2025

12 JULY 2025 • 20:30 OPENING CONCERT
by Piano LAB 2025 FACULTY

Mateusz BOROWIAK
Barry DOUGLAS
Liebrecht VANBECKEVOORT
William YOUN

17 JULY 2025 • OPEN DAY
Visit Piano LAB 2025 Lessons & Workshops

19 JULY 2025 • 11:30 CLOSING CONCERT
by Piano LAB 2025 STUDENTS

LOCATION
Grand Commandery Alden Biesen Belgium

TICKETS & INFO
www.piano-lab.be

Flanders State of the Art · Alden Biesen · pwc · Steinway & Sons · Maene · Pianist · Martin's Rentmeesterij · Davidsfonds cultuur beleef je samen · Twin D'sign Print & Web

JORGE LUIS PRATS

De integrale uitvoering van de suite Iberia van Isaac Albéniz: anno 2016 klaarde de Cubaanse Jorge Luis Prats in Amsterdam deze gigantische klus en nu was de herhaling in Eindhoven. De 68-jarige musicus ontwikkelde zich tot een specialist van het Spaanse en Latijns-Amerikaanse repertoire en raakte bijna vergroeid met de grootmeester Albéniz. De 12-delige cyclus vereist niet alleen een enorme pianistische acrobatiek maar ook een flinke dosis beeldende fantasie. Die bezit de flamboyante Prats met zijn ouderwets muzikale en grootse, soms nonchalant slordige gebaren, intens vurige temperament en een bruisende spontaniteit. Hij dompelt de vleugel in een orkestrale kleurenrijkdom en beheerst de rubato-swing van de kenmerkende ritmiek: het idioom van de fado en flamenco huist in zijn inborst. Zijn interpretatie werd bijzonder, meeslepend en spannend. Hij wist op authentieke en natuurlijke wijze de voortdurend wisselende sfeer te treffen. Met spectaculaire gelaagde klankcombinaties en ritselende gitaareffecten. Ik noem slechts: een zwoele mystiek (Evocación), virtuoze allure (Rondeña) en exhibitionisme (Triana, vooral ook Lavapiés). "Een stier" noemde hij zichzelf in zijn amusante epiloog van zijn toegiftenshow. Ja, in vergelijking met hét ijkpunt uit de vorige eeuw de onovertroffen Iberia van Alicia de Larrocha leek hij inderdaad zo'n krachtig stevig dier en zij meer een fraai, rank en wendbaar edelhert.

De avond voor zijn recital, toen Prats een meesterklas gaf aan drie jonge talenten (Vassilis Gavvaris, Philip Karmanov en Abel Hox), kwam zijn enigszins ruige en vehemente persoonlijkheid helder tot uiting. Na zinvolle tips over lange lijnen, timing en het zo moeilijke rubato (bij Chopin, Schubert, Rachmaninov, Beethoven) ging hij volledig ongeremd los om aan te tonen hoe Bach de basis van alles is. Hij duwde de laatste kandidaat Abel Hox (die prachtig Beethoven speelde!) opzij om als bewijs hiervan luid roffelend op de vleugel muzikale voorbeelden op te roepen. Op slordige en charismatische "Prats-manier", zoals ook Chopins vierde prelude klonk, een gechargeerde toegift van zijn recital. Tijdens de meesterklas vergat hij gedreven doorrazend de tijd en zelfs de geplande pauzes zodat de toehoorders na twee en een half uur stil zitten enigszins verstijfd en ook dolgedraaid de zaal verlieten. Het waren twee spectaculaire avonden, verveling bleek uitgesloten!

Gehoord: Eindhoven, Muziekgebouw, 31 maart (masterclass), 1 april (recital) Cornélie Hoendervanger

KEVIN CHEN

Tegenwoordig bevindt zich menig technisch notenvreter onder de gigantische populatie pianisten wereldwijd. Als dwaalgasten duiken er soms unieke persoonlijkheden op die ook met hun muzikale

ANNA SHLYKOVA

Grote pianisten in Amare

Pianospel op topniveau in de prachtige Concertzaal van Amare is een unieke gebeurtenis. Ervaar de toewijding en intensiteit van grote namen als Eva Gevorgyan, Nelson Goerner, Tomoko Mukayama en de zusjes Labèque!

Romantische pianoklassiekers
Eva Gevorgyan
di 28 okt / 20:15 / Concertzaal

"Ze neemt de volledige autoriteit over de solopartij", aldus *Gramophone* over de jonge, Armeens-Russische pianovirtuoos Eva Gevorgyan. *Bachtrack* stelt: "Muziek wordt serieus en met volledige toewijding geserveerd."

Fantasieën en Fata Morgana's
Nelson Goerner
za 13 dec / 20:15 / Concertzaal

Gramophone schrijft over Argentijnse pianist Nelson Goerner: "[Hij] is niet alleen een muzikant die diep nadenkt over zijn kunst, maar ook een enthousiasteling die zijn liefde behoudt voor zijn instrument en het repertoire." In Amare brengt hij Chopin, Schumann en Albéniz.

Philip Glass – Les Enfants Terribles
Katia en Marielle Labèque
zo 18 jan / 14:15 / Concertzaal

Amare is er trots op de Labèque-zusjes te mogen verwelkomen voor hun debuut! Dit internationaal gelauwerde topduo staat garant voor muzikaal plezier op het hoogste niveau. Op het programma: Philip Glass' 'dansopera' Les Enfants Terribles.

Canto Ostinato
Four Woman at the Piano
di 30 jun / 20:15 / Concertzaal

Er zijn weinig recente Nederlandse composities die zich qua populariteit kunnen meten aan Canto Ostinato van Simeon ten Holt. Beleef het zelf in een biologerende uitvoering door kunstenares/pianiste Tomoko Mukaiyama.

amare.nl/piano

amare

visie op het hoogste niveau opereren: zo'n fenomeen, de Canadees Kevin Chen, is in Eindhoven gesignaleerd. Geen enkele technische barricade leek hem te zwaar en hij maakte bovendien diepe indruk door zijn natuurlijke charismatische verhaaltrant in vier virtuoze topcomposities. Van Liszt en Chopin ieder het Variatiewerk op een thema van Mozarts Don Giovanni en ook van allebei een Ballade. Alles klonk even mooi en elke frase was gestoeld op inhoud. Chopins vierde Ballade trof mij het meest: intens spanningsvol, kleurrijk en met een organische samenhang. In de boeiende dynamische opbouw nam hij steeds briljant gas terug, prachtig! De dolenthousiaste toehoorders dwongen hem luid fluitend een toegift af: hij lanceerde Chopins eerste wals met zo'n hoge snelheid dat die een beetje een verlengstuk leek van de voorafgaande virtuositeit, even een typisch "jonge hondentrekje". Deze 20-jarige meesterpianist staat slechts aan het begin van zijn carrière en studeert nog: we zullen hem scherp in de gaten moeten houden!

Gehoord: Eindhoven Muziekgebouw, 13 april
Cornélie Hoendervanger

GRIGORY SOKOLOV

De Russische meesterpianist Grigory Sokolov geniet al decennialang wereldfaam als een vertolker van het grote romantische repertoire. Meer en meer speelt hij de laatste jaren daarnaast echter tevens klavecimbelwerken van Franse barokcomponisten, als Couperin en Rameau, let wel op de piano. Dinsdag 3 juni dook Sokolov in het Haagse Amare zelfs nog een flinke stap dieper de muziekgeschiedenis in – tot in de Renaissance – door de eerste helft van zijn recital in de serie WORLDMASTERPIANISTS volledig te wijden aan William Byrd (1540-1623). Van deze vroegste Engelse componist van belangrijke concertante klavierwerken speelde Sokolov zonder onderbrekingen een negendelige reeks liedvariaties, pavanes, gaillardes en een fantasia.
Bij het vertalen van Byrds idiomatische klavecimbelmuziek naar de piano gaat een deel van de oorspronkelijke uitdrukkingskracht ervan verloren; ook in Sokolovs vertolking, hoezeer hij ook de klavecimbelklank probeerde te benaderen via zijn toucher en in ratelende trillertjes. Tegelijk liet hij niet na om de mogelijkheden van de vleugel te benutten door bepaalde stemmen dynamisch uit te lichten, wat op een klavecimbel niet goed kan. Zo schiep hij een helder en toegankelijk klankbeeld van deze prachtige, voor het pianopubliek onbekende klaviermuziek. Op de Steinway lukte het Sokolov echter niet dat de luisteraar zich in een balzaal aan het zestiende-eeuwse hof van koningin Elisabeth kon wanen.
Na de pauze leek er wel een andere vleugel op het podium te staan toen Grigory Sokolov van Byrds geadapteerde klavecimbelmuziek overstapte naar originele romantische pianowerken van Johannes Brahms. In diens 4 Ballades opus 10 ontpopte hij zich als een rasverteller en liet een spectrum aan bijna oneindig veel pianistische kleuren horen. Die realiseerde hij door een uiterst subtiel gebruik van beide pedalen en een zeldzaam genuanceerde aanslag. Wat een verrukking was dit!
Een monumentale afsluiting van het recital vormden Brahms' 2 Rapsodieën opus 79, indrukwekkende muziek, maar misschien niet de ideale stukken om een recital spetterend mee af te sluiten. Niettemin bracht Sokolov zijn publiek hiermee tot een langdurige en luidruchtige staande ovatie, waarmee de voor hem gebruikelijke 'verlenging' van een half uur werd afgedwongen: daarin schotelde Sokolov zijn toehoorders met vier gracieus-verfijnd maar tegelijk weinig dansant uitgevoerde Chopin-mazurka's, afgewisseld met *Le tambourin* van Jean-Philippe Rameau en liefdevol afgesloten met Skrjabins intieme Prelude opus 8 nr. 4.

Gehoord: Amare, Den Haag, 3 juni
Christo Lelie

Kevin Chen
ANNE-LAURE LECHAT

Grigory Sokolov
OSCAR TURSUNOV

De Waalse Kerk

Bösendorfer Piano Series '25-'26

Do 18 sept	Hannes Minnaar
Vr 10 okt	Barry Douglas
Do 13 nov	Olga Pashchenko
Do 8 jan	Nikola Meeuwsen
Do 19 feb	Marietta Petkova
Do 5 mrt	Winnaar Liszt Utrecht
Do 16 apr	Alexander Kashpurin
Do 14 mei	Paul Lewis
Do 18 jun	Dmytro Choni

BOEK NU UW TICKETS **DEWAALSEKERK.NL**

HOTEL THE GRAND AMSTERDAM Depuis 1578

De **Bösendorfer Piano Series** is inmiddels niet meer weg te denken uit De Waalse Kerk en het Amsterdamse concertleven. De intieme setting en de voortreffelijke akoestiek van De Waalse Kerk Amsterdam staan garant voor een magische sfeer en ultieme muziekbeleving.

De Bösendorfer Piano Series wordt mede mogelijk gemaakt door Sofitel Legend The Grand Amsterdam

Complete Sonatas
for Piano I-III

BA10889

SCHUBERT IS YELLOW

Bärenreiter Urtext

Complete Sonatas
for Pianoforte I-III

BA11840

BEETHOVEN IS BURGUNDY

Bärenreiter Urtext

MARIETTA PETKOVA

Een levensverhaal als een roman

Als Lex Bohlmeijer vijfentwintig jaar geleden de Bulgaarse pianiste Marietta Petkova interviewt in zijn programma op radio 4, nu NPO klassiek, wordt hij verrast door de doorleefde manier waarop ze over muziek spreekt en door haar overrompelende pianospel, vol melancholie en levenslust. Ze worden vrienden. Bohlmeijer bezoekt haar concerten en raakt bij elke ontmoeting meer onder de indruk van het bijzondere verleden van de pianiste. Uiteindelijk besluit hij haar levensverhaal op te tekenen. Petkova woont dan al 35 jaar in Nederland en voegt met haar Slavische temperament een ongebruikelijke kleur toe aan het Nederlandse muzikale landschap, schrijft hij in Muziek is een hart dat alles weet. Het aangrijpende levensverhaal van Marietta Petkova.

Marietta Petkova groeit op in Roese, een stad aan de Donau, met een gewelddadige vader, totdat haar ouders scheiden en zij met haar moeder, grootvader en grootmoeder het huis verlaten. Kort daarna, ze is zeven jaar, begint ze met pianospelen, gesteund en aangemoedigd door haar grootvader, met wie ze een hechte band heeft. Als tienjarig meisje wint ze in haar leeftijdscategorie de Grand Prix voor exceptionele prestaties op het Nationale Concours van Bulgarije. En als dertienjarige krijgt ze in Salerno de tweede prijs (de eerste prijs werd niet toegekend) in het Internationale Jeugdconcours. Een derde concours in Tsjechië confronteert haar met angst en twijfels: moet ik wel musicus worden? Ben ik het wel waard? En dan breekt er in haar puberteit een moeilijke periode aan: ze ontwikkelt anorexia. 'Als een soort verwrongen straf begint ze zichzelf uit te hongeren.'

'Wedstrijden zijn een noodzakelijk kwaad in de carrière van een musicus', schrijft Bohlmeijer. Talenten die hun kwetsbaarheden etaleren, kunnen wreed worden afgeserveerd door een meedogenloze jury. Hoe doe je dat zonder beschadigd te worden? Zoals Béla Bartók ooit zei: 'Wedstrijden zijn voor paarden, niet voor kunstenaars.'

De kroniek van het leven van Marietta Petkova laat de lezer kennismaken met haar geliefden, en ook met haar leermeesters, zoals de Hongaarse pianist György Sebők, de Oostenrijkse pianist Paul Badura-Skoda, en onze eigen Jan Wijn, allen verrukt over haar talent. Als de organisatoren van de masterclass van Badura-Skoda aan de maestro vragen uit welke school de vrouw komt die zo voortreffelijk Schumann speelt, schijnt Badura-Skoda gezegd te hebben: 'Zij? Zij komt uit de school van God.'

Muziek is een hart dat alles weet vertelt meer dan alleen het bewogen leven van Petkova. Het boek gaat ook in op de relatie tussen muziek en literatuur, en tussen beeldende kunst en muziek. Bohlmeijer schroomt niet om zijn filosofische bespiegelingen daarover te delen, overigens steeds kunstig vervlecht met belangrijke thema's in het leven van Petkova, zoals haar liefde voor boeken. Ook portretteert hij in korte intermezzo's enkele voor Petkova belangrijke componisten: Rachmaninov, Chopin, Mozart, Schubert, Debussy en Bach. 'Ze houdt van de magie van het woord', schrijft hij. In de pianiste schuilt een schrijfster.'

Als rode draad door haar leven loopt het spanningsveld tussen lichaam en geest. 'We zijn zelf een instrument, met ons hele lichaam,' vindt Petkova. Pianisten zijn geneigd om hun lichaam te wantrouwen. Voor mij is het uitgegroeid tot een ongelofelijke goede barometer.'

Bohlmeijer zelf is zeer aanwezig in het boek en door zijn oprechte belangstelling en de openhartigheid van Petkova leest deze kroniek als een roman.

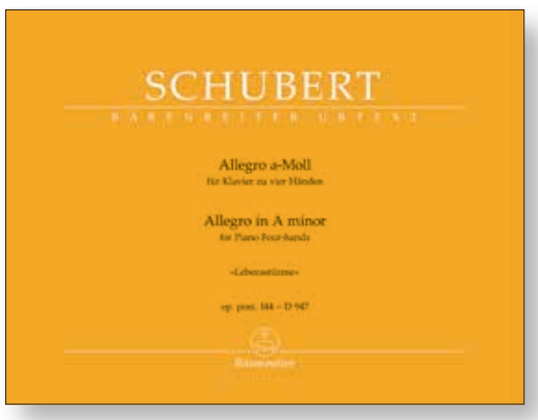
SUZANNE WEUSTEN

Lex Bohlmeijer, ***Muziek is een hart dat alles weet.*** *Het aangrijpende levensverhaal van Marietta Petkova,* Balans, 2025, 365 pagina's, € 27,50.
Wie de muziek die in het boek besproken wordt wil beluisteren in de uitvoering van Petkova, kan via een QR-code achterin het boek voor € 10,- een speellijst downloaden.

Nieuwe bladmuziek

Besproken door Cornélie Hoendervanger

Schubert | Allegro a-Moll für Klavier zu vier Händen Lebensstürme, op. post. 144/D. 947

Vier handen op één toetsenbord hebben lang een grote rol gespeeld. Afgezien van de rijke authentieke literatuur voor quatre-mains, was het de geijkte methode in de eeuwen vóór de opnametechniek om het repertoire van orkest- of kamermuziek zelf te beleven met transscripties vervaardigd door arrangeurs of de componisten zelf. Men zat toen vaak samen aan de piano. Schubert schiep meer dan 35 originele composities, groot en klein op het hoogste muzikale niveau. Drie van deze meesterwerken schreef hij in het laatste jaar van zijn jonge leven: de Fantasie in f, onlangs uitgegeven door Bärenreiter (BA 11862), het Rondo in A en het Allegro in a, genaamd *Lebensstürme*. Een orkestraal gekleurd onstuimig werk met geniale complexiteit, turbulentie en verstilling. Het manuscript ging verloren, dus putte Bärenreiter voor de oertekst uit de bronnen van de *Neue Schubert Ausgabe*. Het werd een prachtig boek, breed en glashelder gedrukt. Zonder vingerzetting, fijn omdat die aangepast moet worden aan de wendbare positie van vier handen. In het voorwoord kan men de ontstaansgeschiedenis lezen en ook richtlijnen voor de uitvoering, in historisch perspectief met als basis o.a. leerboeken van Hummel en Czerny.

Bärenreiter Urtext, BA 10886

Mozart | Klavierkonzert Nr 26 D-dur KV 537 (Krönungskonzert) Klavierauszug & Studien-Edition

De vele pianoconcerten van Mozart (1756-1791) behoren tot zijn kroondomein. Zoals Haydn de vader van het strijkkwartet werd, zo zou men Mozart de schepper van het moderne pianoconcert kunnen noemen. Hij had een speciale binding met het klavier. Als improvisator vertrouwde hij er zijn intiemste gevoelens aan toe en veroverde als solist in zijn eigen concerto's een roemrijke plaats op de Weense podia. Hij schreef er maar liefst 27, exclusief enkele jeugdwerken en inclusief een tweetal voor meer instrumenten: KV 365 voor twee (zeer vaak uitgevoerd) en ook zelfs drie KV 242. Allemaal schitterend geïnstrumenteerd. Henle komt met een beeldschone uitgave, een klavieruittreksel samen met een partituur van zijn één na laatste KV 537. De bijnaam *Krönungskonzert* komt voort uit het feit dat Mozart dit concert (en trouwens ook KV 459) speelde tijdens de festiviteiten van de kroning van keizer Leopold II. Andreas Friesenhagen zocht de oerteksten uit. Mozart noteerde verschillende begeleidende passages in de linkerhand niet. De uitgever markeerde duidelijk de latere aanvulling door dun gedrukte noten. Andreas Staier zorgde voor goede vingerzettingen en versieringen. De partituur en het bladmuziekboek kunnen beslist nuttig zijn voor de studie van concertspelers.

Henle Urtext, HN 1578 en HN 9578 (partituur)

Lio Hans | Orientalische Tänze aus der Oper "Maria von Magdala" für Klavier

In 1919 schreef de Oostenrijkse Lilly Scheidl-Hutterstrasser (1882-1942) geschiedenis: als eerste vrouwelijke componist kreeg zij het voor elkaar dat haar opera "Maria von Magdala" in de Weense Volksoper werd uitgevoerd. Ze had wel geprobeerd met een mannelijk pseudoniem "Lio Hans" meer kansen te creëren. Twee tegenstrijdige recensies van de première toonden hoe men tegen vrouwen in de muzikale mannenwereld aankeek: "Lio Hans getuigt van een zeldzaam meesterschap door passages met kracht en kleur" stond er geschreven. Maar ook: "Een debuut met veel tekortkomingen, geen verrassing van de poging van een dame als dramatisch componist". Universal presenteert een nieuwe uitgave van de opera in een pianotranscriptie. Heel interessant, die romantische expressionistische taal, die nooit de grenzen van tonaliteit overschrijdt en toch moderniteit toont onder invloed van Mahler en Richard Strauss. Duidelijk een eigen signatuur door een open klank van akkoorden met weinig wollige vullingen en als oosterse saus paralellen van kwarten of kwinten. Niet erg gemakkelijk te realiseren door veel octavenreeksen. De oriëntaalse dansen beelden het begin van het drama uit, vrij naar het Nieuwe Testament, de ongelukkige liefde van Maria met Judas, de verrader van Jezus. Een boeiende editie, overzichtelijk ingedeeld, tevens een uitdaging voor een interpretatie van historie-snuivende pianisten.

Universal Edition UE 38013

Peter Wittrich | Le petit Prince, Poetische Miniaturen für Klavier zu vier Händen

''De samensmelting van vakmanschap, inspiratie en toegankelijkheid, de drie pijlers van een artistieke creatie zijn het doel van elke hedendaagse compositie" luiden de woorden van de Duitse professor en musicus Peter Wittrich (1959). Hij verdiende zijn muzikale sporen als docent aan de Hochschule für Musik in München en met zijn educatieve projecten voor de jeugd. Na het succes van zijn pianocyclus *Der kleine Prinz*, al eerder door Schott uitgegeven (ED 23028), componeerde hij nu ook een vierhandenzetting. Het bekende sprookjesboekje (1943) van de schrijver en piloot Antoine de Saint-Exupéry sprak decennia lang tot de literaire verbeelding van lezers uit de hele wereld. Een goed idee van Wittrich om een boeiend equivalent in muziektaal te scheppen. De quatre-mains, met in het tweede deel (*Sphärenklänge*) zelfs gedurfde moderne effecten op de snaren, zijn zeer suggestief, niet echt gemakkelijk te realiseren maar ademen wel een toegankelijke en inspirerende sfeer. Achterin het charmante boek staan als toegift nog enkele populaire Kerstnummers: via de kerstster een stijlvol vervolg van de geheimzinnige planetenwereld van de kleine prins.

Schott, ED 23300

Sibelius | Lyrische Stücke für Klavier op. 74

In 1914 was de Finse componist Jean Sibelius (1885-1957), onsterfelijk door hét vioolconcert en *Finlandia*, afgedaald naar Duitsland op zoek naar nieuwe muziek…en om een afspraak te maken met Hermann von Hase van Breitkopf & Härtel. In diens opdracht schiep hij waarschijnlijk de *Lyrische Stücke* opus 74 voor piano. In 1915 te Leipzig gepubliceerd. Een mooi idee dat dezelfde uitgever ruim honderd jaar later met een verse editie komt. Een heel fijnzinnig album, sober en duidelijk van notenbeeld, voortreffelijk geregisseerd door Kari Kilpeläinen. Wat een charmante stukjes, zeer goed te spelen door amateurs, die met de ruisende *Sanfter Westwind* en de sfeervolle *Ekloge* goed zouden kunnen scoren. Sibelius schreef meer dan 150 pianominiaturen, die ondanks de vurige pleidooien van o.a. de Noorse meesterpianist Leif Ove Andsnes niet vaak in de schijnwerpers komen. Breitkopf geeft nu een goede aanzet, inkoppen deze muzikale bal: pianisten en docenten zouden hun blik best vaker op het hoge Noorden kunnen richten. Niet alleen op de beroemde *Lyrische Stücke* van Grieg maar ook op die onbekende en boeiende werkjes van de grote Fin.

Edition Breitkopf, EB 9529

J.S. BACH

DIE KUNST DER FUGE

Albert Cano Smit (piano)

Aparté Music AP375 • 1.20'

Waardering: 8

Deze Spaans-Nederlandse pianist onderzoekt op dit album de vrijheid die uitvoerders (menen te) hebben in de interpretatie van Bachs Die Kunst der Fuge, BWV 1080. Aanleiding genoeg, want Bach liet ruimte voor frasering, dynamiek, accentuering en tempo, wat als interpreet een eigen benadering mogelijk maakt. Cano Smit geeft de veertien fuga's en vier canons aldus een eigen identiteit, waaraan hij ook een door Kees van Houten voltooide versie van de Fuga a 3 Soggetti toevoegt. Het koraal 'Wenn wir in höchsten Nöten sein', door Carl Philipp Emanuel Bach opgenomen in de eerste druk van 1754, sluit deze menigmaal eigenzinnige maar wel verbeeldingsvolle vertolking af. Het bewuste koraal zou door de inmiddels vrijwel blinde componist 'voor de vuist weg' aan een vriend zijn gedicteerd, waar overigens nooit enig bewijs voor is gevonden. Cano Smit heeft, ongetwijfeld mede geïnspireerd door de Steinway D-274 (de lengte van het instrument is 274 cm), de traditionele grenzen van de historiserende uitvoeringspraktijk aanzienlijk opgerekt, zowel door de aangezette dynamische contrasten als de uitvergrote expressie, maar tegelijkertijd zorgen zijn lichte touché en verfijnde pedaalgebruik voor de zo essentiële helderheid in de complexe contrapuntische structuur van het werk dat naast een pedagogische een diepe spirituele dimensie bezit.

Aart van der Wal

DEBUSSY

L'OEUVRE POUR PIANO, VOLUME 1: SOIR D'OR

Elodie Vignon(piano)

Cyprès Records CYP1687 • 2.46' (2 cd's)

Waardering: 7

Deze cd is bedoeld als het eerste deel van een uitgave van alle pianomuziek van Debussy. Vignons eerdere cd met onder meer de Etudes beviel mij zeer, maar hier overheerste vooral het ongemak. Vignon speelt Debussy alsof zij John Field en de braafste stukken van Edvard Grieg onder handen heeft. Haar tempofluctuaties passen goed bij deze componisten en de omgang met dynamiek en sentiment verwacht ik eerder bij hen dan bij de jonge Debussy, die weliswaar nog met één been in de salon stond maar met het andere vooruitwees naar zijn stijl als impressionist. Omdat de stereotiepe impressionistische werken het moeten hebben van een precisie in ritme, juist omdat het soms onklassiek is, en van een andere, meer schijnbaar afstandelijke omgang met emoties, klonken deze uitvoeringen mij nogal onwennig. Mooi zijn ze wel, maar het is eerder de schoonheid van biedermeier dan van impressionisten. Dat Debussy ook een vernieuwer is van vorm en sentiment, zou men bij Vignon absoluut niet zeggen. De grootste noviteit van deze cd is dat Debussy ook Duits-romantisch kan klinken.

Emanuel Overbeeke

DVORÁK

VERS UN MONDE NOUVEAU (SUITE, OP.98 – SILHOUETTES, OP.8 – MAZURKAS, OP.56 – HUMORESQUE, OP.101 – IMPRESSIONS ROMANTIQUE, OP.85)

Jonas Vitaud (piano)

mirare MIR666 • 61'

Waardering: 8

Dvoráks werken voor piano solo zijn weinig bekend. Ze zijn niet per se virtuoos, je kunt er als concertpianist niet mee schitteren op een podium, ze zijn bescheiden, qua notenbeeld en qua expressie. Maar wel lieflijk en aangenaam om te horen. Je zou ze muzikale mijmeringen kunnen noemen. Ze zijn voor de goede verstaander die niet zit te wachten op pianistische acrobatiek maar toch iets meegedeeld wil krijgen. Ook muziek waarin vrolijkheid en melancholie hand in hand gaan. Ze passen bij het soort pianist dat Jonas Vitaud is. Ook hij is niet van het grote gebaar en veel opzien, hij is een integer pianist die de inhoud zoekt en met plezier mee mijmert met de componist, die, zoals we gewend zijn van hem, veel volksmuziekachtige elementen in de korte stukken heeft verwerkt. Voor deze opname heeft Vitaud gekozen voor de 102 toetsen tellende vleugel van de Franse pianobouwer Stephen Paulello. Heel veel verschil hoor ik niet met de gewone vleugels, behalve een lichtere, iets helderdere en wat gelijkmatigere klank overall. Jonas Vitaud speelt deze fijne muziek genuanceerd, lichtvoetig en speels, hij breekt een lans voor deze stukken die niet groots maar wel meer dan onderhoudend zijn.

Marjolijn Sengers

GROSZ

PIANO MUSIC VOL. 1

Gottlieb Wallisch (piano)

Grand Piano GP927 • 1.13'

Waardering: 9

Pianist Gottlieb Wallisch maakte eerder een prima indruk met albums gewijd aan het genre foxtrot. Met de muziek van Wilhelm Grosz (1894-1939) heeft Wallisch opnieuw een gouden greep gedaan. Grosz maakte faam als componist, pianist en dirigent en was thuis in zowel het serieuze als het lichte genre. Van een leerling van Franz Schreker mag je verwachten dat deze vaardig was in het schrijven van uitbundige partituren met rijkgeschakeerde kleuren en in tonen gevangen bijzonder creatieve gedachten. De opening van het album bewijst dat direct té goed: twee deeltjes uit de toneelmuziek 'Der Spiegelmensch' bij Franz Werfels gelijknamige stuk, bevatten te veel informatie en klankrijkdom om op een piano tot zijn recht te komen. Het tweede stuk, de Tanzsuite nr. 1, was een beter openingsstuk geweest. Wallisch benadert die muziek weliswaar erg serieus, maar laat de tonen parelen en in de hoogte soms zelfs kek en snel voorbijschieten. Nog beter geslaagd (ook als compositie) is de Tanzsuite nr. 2, met concertversies van onder meer tango, boston en – jawel – foxtrot. Met de Sonate, opus 21 en de Twaalf improvisaties, opus 45 zijn we in hoge kunstmuziek beland; Wallisch bezorgt een werkelijk zeer goede interpretatie; zijn toucher is nooit log of drammerig en hij etaleert erg goed hoorbaar spelplezier. Volume twee mag Wallisch snel opnemen!

Harry-Imre Dijkstra

HOUGH

PIANO CONCERTO 'THE WORLD OF YESTERDAY' – SONATINA NOSTALGICA – PARTITA

Sir Stephen Hough (piano), Hallé Orchestra o.l.v. Sir Mark Elder

Hyperion Records CDA68455 • 40'

Waardering: 10

De openingsmaten van pianoconcert 'The World of Yesterday' deden ondergetekende bijkans verdrinken in het opgeschuurde romantische klankidioom van de jaren 50. Sir Stephen Hough himself op piano sorteert daar in titel(s) op voor, maar toch is het spel (live!) ook weer 100% van nu. Kristallig, geraffineerd, technisch briljant, maar nooit zonder gevoel. Sommige klanken in het instrument zitten op de uitgebleekte toetshoogtes. Het draagt bij aan de sfeer. Ook Mark Elder gaat daar met zijn orkest grandioos in mee. Hoe beiden de balans tussen dat archaische klankbeeld en een hedendaagse uitvoeringspraktijk jongleren is een spontane trapezeact. Oké, het is simpele muziek. Romantische toonschuurderij, maar ik heb deel 2 met veel plezier aan vrienden voorgespeeld. Tsja, als dan de Sonatine nostalgica voorbijkomt wordt het tijd iets te zoeken waarmee dit schaamteloze gekoketteer onderuit kan worden gehaald. Efteling? Sprookje van koningin Fabiola? Yup. Prachtig. Ik was er als kind gek op. Dan de Partita, een bizar statement, zoiets als: 'Luister, wat Lisztig kan, kan ik ook'. Klopt als een bus. Wat een gewel-dig recital. Net 40 minuten, héérlijk; wat je noemt een 'compact disc'. Voor Houghs onderhoudende verhaal in het boekje kom ik woorden te kort: bestel het en lees-luister.

René Seghers

LISZT

ÉTUDES D'EXÉCUTION TRANSCENDANTE

Yunjie Chen (piano)

Accentus Music ACC 306392 • 68'

Waardering: onvoldoende

De Chinese pianist Yunjie Chen baarde niet lang geleden opzien met marathonconcerten met de complete sonates van Skrjabin. Ook de Études van Liszt presenteerde hij als complete cyclus op één avond en hij heeft ze nu vastgelegd. Het is bijzonder wanneer een pianist zoiets aankan, maar gezien de torenhoge technische en muzikale vereisten gaat men zich afvragen met hoe weinig kleerscheuren dat slaagt. En dan behoeven we niet de foutjes te gaan turven, nee: in hoeverre bepaalt het technische spelniveau de diepte van de interpretatie? Chens eerste schreden in de afgronddiepe partituur doet gelijk een hoop metalig zaagsel uit de vleugel opvliegen: de beuk gaat er genadeloos in. Het eerste rustpunt, Étude nr. 3 'Paysage', voelt meer als een afgeschaafde tafel dan als de glooiende welvingen van een landschap. Bij nr. 4 'Mazeppa' is een sterke karakterschets van de beruchte kozak vereist; maar Chen raakt snel in de problemen en lijkt met een woeste crawl de kolkende notenmassa te willen doorploegen. Geen verhaal, maar een moeizame oefening wordt het en de betreurenswaardige vleugel wordt niet gespaard. Als in nr. 5 'Feux follets' dan ook nog een tussenstem de hoofdrol krijgt ontstaat toch echt lichte vrees over wat nog te wachten staat. Ondanks volwaardiger uitingen van de kortere Études houdt Chen de cyclus helaas niet boven water.

Harry-Imre Dijkstra

MENDELSSOHN

GUESS WHO?

Olga Pashchenko (fortepiano)

Alpha Classics ALPHA 1119 • 1.22'

Waardering: 8

Goethe omschreef Fanny Mendelssohn in 1822 als Felix' 'even begaafde zus'. Maar het muzikale talent van Fanny mocht, in tegenstelling tot dat van haar broer, niet tot ontplooiing komen. Not done, voor een vrouw van stand, om in die tijd te 'werken'. Over het talent van Fanny en Felix Mendelssohn was men het indertijd eens: Fanny's talent was even groot als dat van Felix. Ruim 200 jaar later krijgt Fanny de positie die ze verdient en verschijnt er regelmatig muziek van haar op cd en in de concertzaal. Deze opname laat een aantal Lieder ohne Worte en Lieder für das Pianoforte van respectievelijk broer en zus horen, die zich het beste laten omschrijven als muzikale mijmeringen. Ze worden gespeeld op een uit 1836 stammende fortepiano van Conrad Graf, uit de Geelvinck-collectie. De intieme klank van de vleugel is aangenaam en licht, het spel van Pashchenko poëtisch, vloeiend en inlevend. De donkere laagte, de warme, duidelijke middenklank en de in vergelijking met de moderne vleugel bescheiden, wat houterige hoogte van de fortepiano benadrukken het salonfähige van deze stukken. De gelijkenis tussen de noten van Fanny en Felix is groot, de cd heet dan ook 'Guess who'! Een fijne opname die je luistert bij een goed boek, maar die steeds weer de aandacht vraagt: mooi, rijk en liefdevol.

Marjolijn Sengers

MOZART

PIANO CONCERTOS – K503 | K505 | K595

Robert Levin (tangentpiano), Louise Alder (sopraan), Academy of Ancient Music o.l.v. Richard Egarr

AAM045 • 67'

Waardering: 10

Dit is de waardige sluitsteen van het grootse Mozart-project van Robert Levin en de Academy of Ancient Music. Begonnen in 1993 met Christopher Hogwood als mede-initiatiefnemer en dirigent. Het nieuwe was toen de gedetailleerde zorg om alle onderdelen van de uitvoeringspraktijk van Mozarts tijd uit te spelen en een alternatief te bieden voor min of meer inwisselbare opnamen of uitvoeringen. Pianist-musicoloog Robert Levin is de solist, dat betekent dus tijdeigen instrumenten in het orkest en als solo-instrument, fortepiano's maar ook de tangentpiano en een klavecimbel. In zeven jaar werden acht cd's gevuld met zeventien concerten. Recent, twintig jaar later, werd de reeks met de laatste concerten en welkome extra bonussen zoals hier de Aria op nog eens vijf cd's gecomplementeerd. Essentieel is het spel van Robert Levin die hier een replica bespeelt van een pianoforte van Anton Walter (Wenen, 1795; Chris Maene, 2018). Zijn articuleren en fraseren brengt Mozarts muziek met steeds nieuwe flonkerende details vitaal tot leven. Naast door Levin geïmproviseerde cadensen zijn er vele kleine decoratieve trekjes die de improvisatorische kwaliteiten van Mozarts spel terugbrengen in het musiceren. De aria met Louise Alder is een verrukkelijke bonus.

Hans Quant

Grote Pianisten tijdens klassiek seizoen 25–26

Za 25 okt 2025
Ivo Pogorelich
Mozart, *Beethoven* en *Chopin*

Do 4 dec 2025
Elisabeth Leonskaja
Schuberts laatste pianosonates

Vr 6 mrt 2026
Arcadi Volodos
Meester van de verfijning
speelt *Chopin*

Vr 5 jun 2026
Grigori Sokolov
Piano pur sang

Koop de complete serie Grote Pianisten en ontvang 20% korting

MgE Muziekgebouw Eindhoven

Bekijk alle klassieke series op **mge.nl**

Rombaux BRUGGE

Cultuur Stad Brugge
Piano's Rombaux Brugge

een fantastische combinatie, al bijna 100 jaar

Wij heten u welkom in onze zaken

Grote keuze bladmuziek

Rombaux BVBA
Mallebergplaats 13
8000 Brugge

Rombaux piano toonzaal
Kelkstraat 13
8000 Brugge

www.rombaux.be - music@rombaux.be - Tel: +32 50 33 25 75

Bösendorfer - Yamaha - Schimmel

RAVEL

THE COMPLETE PIANO SOLO WORKS

Seong-Jin Cho (piano)

Deutsche Grammophon 4866814 • 2.11' (2 cd's)

Waardering: 8

Deutsche Grammophon (DGG) zet hoog in: een dubbel-cd van toppianist Seong-Jin Cho met de complete, technisch uitdagende pianowerken van Maurice Ravel. Uiterlijk opvallend: zoals alle DGG-cd's van de afgelopen jaren legt ook deze productie gevoelsmatig de nadruk op het commercieel zo vreselijke verschijnsel 'beleving'. Hoesje en boekje hebben een fraaie vormgeving met sfeervolle foto's; de mooi verzorgde toelichting is tegen een rustgevende achtergrond afgedrukt. De vermelding dat Cho kleding van Gucci draagt, maakt het plaatje natuurlijk compleet. Ik wil vooral klinkende muziek beleven! Na eenmaal beluisteren van beide cd's staat vast: Cho poneert perfect pianospel. Glashelder parelend in Jeux d'eau, twinkelende toonladders en gave glissandi in Miroirs… Noem maar op, hij is op geen fout te betrappen. Wie zal het openingsdeel Ondine uit Gaspard de la nuit even vlekkeloos spelen als hij? Maar in emotie en visie verkent Cho nauwelijks diepere wateren. Over de gehele lijn klinken zijn interpretaties wat kleurloos, rechtlijnig en te gepolijst. Ik verwacht muzikaal bij Ravel rafelige randen; zijn muziek heeft behalve schoonheid een ondertoon van chaos, onrust, drama en mystiek waaraan Cho voorbijgaat of niet spannend genoeg weet te verwoorden. In combinatie met de superieure opnamekwaliteit maken Cho's lezingen deze opname absoluut waardevol, maar naar mijn zin té perfect.

Frank Hougee

RAVEL

COMPLETE WORKS FOR SOLO PIANO

Jean-Efflam Bavouzet (piano)

Chandos Records CHAN 20287 • 2.22' (2 cd's)

Waardering: 10

Hoor Le tombeau de Couperin, door veel pianisten 'neobarok' gespeeld, bijna alsof er een klavecimbel klinkt. Jean-Efflam Bavouzet doet het anders. Bij hem klinkt Ravels iconische suite net zo transparant, speels en puntig, maar tegelijk 'gewoner' en daardoor 'authentieker', al durf ik dat inmiddels omstreden begrip bijna niet te gebruiken. Ander voorbeeld: Gaspard de la nuit, het absolute hoogtepunt van Ravels pianomuziek en misschien wel het moeilijkst te realiseren. Daarin bereikt Bavouzet een soort natuurlijk evenwicht dat het raadsel intact laat en voor de luisteraar grenst aan volmaaktheid. Dat evenwicht zocht en vond hij ook al in 2003 bij zijn eerste complete Ravel-opnamen voor het label MDG, maar het resultaat is heel anders. In die oudere opnamen zit Ravel strak in de verf, geserreerd en verfijnd, met een fraaie detaillering, maar op de rand van braafheid, niet echt, want daarvoor is hij te muzikaal en intelligent. Maar nu! De strakke blik is verdwenen, de minutieuze discipline in de faseringen heeft plaatsgemaakt voor een grote vrijheid. Bavouzet laat Ravels onverwachte grilligheden veel geprononceerder horen, maar niet als excentriciteiten: de balans en de lijn zijn en blijven onderdeel van het geniale grote verhaal. Heel wat grote pianisten houden zich bezig met Ravel in dit jubileumjaar, maar Bavouzet is een van de interessantste van dit moment.

Gerard Scheltens

RAVEL

THE PIANO CONCERTOS

Seong-Jin Cho (piano), Boston Symphony Orchestra o.l.v. Andris Nelsons

Deutsche Grammophon 4866820 • 41'

Waardering: 7

Wie het album met alle solo pianowerken van Ravel door Seong-Jin Cho gehoord heeft en daarna vol verwachting naar de plaat met de pianoconcerten grijpt moet ongetwijfeld even slikken. De aandacht voor het karakter van de stukken lijkt hier veel onevenwichtiger, vooral in de snelle delen van het jazzy Pianoconcert in G groot. Ook het prachtige Adagio assai van dit concert komt niet helemaal uit de verf. Cho lijkt zich op een eiland te bevinden en zich nauwelijks iets aan te trekken van het orkest, terwijl er juist zoveel prachtigs gebeurt in de dialogen met de blazers bijvoorbeeld. Het Pianoconcert voor de linkerhand komt er wat de Koreaanse pianist betreft beter vanaf, maar ook hier mist de aandachtige evenwichtigheid van het album met de solowerken. Wie naast deze plaat bijvoorbeeld hetzelfde repertoire door Yuja Wang of het ouwetje van Zimerman (beide nota bene op hetzelfde gele label verschenen) legt, heeft geen moeite om een keuze te maken. Er is slechts één punt dat enige twijfel kan zaaien bij die keuze, en dat is het Boston Symphony Orchestra onder leiding van Andris Nelsons. Het orkest is in alle geledingen scherp, jazzy, speels, genuanceerd en meer en geeft alles wat een mens wenst als het om Ravel gaat.

Paul Janssen

SATIE

PIANOMUZIEK EN LIEDEREN

Alain Planès (piano), Marc Mauillon (baritone), François Pinel (piano)

harmonia mundi HMM 902749 • 1.10'

Waardering: 8

Erik Satie (1866-1925) is – voor zover bij mij bekend – de wonderlijkste componist uit de klassieke muziekgeschiedenis. Satie was een muzikale clown. Een groot deel van zijn leven bracht hij door achter de piano in een van de vele uitgaansgelegenheden van Parijs. Hier kwam hij in contact met de vele artiesten die de Franse hoofdstad bevolkten. Satie had zelf ook een boodschap. Hij was fel gekant tegen alle dikdoenerij in de kunst. Satie vond dat muziek hoogstens een decoratieve functie kon hebben. Er mocht ook gelachen worden. Toen critici Satie verweten dat zijn muziek vormeloos was, publiceerde hij in 1903 Trois morceaux en forme de poire – onder andere te horen op het album van Alain Planès. Deze Franse pianist bespeelt een Pleyel-piano uit 1928 – een instrument dat zo uit een Frans café kan zijn gerold. Planès voert een keur aan korte werken van Satie uit: van de ontroerende Trois gymnopédies tot de niemendalletjes, zoals het eenvoudige Je te veux. Uit al deze opnamen blijkt dat Satie zich niet tot één genre kon – of wilde – beperken. Interessant zijn de liederen. Slaat Satie een serieuze toon aan? Of is de componist toch ironisch? De delicate bariton Marc Mauillon (hij klinkt als een tenor!) weet het ook niet en laat de vraag onbeantwoord.

Arnoud Heerings

GRIFFIOEN TRANSPORT

Sinds 1929

Transport van piano's en vleugels in de Benelux, Duitsland, Frankrijk, Italië, Engeland, Zwitserland en Scandinavië

- Voor pianofabrikanten, winkels (detailsector) en particulieren
- Opslag van muziekinstrumenten
- Internationale transporten

Schumanweg 1, 2411 NH Bodegraven - NL
Tel.: +31 (0)172-612644
www.griffioentransport.nl
info@griffioentransport.nl

PIANIST

NEDERLAND | BELGIË

HÉT BLAD VOOR DE PIANOLIEFHEBBER:

✓ interviews en reportages vanuit het muziekleven, festivals, concoursen, op bezoek bij pianobouwers, vaktechnische informatie
✓ vaste rubrieken i.s.m. NPMB, detailhandel, VvPN, stemmers en technici, EPTA, pianodocenten
✓ achtergrondartikelen, bladmuziek, album- en concertrecensies, boekbesprekingen, concertagenda en nog veel meer!

Kortom: onmisbaar voor iedereen die van piano houdt!

Lees nu op **www.pianistmagazine.nl** bijzondere interviews, reportages en bijlagen.

Inclusief 2x per jaar **THE WORLD OF PIANO COMPETITIONS**

Volgende editie verschijnt in december 2025

PIANIST verschijnt vier keer per jaar. Een jaarabonnement bedraagt € 37,50 incl. verzendkosten
Abonneer u op: **www.pianistmagazine.nl** of bel **+31 411 684431 / + 31 6 40145568**.
Schrijf u op de website ook in voor onze nieuwsbrief.

Pianist is een uitgave van
Agreeable Place PUBLICATIONS

Pianist verschijnt in Nederland en Vlaanderen. Daarnaast in de Duitse taal in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Luxemburg en Liechtenstein.

www.pianistmagazine.nl

C. SCHUMANN

PIANO MUSIC VOLUME 1

Jean-Pierre Armengaud (piano)

Grand Piano GP930 • 1.15'

Waardering: 8,5

Clara Schumann en Fanny Mendelssohn kunnen allebei beschouwd worden als slachtoffers van het negentiende-eeuwse vooroordeel tegen vrouwelijke componisten. Maar Schumann was een beroemde pianiste en haar muziek werd onder eigen naam uitgegeven. Al decennia zijn er opnamen van haar liederen, pianotrio en pianostukken geweest, maar Jean-Pierre Armengaud is de eerste die alle pianowerken zal uitbrengen. Dat zijn op dit deel 1 vooral haar latere composities, met als slot een Romance in Bes groot uit 1856. Daarna stopte haar componeren, maar Clara bleef nog lang optreden. Onder een aantrekkelijke oppervlakte gebeurt er van alles in haar muziek dat om aandacht vraagt, zoals harmonische variatie of chromatische lijntjes in de stemvoering. Overal klinken ook duidelijke echo's uit de muzikale denkwereld om haar heen. Sommige stukken, zoals de Preludes en Fuga's, zijn een tikje academisch. Een milde toon overheerst dankzij veel andante, moderato en pianissimo. Een vroeger stuk als het Scherzo in c klein valt daarom onmiddellijk op door meer vuur en forte. Armengaud speelt deze vaak mijmerende stukken in een teder klankpalet en met een verzorgde dynamiek. Daar waar ze minder boeiend zijn kan hij er weinig aan doen.

Paul Herruer

TIPPETT, BEETHOVEN, KNUSSEN

SONATES EN VARIATIES

Alexander Soares (piano)

Rubicon Classics RCD1131 • 1.14'

Waardering: 10

De twee – zelden uitgevoerde – pianosonates van Michael Tippett op deze cd riepen meteen herinneringen op aan de Pianosonate (1987) van de Nederlandse componist Klaas de Vries. Beethovens laatste pianosonate, opus 111 inspireerde De Vries tot zijn complexe, postmodernistische compositie, die behalve de klassieke opbouw met expositie-doorwerking-reprise voor de luisteraar geen enkel houvast biedt. De technisch veeleisende sonates van Beethoven-bewonderaar Sir Michael Tippett vertonen een vergelijkbaar beeld. De Vierde sonate (1984) ontstond naar aanleiding van de rijke pianistische variëteit in Beethovens Bagatellen, opus 126. Hoe dan ook, wie – na enkele keren luisteren – door de harde schil van Tippetts idiosyncratische sonates weet heen te breken, mag genieten van een energiek bruisende, lyrische stroom die je van begin tot eind geboeid houdt, vooral in deze fenomenale uitvoering van Alexander Soares. Hij zet zijn krachtige, flamboyante spel voort in Beethovens Les adieux, opus 81a (1809). Het zachtmoedige, ingetogen middendeel roept weer herinneringen op aan het langzame vijfde deel van Tippetts Vierde sonate. Ook Oliver Knussen had een link met Beethoven. Knussens Variations for Piano, opus 24 (1989) zijn onder meer op Beethovens Diabelli-variaties geïnspireerd, maar ook Stravinsky, Copland en Webern schemeren duidelijk in de structuur ervan door. De technische moeilijkheden schijnen Alexander Soares niet te deren. Pianospel en opnamekwaliteit van deze uitgebalanceerde trilogie staan als een huis.

Frank Hougee

DIVERSEN

CANTUS/RÊVE

Lucas & Arthur Jussen (piano)

Deutsche Grammophon 48772391 • 34'

Waardering: 9

Kun je twee vleugels innig laten zingen op zo'n hemelse aria als 'Aus Liebe' van Bach? Eigenlijk niet, maar de Jussen-broers kunnen het bijna wel. Niet alleen omdat ze heel helder en mooi piano kunnen spelen, maar vooral omdat ze een oneindig grote liefde voor muziek delen en een diep respect voor Bach. Dat hoor je aan elke 'gezongen' frase die ze volledig met elkaar vergroeid, samen ademend als één lichaam, waarachtig en eerbiedig spelen. Ze houden ook oprecht van alle andere componisten op dit bijzondere album, waarin de broers op zoek zijn naar 'muziek van de stilte', naar verdieping en bezieling. Niet op de kitscherige manier van Einaudi & co, maar een paar niveaus hoger, daar waar grote geesten als Bach, Brahms en Pärt rondwalen op de top van de muzikale Olympus, zoekend naar een manier om de essentie van het goddelijke in de schepping in klanken tot uitdrukking te brengen. Die zoektocht naar de heilige graal weten de Jussens prachtig te verklanken. Op het tweede gedeelte spelen ze Franse juweeltjes, niet om virtuoos te shinen, maar om de miniatuurwerelden van onder anderen Debussy, Godard en Hahn 'als kleine diamanten te laten schitteren.' Lucas: 'Het gaat om muziek die niet groot is in omvang, maar enorm in gevoel.' Lucas: 'Muziek is een vorm van liefde.' Missie geslaagd!

Wenneke Savenije

DIVERSEN

GEBROKEN LICHT (PIANORECITAL MET BACH/LISZT – FRANCK – BRAHMS/PAGANINI – RACHMANINOFF – PROKOFJEV)

Julia Achkinazy (piano)

Stemra 89277-2 • 1.28' (2 cd's)

Waardering: 8

Julia Achkinazy – geboren in Sint-Petersburg – begon op vierjarige leeftijd piano te spelen, gestimuleerd door haar moeder. Gedurende haar opleiding volgde zij masterclasses bij beroemde musici als Lazar Berman en Leon Fleisher. Deze dubbel-cd is de live-registratie van het solorecital dat Julia gaf op 9 maart 2024 in de Kleine Zaal van Het Concertgebouw en draagt de zeer toepasselijke titel: 'Gebroken licht'. Achkinazy verwijst hiermee naar oorlogsslachtoffers in z'n algemeenheid, wanneer en waar ook. Maar ook haar eigen traumatische ervaring – nu 26 jaar geleden – door het laffe en onaangekondigde bombardement van Belgrado in 1999. Dit bombardement vond plaats tijdens een pianoconcours waaraan Julia meedeed, waardoor ze in haar concertjurk moest rennen voor haar leven. Achkinazy speelde toen onder andere de Paganini-variaties van Brahms en we kunnen ons levendig voorstellen dat deze stukken voor haar als een open wond zijn. Of misschien werkt het juist wel therapeutisch. Wie weet? Hoe dan ook gaat het indrukwekkende recital over het 'goddelijk' licht van Bach tot de macht van chaos en woede in Prokofjevs Zevende sonate waaruit we de vraag kunnen distilleren hoeveel het menselijk leven eigenlijk nog waard is. En is er op deze aardbol nog wel liefde te vinden voor alles wat leeft? Is er nog hoop?

Emile Stoffels

DIVERSEN

THE SWR RECORDINGS

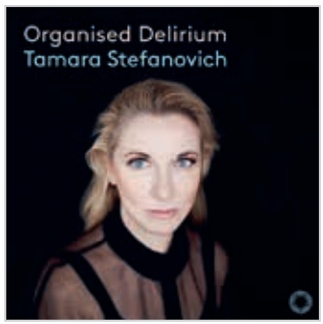
Nelson Freire (piano)

SWR19161CD • 2.54' (3 cd's)

Waardering: 10

Nelson Freire (1944-2021) had bij leven al een legendarische reputatie, en zal zeker de geschiedenis ingaan als wellicht de grootste pianist die zijn geboorteland Brazilië heeft voortgebracht. Zijn roem is gedeeltelijk gebaseerd op de opnamen die hij in zijn 'indian summer' realiseerde voor het label Decca, en de samenwerking met Martha Argerich. Die worden nu aangevuld met een uitgave (op drie cd's) die hij maakte voor de Duitse publieke omroep. Centraal staat de live-registratie van een recital dat Freire op 8 december 1999 verzorgde in de Frankfurter Hof te Mainz. Het staat op de tweede cd, en opent daar met een betoverende Fantasie en Arabeske van Robert Schumann, gevolgd door de beide Rapsodieën van Brahms. De cd besluit met de Trois estampes van Debussy. Eveneens afkomstig van dit recital is het Scherzo nr. 4 van Chopin, dat vanwege de programmatische samenhang geplaatst is als laatste op de eerste cd. Die is in zijn geheel gewijd aan Chopin, met als hoofdwerk de Tweede pianosonate. De cd opent met het Andante spianato et Grande polonaise voor piano en orkest, met medewerking van het SWR Orkest onder Ernest Bour. Een programmatische verrassing biedt de derde cd met Prometheus van Skrjabin, de Spaanse tuinen van De Falla en Mômoprecóce van Villa-Lobos in de orkestversie. Een document om van te watertanden.

Siebe Riedstra

DIVERSEN

ORGANISED DELIRIUM

Tamara Stefanovich (piano)

Pentatone Music PTC 5187 358 • 1.23'

Waardering: 9

Vanaf de eerste maat in Sonate nr. 2 van Pierre Boulez laat pianiste Tamara Stefanovich horen dat zij dit stuk samen met de componist heeft ingestudeerd. 'Explosief, desintegrerend en versnipperend', noemde Boulez dit vroege werk. Bovendien is de titel van de cd, Organised Delirium, vernoemd naar de typering die Boulez aan zijn eerste stappen als componist gaf. Stefanovich' technisch vernuft uit zich niet alleen in haar acrobatiek in het duizelingwekkende eerste deel maar ook in de zorgzaamheid waarmee zij de pianissimo's in de andere delen neerlegt. Zij blijkt in staat te zijn om de balans tussen het contrapunt en de samenhang zozeer te respecteren dat het lijkt of het modernisme een verjongingskuur heeft ondergaan. Bij Stefanovich is er altijd ademruimte. In haar interpretatie van Bartóks Sonata (BB88) gaat zij een stap verder dan de kenmerkende energie en frivoliteit van deze componist. Onder haar handen lijken de ostinato's in de baslijnen en de uitschieters in de melodielijnen van het eerste deel de mogelijkheden van de piano zozeer op te rekken dat het lijkt alsof er een orkest speelt. Naast werken van generatiegenoten Eisler en Sjostakovitsj is bij wijze van toegift ruimte gereserveerd voor de Sonate in b klein, K87 van Domenico Scarlatti – een louterende cooldown na de virtuoze bokkesprongen van de vroege twintigste eeuw.

Wynold Verweij

DIVERSEN

PRELUDES (WERKEN VAN CHOPIN, J.S. BACH, RACHMANINOFF, MESSIAEN, GÓRECKI)

Jan Lisiecki (piano)

Deutsche Grammophon 4866018 • 1.19'

Waardering: 10

Sonate, opera, symfonie, oratorium – je weet wel ongeveer wat je te wachten staat. Dat ligt genuanceerder bij het fenomeen 'prelude', daar kunnen componisten alle kanten mee op. Je zou kunnen denken dat het vooral een bétje dromerig improviseren is, maar het programma dat de Canadese pianist Jan Lisiecki (1995) hier presenteert laat horen dat je van de ene stemming in de andere kunt belanden, en dat door de eeuwen heen. Het voormalige wonderkind (op zijn negende trad hij al op met orkest) voert 36 preludes uit, uiteenlopend van Bach (twee nummers uit Das wohltemperierte Klavier) tot Messiaen en Górecki, en van Rachmaninoff tot Chopin. De laatste is de rode draad, goed voor de opening, ergens een tussendoortje en de grande finale met het complete opus 28, dat maar liefst 24 preludes telt, van lieflijk (lento assai) tot en met heftig (molto agitato). Lisiecki speelt het hele programma met bewonderenswaardige inzet, respect voor al die stijl- en tijdsverschillen, en briljante techniek. Je kunt zeggen dat het een wat wonderlijke programmering is, maar het is wel fantastisch gedaan.

René de Cocq

DIVERSEN

UKRAINIAN PRELUDES

Jascha Nemtsov (piano)

hänssler classic HC24044 • 68'

Waardering: 9

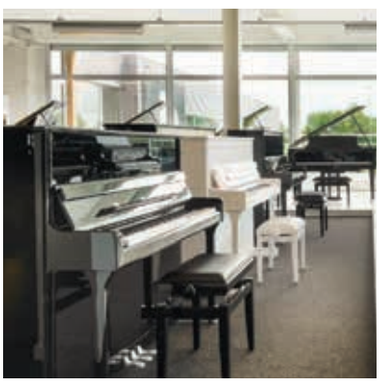
De Ukrainian Preludes van Jascha Nemtsov kan met recht een unieke cd worden genoemd. Niet alleen zijn alle composities voor het eerst opgenomen, het is ook de eerste opname ooit van de muziek van Matvey Gozenpud (1903-1961) en Evgeniya Yakhnina (1918-2000). Deze Oekraïense Joodse componisten met niet altijd een gemakkelijke levensloop waren slachtoffer van een stalinistische antisemitische campagne in 1948 en verloren hun baan aan respectievelijk het Kyiv Conservatorium en de speciale Muziekschool in Moskou. Van Gozenpuds cyclus uit 24 preludes is slechts het eerste deel met twaalf preludes (1947) bewaard gebleven. Deze romantische, virtuoze en bij flarden jazzy werken vormen een mooie combinatie met de expressieve en klankrijke 24 preludes (1966, 1974) van Nikolai Silvansky (1916-1985) en de Zes preludes (1959) van Evgeniya Yakhnina uit haar klassiek-tonale periode. Al deze preludes worden buitengewoon boeiend vertolkt. Nemtsov beschikt over een grote techniek die hem in staat stelt om de luisteraar op verborgen schoonheden van een compositie te attenderen. Hij brengt mooie dynamische schakeringen aan en legt subtiele nadrukken op tussenstemmen en baslijnen wat de structuur van een prelude en het karakter van de muziek helpt uit te lichten. Met deze cd vervolgt Jascha Nemtsov zijn pionierswerk met de opnamen van de muziek van vergeten, verzwegen en vervolgde componisten en blaast de preludes van Silvansky, Gozenpud en Yakhnina nieuw leven in.

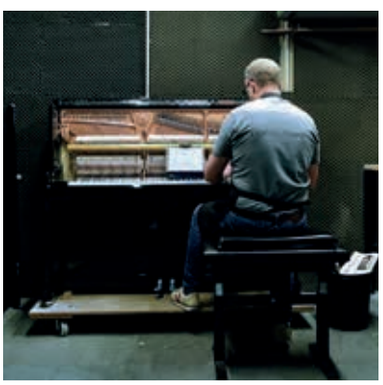
Olga de Kort

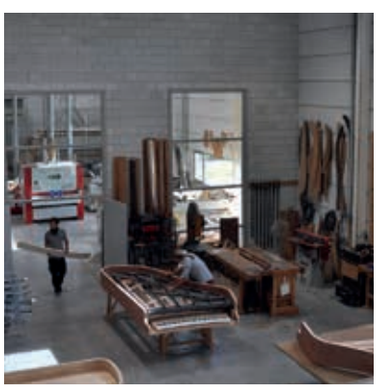
re maene

EXPERIENCED KEYS, NEW MEMORIES

Tweedehands piano's en vleugels in elke prijscategorie (Yamaha, Kawai, Seiler, Petrof, Schimmel, Bösendorfer, Steinway,...)
Lokaal aangekochte gebruikte instrumenten, **volledig gereviseerd en gepolierd** in onze ateliers,
aangeboden met **10 jaar Maene-garantie.**
Geef een instrument een nieuw leven, en hergebruik materialen op een **maatschappelijke verantwoorde** manier!

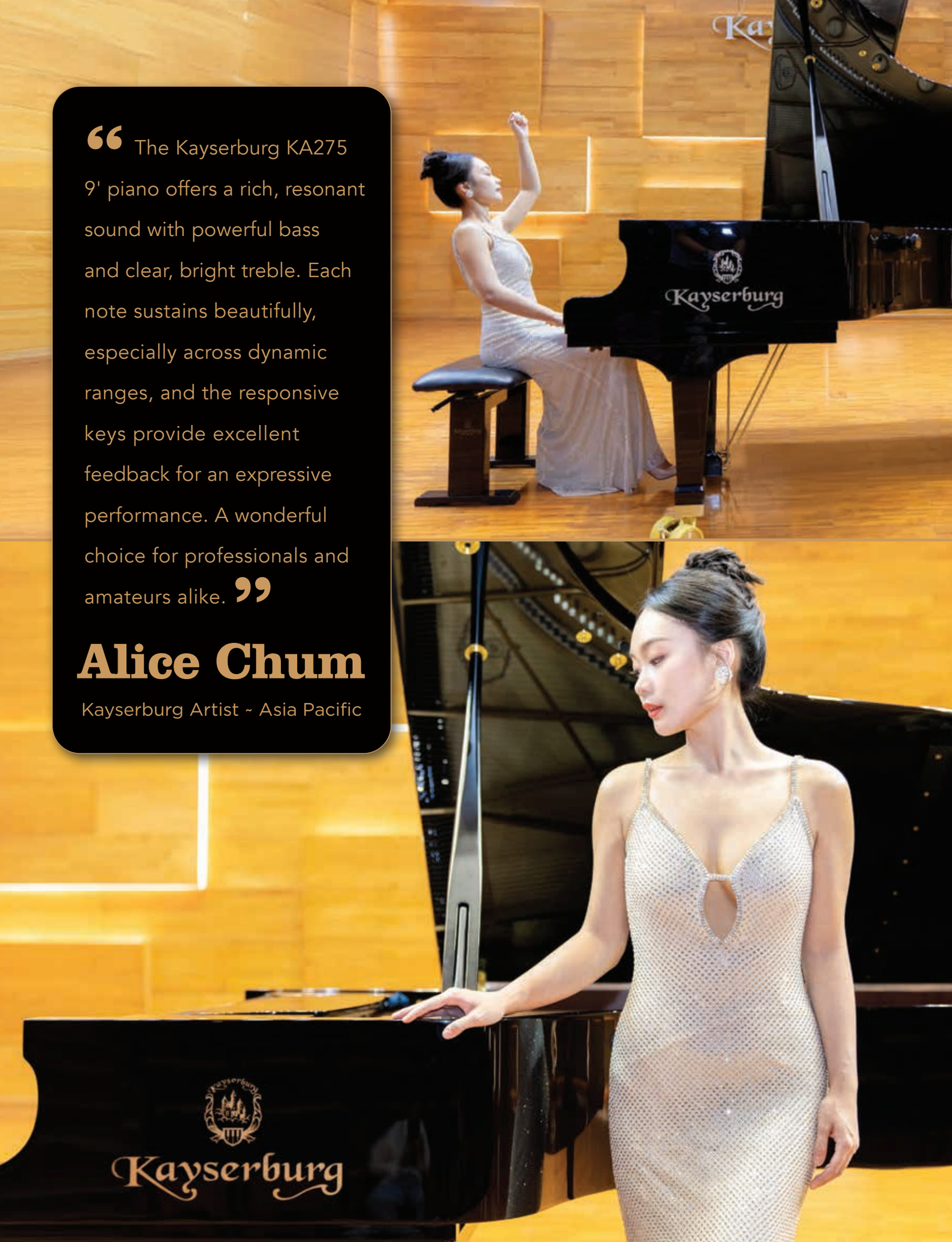

MAENE

GROOT TWEEDEHANDS AANBOD BESCHIKBAAR IN ONZE BELGISCHE EN NEDERLANDSE SHOWROOMS:
ALKMAAR - AMSTERDAM - ANTWERPEN - BRUSSEL - DELFT - GENT - LANAKEN - RUISELEDE - UTRECHT
OF ONLINE OP WWW.TWEEDEHANDSPIANO.BE

“The Kayserburg KA275 9' piano offers a rich, resonant sound with powerful bass and clear, bright treble. Each note sustains beautifully, especially across dynamic ranges, and the responsive keys provide excellent feedback for an expressive performance. A wonderful choice for professionals and amateurs alike.”

Alice Chum

Kayserburg Artist ~ Asia Pacific